

Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2004-2008

**Goedgekeurd door de Ministerraad op
24 september 2004**

Inhoudstafel

1.	<i>Een plan duurzame ontwikkeling is nodig</i>	1
1.1	Uitdagingen	1
1.2	Beleidsantwoorden die steunen op coherentie en continuïteit	3
1.2.1	Duurzame ontwikkeling	3
1.2.2	Nationale en federale strategieën	4
1.3	Tussen mondiaal en lokaal bestuur	5
1.3.1	Internationale samenwerking	6
1.3.2	Europese samenwerking	7
1.3.3	Nationale samenwerking	9
2.	<i>Strategisch kader van het Plan inzake Duurzame Ontwikkeling</i>	11
2.1	Keuze van thema's	11
2.2	Strijd tegen de armoede en voor sociale inclusie	13
2.3	De vergrijzing van de bevolking opvangen	15
2.4	Gevaren voor de volksgezondheid beperken	17
2.5	Een verantwoordelijker beheer van natuurlijke hulpbronnen	19
2.6	Beperking van de klimaatveranderingen en een intensiever gebruik van schone energie	21
2.7	Het vervoersysteem verbeteren	25
3.	<i>Acties van Duurzame Ontwikkeling</i>	28
3.1.	Panorama van de federale acties	28
	Actie 1 Inschrijven van de doelstellingen van sociale insluiting in duurzame ontwikkeling	31
	Actie 2 Bescherming van de consument	33
	Actie 3 Fatsoenlijke en betaalbare huisvesting	35
	Actie 4 Kwaliteitsvolle banen	37
	Actie 5 De ondernemers en de agrarische wereld	39
	Actie 6 Blijven werken na 55 jaar	41
	Actie 7 Buurtdiensten ontwikkelen	42
	Actie 8 Ethisch beleggen	44
	Actie 9 Familiale zorg mogelijk maken	45
	Actie 10 Globale opvang verbeteren	47
	Actie 11 Beter informeren en de gezondheidszorg toegankelijker maken	49
	Actie 12 Kwaliteitsvolle voeding	51
	Actie 13 Geweld voorkomen	53
	Actie 14 Voor een betere gezondheid wereldwijd	55
	Actie 15 Minder gebruik van natuurlijke hulpbronnen	57
	Actie 16 Een strategie voor duurzame producten	59
	Actie 17 Voorbeeldfunctie van de overheid	61
	Actie 18 Biodiversiteit beschermen	63

Actie 19 Duurzaam bosbeleid: strijd tegen illegale houtkap	65
Actie 20 Geïntegreerd beheer van de Noordzee	68
Actie 21 Een duurzaam energiebeleid	70
Actie 22 De juiste prijs	72
Actie 23 Energiezuinige gebouwen	73
Actie 24 Een betere solidariteit: flexibiliteitsmechanismen aanwenden	75
Actie 25 Een mondiale aanpak van het energievraagstuk	77
Actie 26 De vraag naar mobiliteit sturen	79
Actie 27 Zich anders verplaatsen	80
Actie 28 Aanbod openbaar vervoer verbeteren	82
Actie 29 De expertise en de informatie over mobiliteit verbeteren	84
Actie 30 Minder vervuilende voertuigen	86
Actie 31 Maatschappelijk verantwoord ondernemen is nodig	88
<i>Deel 4 Follow-up van het Plan</i>	90
4.1 Het beleid opvatten als een leerproces	90
4.2 Voorzorgen nemen tegen risico's	91
4.3 De bevolking een actieve rol geven	92
4.4 Samenwerken met andere overheden	93
4.5 Doelen en middelen op elkaar afstemmen	93
BIBLIOGRAFIE	95
AFKORTINGEN	99

1. Een plan duurzame ontwikkeling is nodig

§ 1001. Dit Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling werd vastgesteld in uitvoering van de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling. Zoals bepaald in deze wet, worden in dit federaal Plan "de maatregelen vastgelegd, die op federaal vlak genomen dienen te worden om de doelstellingen van duurzame ontwikkeling te verwezenlijken". Het federaal Plan bezit zowel kenmerken van een normatieve als een indicatieve planning. Hoewel het Plan wordt vastgesteld door middel van een koninklijk besluit heeft het geen dwingend karakter en geen onmiddellijke gevolgen voor de burgers. Het Plan heeft dus geen verordenende kracht, maar geeft de beleidslijnen weer die de regering het voornemen heeft uit te voeren. De maatregelen die erin opgenomen zijn, zullen verder worden uitgewerkt en uitgevoerd via de gebruikelijke besluitvormingsprocedures en zullen, waar dit vereist is, aan het parlement ter goedkeuring worden voorgelegd.

1.1 Uitdagingen

§ 1101. Een beleid inzake duurzame ontwikkeling houdt talrijke uitdagingen in, met name het herstel van de economische groei, de creatie van nieuwe banen, de opvang van de kosten voor de vergrijzing, de versterking van de sociale zekerheid, betere en beter toegankelijke gezondheidszorgen, een doelmatiger openbaar bestuur, milieubescherming en duurzame mobiliteit. Met dit plan wil de regering die uitdagingen aangaan. Dit is noodzakelijk voor het vrijwaren van het welzijn van de komende generaties. De federale regering sluit zich hiermee aan bij een brede internationale beweging.

§ 1102. (...) "*Daarom nemen wij de collectieve verantwoordelijkheid op ons om de onderling afhankelijke en elkaar versterkende pijlers van duurzame ontwikkeling, economische ontwikkeling, sociale ontwikkeling en bescherming van het milieu op lokaal, nationaal, regionaal en wereldniveau te bevorderen en te verstevigen.*" (Politieke Verklaring van Johannesburg 2002, §5) "*Wij erkennen dat het uitroeien van de armoede, het veranderen van consumptie- en productiepatronen en het beschermen en beheren van de natuurlijke rijkdommen als basis voor economische en sociale ontwikkeling de belangrijkste doelstellingen zijn van en essentiële voorwaarden zijn voor duurzame ontwikkeling.*" (Politieke Verklaring van Johannesburg 2002, §11)

§ 1103. Tijdens de Wereldtop inzake duurzame ontwikkeling (Johannesburg) in september 2002 werd de hiervoor vermelde verklaring van de staats- en regeringsleiders opgesteld. Zij steunt op drie vaststellingen.

§ 1104. "*De diepe breuklijn die de mensheid opsplijt in rijken en armen en de steeds groeiende kloof tussen de ontwikkelde landen en de ontwikkelingslanden vormen een zeer grote bedreiging voor de wereldwijde welvaart, veiligheid en stabiliteit.*" (Verklaring van Johannesburg 2002, §12).

§ 1105. Meerdere indicatoren getuigen over de omvang van armoede (voor een definitie van armoede: zie paragrafen 2201 en 2202). Ze tonen ook aan dat sommige menselijke levensomstandigheden, zoals de levensverwachting, op wereldvlak gemiddeld verbeterd zijn in de loop van de jaren '90. Het deel van de bevolking dat in extreme armoede leeft, is verminderd van 29% in 1990 naar 23% in 1999. Dat is nog steeds meer dan een vijfde van de wereldbevolking (UNDP, 2002). Armoede bestaat ook in België waar het gedefinieerd wordt volgens de hier geldende standaard. In België is het percentage van de bevolking dat een armoederisico loopt (16% in 1995) gedaald naar 13% in 1999 (Eurostat, 2002).

§ 1106. Maar ondanks de ontwikkelingshulp wordt de kloof tussen arm en rijk steeds breder door de ongelijke verdeling van de vooruitgang tussen wereldregio's. Die kloof groeit niet alleen tussen landen maar ook tussen de sociale groepen binnen eenzelfde land. In België, bijvoorbeeld, is de levensverwachting van mensen die hoger onderwijs van het lange type beëindigden 78,6 jaar, waarvan 7,7

jaar in slechte gezondheid. Die van personen die geen diploma hebben is 73,1 jaar, waarvan 20 jaar in slechte gezondheid (Bossuyt, 2000). De vooruitgang in levensverwachting en welvaart in het algemeen wordt bovendien ook bedreigd door nieuwe sociale problemen in alle landen zoals de verhoging van het aantal kankers of aids. Aids dreigt in sommige Afrikaanse landen de gemiddelde levensverwachting met zo'n 20 jaar te verminderen (UNDP, 2002).

§ 1107. "Het mondiale leefmilieu heeft het nog steeds hard te verduren. Het verlies aan biodiversiteit gaat voort, de visbestanden worden verder uitgedund, door de woestijnvorming worden steeds meer vruchtbare gebieden ingepalmd, de schadelijke effecten van de klimaatverandering zijn reeds duidelijk te zien, natuurrampen komen steeds vaker voor en zijn steeds verwoestender, ontwikkelingslanden zijn steeds kwetsbaarder en de vervuiling van de lucht, het water en de zee blijft miljoenen beroven van een fatsoenlijk leven." (Verklaring van Johannesburg 2002, §13)

§ 1108. Indicatoren wijzen er inderdaad op dat de voorbije 30 jaar de economische en sociale ontwikkeling gepaard ging met een verdere aantasting van het leefmilieu, vooral in de ontwikkelingslanden. In de ontwikkelde landen is de uitstoot van verschillende, aan de productie- en consumptiepatronen gekoppelde, vervuilende stoffen in belangrijke mate gedaald. Tussen 1990 en 2000 werd de uitstoot van broeikasgassen in Europa gemiddeld met 3,5% verminderd, zonder de absorptie van CO₂ in koolstofputten in acht te nemen (VN, Raamverdrag Klimaatverandering). In verschillende landen is die echter nog toegenomen in die zelfde periode (met 6,5% in België - UNFCCC) en het hoge emissieniveau per capita van de ontwikkelde landen blijft een heel significante bijdrage leveren aan de achteruitgang van de mondiale atmosfeer.

§ 1109. De laatste 30 jaar werden de biologische diversiteit en bossen in Europa nog steeds bedreigd. Dat is het geval voor 45 % van de vlindersoorten, 38 % van de vogelsoorten, 24 % van bepaalde plantensoorten en ondersoorten en 5 % van de weekdieren. In dat verband zijn de meest recente vaststellingen in België ronduit alarmerend (KBIN, 2003). Om nog een ander Europees voorbeeld te geven: de gezondheid van kust- en zeegebieden is aanzienlijk achteruitgegaan, in het bijzonder in Zuid- en West-Europa en aan de mediterrane kustlijn. Bepaalde milieuproblemen raken de Belgische bevolking direct. Zo komen er de laatste jaren geregeld overstromingen voor. Bovendien is er een probleem met sommige giftige afvalstoffen. Andere problemen, zoals de uitstoot van stoffen die de ozonlaag aantasten of klimaatveranderingen door de uitstoot van broeikasgassen, hebben een impact op het hele milieupatrimonium van de planeet.

§ 1110. *"De mondialisering heeft aan die uitdagingen een nieuwe dimensie toegevoegd. De snelle integratie van de markten, de mobiliteit van kapitaal en de aanzienlijke toename van investeringsstromen over de hele wereld hebben nieuwe uitdagingen en mogelijkheden gecreëerd voor het verder streven naar duurzame ontwikkeling. Maar de kosten en de baten van de mondialisering zijn ongelijk verdeeld, waarbij de ontwikkelingslanden geconfronteerd worden met specifieke problemen om die uitdaging aan te pakken."* (Verklaring van Johannesburg 2002, §14).

§ 1111. De "globalisering" heeft heel wat dimensies in een wereld waar de culturele diversiteit een rijkdom is, vooral bij de interculturele contacten. De globalisering verloopt het snelst voor de markten. De mondiale economische activiteit, gemeten als bruto binnenlands product aan lopende prijzen, is de voorbije 10 jaar gestegen aan een ritme van 5,5% per jaar (UNDP, Wereldbank). Duidelijke sporen van die groei zijn: het primaire energieverbruik dat tussen 1971 en 1997 met 35% toenam (UNDP, 2000), de toename van het aantal internetverbindingen van 1,7 per 1000 inwoners in 1995 naar 15,1 in 2000 (UNDP, 2001) en een stijging tijdens de laatste decennia binnen de EU van de BBP per capita. In de ontwikkelde landen, en dus ook in de Europese Unie, vertraagt de groei van de economische activiteit sinds de jaren '70. In België is de economische groei tijdens de voorbije twee decennia gestabiliseerd rond 2,1% per jaar (Europese Commissie, 2003).

§ 1112. De mondiale economische evolutie steunt vooral op handelscontacten en op directe buitenlandse investeringen. Die dragen bij tot de economische ontwikkeling en de snelle groei van inkomens in verschillende wereldregio's, zoals Zuidoost-Azië. Dat verhoogt op haar beurt de exportmogelijkheden voor andere landen. Maar het bestuur van de landen die de investeringen ontvangen, wordt niet altijd gekenmerkt door democratische vrijheden en sociale rechten. Het gebeurt dat productieactiviteiten verplaatst worden zonder respect voor menselijke en natuurlijke hulpbronnen.

§ 1113. In de ontwikkelde landen kan de concurrentie met zulke landen de druk verhogen om de sociale voorzieningen (voor de minstbedeelden en de meest kwetsbaren zoals de werklozen, de zieken, enz.) terug te schroeven en leiden tot verslechtingen op de arbeidsmarkt, onder andere door een belangrijk verlies van banen. Sommige ontwikkelingslanden bevinden zich in een zeer zorgwekkende toestand. Dat is zeker zo in Afrika, waar inspanningen voor ontwikkeling sterk gehinderd worden door de voortdurende conflicten, het lage aantal investeringen, onvoldoende toegang tot markten, de verpletterende schuldenlast en de gevolgen van aids.

§ 1114. Hoe de overstap maken van deze drie vaststellingen naar acties ten voordele van een duurzame ontwikkeling? Er bestaan heel wat wisselwerkingen, zowel goede als slechte, tussen sociale, ecologische en economische perspectieven van ontwikkeling. De genoemde problemen hebben momenteel zo'n grote omvang, dat het onmogelijk is om ze los van elkaar op te lossen.

§ 1115. Het rijkste vijfde deel van de wereldbevolking staat in voor 90% van de mondiale consumptie van goederen en diensten (UNDP, 2002). Dat zorgt voor problemen op het vlak van het beheer en de verdeling van de rijkdommen van de planeet. Dat ongelijk verbruik heeft lokale en globale gevolgen en leidt tot een verzwakking van vooral de armste bevolkingsgroepen. Door het begrip 'milieuschuld van de rijke landen aan de arme landen' te bestuderen kan de economische en sociale visie op die situatie worden uitgebreid. Maar ook de bevolking van rijke landen is niet onkwetsbaar voor zulke risico's, hoewel ze over meer middelen beschikken om zich aan te passen. Of een land nu rijk of arm is, de verzwakking van individuen hindert op haar beurt ook de economie en het vertrouwen in de democratische instellingen. Gezondheidsproblemen hebben bijvoorbeeld gevolgen voor de budgetten van de gezinnen, de ondernemingen en de Staat. In een aantal landen is de Staat al geconfronteerd met lasten die verbonden zijn aan de veroudering en/of de jongerenwerkloosheid. De politieke verklaring van Johannesburg (§15) stelt het probleem van de institutionele verzwakking:

§ 1116. *"Wij lopen het gevaar dat die globale verschillen verankerd raken en tenzij wij zodanig handelen dat er fundamentele veranderingen gaan optreden in hun leven, zouden de armen in deze wereld het vertrouwen kunnen verliezen in hun vertegenwoordigers en de democratische systemen die wij trouw blijven (...)." (Politieke verklaring van Johannesburg, §15)*

§ 1117. Om die onderling nauw verbonden sociale, economische en ecologische vraagstukken op te lossen zijn er geen simpele antwoorden voorhanden. Het moet mogelijk zijn om duurzame ontwikkeling te stimuleren door de hiervoor beschreven vicieuze cirkels op sociaal, economisch en ecologisch vlak te doorbreken. Maar het is vaak moeilijk om een keuze te maken tussen beleidsprioriteiten op korte en op lange termijn. De prioriteiten op korte termijn gaan bijvoorbeeld over strijd tegen de armoede. De prioriteiten op lange termijn hebben bijvoorbeeld betrekking op de betere bescherming en het beter beheer van natuurlijke hulpbronnen, die voor de ontwikkeling onontbeerlijk zijn.

1.2 Beleidsantwoorden die steunen op coherentie en continuïteit

1.2.1 Duurzame ontwikkeling

§ 1201. De vastgestelde problemen vragen om antwoorden van de beleidsverantwoordelijken en het

maatschappelijk middenveld. Coherente en continue antwoorden van alle maatschappelijke spelers kunnen alleen maar binnen het kader van duurzame ontwikkeling worden gewaarborgd.

§ 1202. *“Een duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die tegemoet komt aan de noden van het heden zonder de behoeftenvoorziening van de komende generaties in het gedrang te brengen. Er liggen twee gedachten aan ten grondslag:*

- De notie ‘noden’, vooral dan bedoeld de basisbehoeften van de armen van de wereld die de hoogste prioriteit moeten krijgen; en*
- Het principe van de beperkingen door de huidige stand van de technologie en ons samenlevingsverband om aan de huidige en toekomstige behoeften te voldoen.” (Onze aarde morgen, Brundtland-rapport, hoofdstuk 2; eigen vertaling).*

§ 1203. De 27 beginselen van de Rio-verklaring (zie 1.3.1) kunnen eveneens worden beschouwd als een goede definitie van duurzame ontwikkeling. Vijf bijzonder omvattende beginselen werden geselecteerd om de acties van het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling in goede banen te leiden, op een continue en coherente manier. Die vijf volgen hieronder nog eens, ter herinnering en worden ook in het tweede Federale Plan toegepast. Andere beginselen van deze verklaring zullen vernoemd worden in de delen van dit tweede Plan waar ze meer in het bijzonder van toepassing zijn.

§ 1204. Beginsel van gedeelde maar gedifferentieerde verantwoordelijkheid: alle staten van de wereld erkennen hun verantwoordelijkheid maar de ontwikkelde landen moeten het voortouw nemen, vanwege hun weinig duurzame consumptie- en productiepatronen en hun middelen. Ze moeten ook bijzonder opletten voor de sociale, economische en ecologische gevolgen van het beleid dat ze uitwerken en realiseren op de rest van de wereld.

§ 1205. Beginsel van dubbele billijkheid: besluitvormers moeten de gevolgen van hun acties en beslissingen op de huidige bevolkingsgroepen (naar sociale categorieën, leeftijd, lokalisatie binnen en buiten België, enz.) en op de toekomstige generaties onderzoeken.

§ 1206. Integratiebeginsel: de beleidsbeslissingen moeten reeds bij hun voorbereiding op geïntegreerde wijze geanalyseerd worden. Dat moet toelaten om hun sociale, economische en ecologische impact te kennen.

§ 1207. Voorzorgsbeginsel: daar waar ernstige of onomkeerbare schade dreigt, mag het ontbreken van volledige wetenschappelijke zekerheid niet als argument worden gebruikt om afdoende maatregelen tot voorkoming van milieuaantasting uit te stellen.

§ 1208. Participatiebeginsel: dit beginsel benadrukt de participatie van alle betrokken burgers in beslissingen over ontwikkeling. Participatie kan de kwaliteit van en steun voor deze beslissingen verhogen en hun uitvoering vergemakkelijken.

1.2.2 Nationale en federale strategieën

§ 1209. Een plan inzake duurzame ontwikkeling moet bijdragen tot de verwezenlijking van de economische, ecologische en maatschappelijke doelstellingen van duurzame ontwikkeling om de toestand van alle maatschappelijke spelers te verbeteren. Dat plan moet ingepast worden in een globale, prognostische, integrerende, transdisciplinaire en participatieve “strategie” inzake duurzame ontwikkeling. Die strategie moet er voor zorgen dat het plan voortdurend wordt opgevolgd en de toepassing ervan regelmatig wordt geëvalueerd om via een leerproces het volgende plan te verbeteren.

§ 1210. Bij de uitwerking van een eigen beleid inzake duurzame ontwikkeling, moet elk beleidsniveau dus evolueren naar meer strategie. Met de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling (BS 18 juni 1997) heeft de federale overheid alvast een besluitvormingscyclus vastgelegd inzake duurzame ontwikkeling. Die federale strategie bevat de

uitwerking van een federaal vierjaarlijks plan met beleidsantwoorden en maatregelen inzake duurzame ontwikkeling en de uitwerking van een federaal tweejaarlijks rapport met, onder meer, een evaluatie van het beleid inzake duurzame ontwikkeling.

§ 1211. Het document dat voor u ligt is het tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling. Het werd voorafgegaan door een eerste Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling in 1999 (*“Op weg naar duurzame ontwikkeling?”*), een eerste Plan in 2000 (*“Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2000-2004”*) en een tweede Rapport in 2002 (*“Een stap naar duurzame ontwikkeling?”*). Gelet op de door de wetgever gewenste periodiciteit van beide documenten kon het tweede Rapport slechts een zeer beperkte evaluatie van de in het kader van het eerste Plan genomen maatregelen geven.

§ 1212. Dit tweede federale Plan moet doelstellingen en actoren van een duurzame ontwikkeling tegen mekaar afwegen. Alle federale regeringsleden en overheidsdiensten moeten betrokken worden bij de omschrijving van het beleid en de maatregelen, de realisatie en de evaluatie ervan. Daarom werden coördinatiemechanismen ontwikkeld, mechanismen die de nodige uitwisselingen tussen overheidsdiensten en tussen regeringsleden over de verschillende beleidsdomeinen mogelijk maken.

§ 1213. Dit tweede Plan is gebaseerd op een federale samenwerking en coördinatie die plaatsvinden in de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO), opgericht bij de wet van 5 mei 1997. De benaming *“interdepartementaal”* betekent dat die commissie de acties van de verschillende departementen aan elkaar koppelt. Van bij het begin hielpen de gefedereerde entiteiten met hun bijdragen en steun bij de uitwerking ervan. Daarnaast is dit Plan omschreven als een kaderplan, een plan dat federale acties voor duurzame ontwikkeling moet verbinden en hun complementariteit moet versterken.

§ 1214. Dit tweede Plan ligt natuurlijk in het verlengde van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2000-2004. Het houdt echter rekening met de evoluties en de nieuwe maatschappelijke prioriteiten, die sinds het eerste Plan vastgesteld werden. Het tweede Plan beoogt onder andere het Regeerakkoord van 12 juli 2003 te ondersteunen en zijn krachtlijnen te volgen. Het volgt ook de nieuwe prioriteiten die op Europees niveau vastgelegd werden in de Besluiten van de Raden van Lissabon en Göteborg.

§ 1215. Het eerste Plan bevatte doelstellingen voor duurzame ontwikkeling die de officiële geldigheidsdatum van het eerste Plan ruim overschrijden. Tevens programmeerde het eerste Plan acties die vele jaren uitvoering zullen vergen vooraleer ze effect hebben. Dat eerste Plan omvatte eveneens bevoegdheden die sindsdien naar de regionale overheden zijn overgeheveld. Het tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling schort de acties van het eerste Plan niet op. In de mate dat een aantal acties nog niet uitgevoerd zijn en ze nog steeds geldig blijven, zullen de betrokken overheidsdiensten zich verder inspannen om ze uit te voeren, zoals bepaald is in het Regeerakkoord van juli 2003. Het tweede Plan sluit hierbij aan. Het richt zich evenwel op een beperkter aantal thema's en acties, die in de hoofdstukken twee en drie van dit Plan worden voorgesteld. Het brengt hierdoor een aantal prioriteiten aan binnen het globale beleidskader dat door het eerste Plan werd uitgetekend.

§ 1216. Er bestaan verschillende interpretaties van de in deel 1.1 beschreven sociale, economische en ecologische aantasting. Het tweede Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling toont dat die verschillende percepties kunnen leiden tot uiteenlopende beleidsprioriteiten. Zoals het eerste, steunt dit Federale Plan inzake Duurzame Ontwikkeling op de idee dat de sociale, economische en ecologische risico's groot geacht worden.

1.3 Tussen mondiaal en lokaal bestuur

§ 1301. Dit deel schetst de nationale en internationale context voor het federale beleid. Het richt zich op

het federale niveau, aangezien de andere nationale niveaus niet tot de bevoegdheid van het federale plan behoren. Het geeft een toelichting omtrent de coördinatiemechanismen die hiervoor zijn voorzien. Dergelijke mechanismen zijn nodig zowel voor de problemen op langetermijn (bv. de aanpak van de klimaatwijziging) als voor die op korte termijn (bv. het probleem van de ozonpieken in de troposfeer). Dit kader vraagt dus om inspanningen voor samenwerking op alle niveaus, die zich ook inschrijven binnen het beginsel 12 van de Verklaring van Rio: *"Staten zouden moeten samenwerken teneinde een ondersteunend en open internationaal economisch systeem te bevorderen dat leidt tot economische groei en duurzame ontwikkeling in alle landen en teneinde de met de aantasting van het milieu samenhangende problemen beter aan te pakken. (...)".*

§ 1302. Op internationaal vlak erkent het beginsel 25 van de Verklaring van Rio: *"vrede, ontwikkeling en milieubescherming zijn onderling afhankelijk en niet van elkaar te scheiden"*. Een ontwikkeling kan dus slechts duurzaam zijn als natuurlijke en menselijke hulpbronnen op een efficiënte en billijke manier worden ingezet om aan de menselijke basisbehoeften te voldoen. Vrede is ook een voorwaarde voor duurzame ontwikkeling. Maar het omgekeerde is eveneens waar: een duurzame ontwikkeling is een voorwaarde voor vrede. De geschiedenis leert immers dat er minder gewapende conflicten zijn op plaatsen waar rechtvaardig behandelde volkeren en individuen kunnen participeren aan de ontwikkeling van hun leefomgeving. De goede werking van de democratische besluitvormingsmechanismen en het respect voor de mensenrechten zijn de voornaamste hefboomen voor zo'n deelname.

§ 1303. Er wordt vaak beklemtoond dat een duurzame ontwikkeling voor 'eigen deur' begint. De rijke landen moeten dus met concrete maatregelen aantonen dat een duurzamere ontwikkeling mogelijk is op hun eigen grondgebied. Daarom betreffen de politieke antwoorden die dit Plan aanreikt vooral het binnenlandse beleid in België. Aangezien de verschillende landen onderling afhankelijk zijn, zullen die antwoorden in elk geval directe of indirecte effecten hebben in het buitenland. Ze zullen niet alleen een voorbeeld vormen, maar hebben ook effecten op het leefmilieu (bv. uitstoot van broeikasgassen) en op de mensen en de andere levensvormen in de rest van de wereld (bv. samenwerking inzake armoede, billijke handel, enz.).

§ 1304. In deze context speelt het maatschappelijke middenveld een cruciale rol. België heeft recentelijk een internationaal verdrag geratificeerd dat de burgers van alle deelnemende landen rechten toekent inzake de toegang tot informatie over de staat van het leefmilieu, publieke deelname aan de besluitvorming en toegang tot justitie in milieuaangelegenheden. Het betreft het Aarhusverdrag afgesloten op 25 juni 1998 en wettelijk bevestigd op 17 december 2002. Op voorwaarde dat die rechten effectief worden erkend en uitgeoefend kadert die conventie in een cultuur van openheid en openbaarheid van bestuur op nationaal, regionaal en lokaal niveau. Als het nagevolgd wordt, bevordert het ook de toepassing van het participatiebeginsel inzake duurzame ontwikkeling op Europees en internationaal niveau.

1.3.1 Internationale samenwerking

§ 1305. Het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling past in het gemeenschappelijke kader dat op de Wereldtop voor Duurzame Ontwikkeling in 1992 in Rio de Janeiro binnen de context van de Verenigde Naties is ontwikkeld. Deze verbintenissen zijn erop gericht de internationale gemeenschap gezamenlijk te doen evolueren in de richting van een duurzame ontwikkeling. Het gaat om de Verklaring van Rio inzake Milieu en Ontwikkeling, die 27 richtinggevende beginselen bevat voor acties inzake duurzame ontwikkeling. Daarnaast betreft het Agenda 21, waarvan de 40 hoofdstukken de prioritaire actieruimten omvatten, het Verdrag inzake Biologische Diversiteit, het Raamverdrag inzake Klimaatverandering en ten slotte de Bossenverklaring. Sinds 1992 is dat gemeenschappelijke kader steeds verder geëvolueerd. De laatste jaren werd daarbij de nadruk gelegd op een meer effectieve uitvoering van wat in Rio is overeengekomen. Het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling past in deze ontwikkelingen.

§ 1306. In 2002 vond, tien jaar na de Rioconferentie, in Johannesburg de Wereldtop voor Duurzame

Ontwikkeling plaats. De aanwezige regeringsleiders bevestigden de centrale rol van een duurzame-ontwikkelingsbenadering in de wereldwijde strijd tegen armoede en sociale uitsluiting en voor de bescherming van het leefmilieu. Het belangrijkste resultaat was de aanvaarding van het Implementatieplan van Johannesburg. Dat omvat zowel kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen als precieze tijdslijnen voor hun realisatie. Die doelstellingen betreffen thema's zoals de uitroeiing van armoede, wijziging van niet-duurzame consumptie- en productiepatronen, bescherming en beheer van natuurlijke hulpbronnen, mondialisering, gezondheid, duurzame-ontwikkelingsinitiatieven voor Afrika en voor andere regio's in de wereld.

§ 1307. Het Plan van Johannesburg benadrukt de rol van onderwijs en de gelijkheid tussen mannen en vrouwen in het streven naar duurzame ontwikkeling, de noodzaak voor het versterken van het institutionele kader voor duurzame ontwikkeling en het belang van partnerschappen. Die laatste krijgen concreet invulling door duurzame-ontwikkelingsprojecten die totstandkomen via partnerschappen tussen overheden, private entiteiten en/of niet-gouvernementele en gouvernementele organisaties. Het wordt kracht bijgezet door een politieke verklaring (Verklaring van Johannesburg over duurzame ontwikkeling). Daarin onderschrijven de deelnemende landen de doelstellingen, tijdslijnen en partnerschappen.

§ 1308. De Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (CDO) is, als functionele commissie van de Verenigde Naties, sinds 1992 verantwoordelijk voor de voorbereiding en opvolging van het mondiaal beleid inzake duurzame ontwikkeling. Sinds de Rioconferentie nemen de grote maatschappelijke groepen zoals vernoemd in Agenda 21 (vrouwen, jongeren, inheemse volkeren, NGO's, lokale autoriteiten, vakbonden, werkgevers, wetenschappers en landbouwers) deel aan haar jaarlijkse vergaderingen. Zij komen, volgens steeds preciezere modaliteiten, tussen in de debatten van de politieke besluitvormers. Zij kunnen eveneens als waarnemers deelnemen aan een groot gedeelte van de onderhandelingen. Dit proces heeft zodoende een voorbeeldfunctie gekregen voor andere VN-commissies.

§ 1309. De organisatie van de Verenigde Naties omvat vijf regionale commissies die overeenstemmen met vijf wereldregio's. De regio van de 55 landen uit Europa, de voormalige Sovjetunie en Noord-Amerika hebben een bijzondere voortrekkersrol om te komen tot een duurzame ontwikkeling. Het is op het niveau van deze vijf regio's dat het voorbereidende werk werd verricht voor de totstandkoming van het Implementatieplan van Johannesburg. De opvolging van het Implementatieplan zal in de toekomst ook steeds meer gebeuren op het niveau van deze wereldregio's.

§ 1310. Sinds de publicatie van het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling zijn ook enkele door België onderschreven internationale verbintenissen geëvolueerd. Zo zijn bijvoorbeeld de belangrijkste technische hindernissen weggewerkt die de ratificatie van het Kyoto-protocol in de weg stonden. Tegelijk hebben echter de VS en Australië te kennen gegeven het Protocol niet te zullen ratificeren. België ratificeerde op 31 mei 2002 en bevestigt dat ze haar emissies van broeikasgassen met 7,5% tegenover 1990 zal terugdringen in de periode 2008-2012.

1.3.2 Europese samenwerking

§ 1311. Het Verdrag van Amsterdam definieert duurzame ontwikkeling als een doelstelling van de Europese Unie (EU). Artikels 2 en 6 van dat Verdrag vragen de integratie van het economische, sociale en milieubeleid ter bevordering van duurzame ontwikkeling. De EU is in essentie een supranationale organisatie met economische, sociale en milieubevoegdheden die geheel of gedeeltelijk door de lidstaten zijn afgestaan. Coördinatie en consultatie tussen de EU-instellingen en de lidstaten zijn dan ook noodzakelijke voorwaarden voor een coherent EU-beleid. In de afgelopen jaren hebben de lidstaten zich ingespannen om deze coördinatie en consultatie te verbeteren. In het verlengde van het Verdrag van Amsterdam herbevestigt de Europese grondwet opnieuw, in de artikels II-37 en III-4 binnen de definitie en de uitvoering van het beleid en de acties van de Unie, het principe van integratie en van een hoog niveau van milieubescherming om duurzame ontwikkeling te bevorderen.

§ 1312. Meer specifiek zijn er zo in het afgelopen decennium diverse processen gelanceerd die de coherentie van het economische, sociale en ecologische beleid van de EU steeds meer bevorderen.

§ 1313. Op economisch vlak introduceerde het Verdrag van Maastricht in 1992 de convergentiecriteria.

§ 1314. De Globale Richtsnoeren voor het Economisch Beleid (GREB), die de EU op regelmatige basis formuleert, beogen ook meer economische coherentie. Sinds 2001 bevatten ze ook een richtsnoer voor de bevordering van een duurzame ontwikkeling toegespitst op de integratie van milieuoverwegingen in het economische beleid.

§ 1315. In ons land is een snelle afbouw van de overheidsschuld een dwingende opdracht in het kader van duurzame ontwikkeling voor de toekomstige generaties. Het Stabiliteits- en Groeipact, afgesloten in 1997 moet erop toezien dat de lidstaten hun economisch beleid beter op elkaar afstemmen.

§ 1316. Op sociaal vlak voorziet het Luxemburgproces uit 1997 een betere coördinatie van het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten, door richtsnoeren die vertaald worden binnen de nationale actieplannen.

§ 1317. Eén van de processen van Cardiff geeft sinds 1998 een belangrijke aanzet tot integratie van milieuoverwegingen in het beleid van de EU zelf. Dat verbindt de bezorgdheid van verschillende Europese Raden om het milieu te integreren in hun respectievelijke activiteiten.

§ 1318. Ten slotte heeft de Top van Laken gemeenschappelijke doelstellingen geformuleerd voor de open coördinatiemethode over de pensioenen en een reeks indicatoren aangenomen die belangrijke elementen zijn van het in Lissabon vastgestelde beleid om de armoede uit te roeien en sociale inclusie te bevorderen.

§ 1319. De lancering van de strategie van Lissabon (maart 2000), vervolledigd door die van Göteborg (juni 2001) gaf een belangrijke stimulans aan de integratie van het Europese beleid. De strategie van Lissabon heeft als doel de EU tegen het jaar 2010 *"de meest concurrentiële en dynamische kenniseconomie van de wereld te maken die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang"* (Lissabon, §5). Om dat te bereiken verplicht de strategie de lidstaten en de EU-instellingen om economische en sociale hervormingen door te voeren. Die moeten gericht zijn op *"de voorbereiding van de overgang naar een kenniseconomie en kennismaatschappij door een beter beleid op het gebied van de informatiemaatschappij en onderzoek & ontwikkeling, alsmede door versnelling van het structurele hervormingsproces met het oog op concurrentievermogen en innovatie, en door voltooiing van de interne markt"* (Lissabon, §5).

§ 1320. Ze beogen zo "de modernisering van het Europees sociaal model door te investeren in mensen en sociale uitsluiting te bestrijden" en "het behoud van gezonde economische vooruitzichten en gunstige groeiperspectieven door een passende macro-economische beleidsmix toe te passen" (Lissabon, §5). Deze strategie moet de EU ook toelaten om gunstige voorwaarden te scheppen voor "volledige werkgelegenheid in Europa in een opkomende nieuwe samenleving die meer weet in te spelen op de persoonlijke keuzes van vrouwen en mannen" (Lissabon, §6).

§ 1321. In Göteborg ging de Europese Raad vervolgens "akkoord met een strategie voor duurzame ontwikkeling die een aanvulling vormt op de politieke inzet van de Unie voor economische en sociale vernieuwing, een derde dimensie, de milieudimensie, toevoegt aan de Lissabon-strategie en een nieuwe aanpak inzake beleidsvorming introduceert" (Göteborg, §26). "De strategie voor duurzame ontwikkeling is gebaseerd op het beginsel dat men op een gecoördineerde wijze de economische, sociale en milieueffecten van alle beleid moet onderzoeken en hiermee rekening moet houden binnen het beslissingsproces" (Göteborg, §22).

§ 1322. "De strategie van de Europese Unie inzake duurzame ontwikkeling vormt een onderdeel van de voorbereiding van de Unie voor de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in 2002" (Göteborg, §26). Ze

streeft een betere coherentie tussen de verschillende beleidsdomeinen na, niet alleen via investeringen in wetenschap en technologie, een betere communicatie en via prijzen die beter weergeven wat de verschillende activiteiten reëel kosten aan de samenleving, maar ook via een mobilisatie van burgers en bedrijven. Om de beleidscoördinatie op het niveau van de lidstaten te verbeteren, "verzoekt de Raad de lidstaten hun eigen nationale strategie voor duurzame ontwikkeling op te stellen", "onderstreept de Raad dat er met alle belanghebbenden uitgebreid overleg gepleegd moet worden, en verzoekt hij de lidstaten om passende nationale raadplegingsprocedures vast te stellen" (Göteborg, §23).

§ 1323. De prioritaire acties van de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling liggen op het gebied van armoede en sociale uitsluiting, vergrijzing, klimaatverandering, duurzaam transport, milieugezondheid en beheer van natuurlijke rijkdommen. Door deze, voornamelijk interne, strategie heeft de EU een signaal willen geven dat ze de koers gewijzigd heeft van haar eigen ontwikkeling. Het tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling is gefocust op dezelfde prioriteiten als de Göteborgstrategie (zie hoofdstuk 2). Vervolgens heeft de EU haar strategie ingepast in de internationale dimensie van duurzame ontwikkeling tijdens de lentetop van 2003. Die internationale dimensie van de Europese strategie steunt onder andere op de delen van het Implementatieplan van Johannesburg inzake ontwikkelingshulp evenals op die inzake de mondialisering ten dienste van een duurzame ontwikkeling.

§ 1324. Wat betreft participatieve democratie, zijn het Economisch en Sociaal Comité (ECOSOC) en het Comité van de Regio's (CvdR) de verdragsrechtelijke raadgevende organen van de EU. Het ECOSOC is het orgaan waarin verschillende partijen uit het economische en sociale leven (zoals werkgevers, vakbonden, landbouwers, consumenten, enz.) vertegenwoordigd zijn. Vertegenwoordigers van regionale en lokale overheden zetelen in het CvdR. Beide organen kunnen verplicht of op eigen initiatief een advies geven aan de EU-instellingen over aangelegenheden die verband houden met duurzame ontwikkeling. Meer specifiek over haar Mededeling over de Strategie van Göteborg organiseerde de Commissie tijdens de eerste helft van 2001 een Europees openbaar onderzoek. In deze Mededeling stelt de Commissie dat zij samen met het ECOSOC, tweejaarlijks een Stakeholders-Forum organiseert om het EU-beleid inzake duurzame ontwikkeling te evalueren. Dit Forum vond voor het eerst plaats in september 2002.

§ 1325. Naast dit initiatief dat gericht is op de algemene Europese strategie inzake duurzame ontwikkeling, heeft de Commissie openbare raadplegingen georganiseerd en fora in het leven geroepen met een adviserende of sensibiliserende opdracht aangaande specifieke thema's die verband houden met duurzame ontwikkeling. Voorbeelden van dergelijke fora waar het maatschappelijk middenveld in is vertegenwoordigd zijn het Europees Raadgevend Forum voor Milieu en Duurzame Ontwikkeling, het Consumentencomité, het Multistakeholders-Forum over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, het Gezondheidscomité en het adviserend Comité over de veiligheid, hygiëne en bescherming van de gezondheid op de werkvloer.

1.3.3 Nationale samenwerking

§ 1326. Het internationale en Europese beleid drukken hun stempel op de doelstellingen van het federale beleid voor duurzame ontwikkeling. Maar bij de uitwerking van dat beleid is ook coördinatie en consultatie noodzakelijk met de gewesten, gemeenschappen en lokale overheden. Zij beschikken immers over een aantal exclusieve bevoegdheden die essentieel zijn voor de uitvoering van de internationale verbintenissen en Europese doelstellingen en maatregelen. Daarnaast voeren zij ook een beleid met eigen accenten en bepaalde maatregelen die in de richting van een integratie van de sociale, ecologische en economische componenten van duurzame ontwikkeling gaan.

§ 1327. Het internationale en Europese beleid beïnvloedt ook het regionale, communautaire en lokale beleid inzake duurzame ontwikkeling in elk land. Zo heeft in Johannesburg de verklaring van Gauteng (zie bibliografie) de verbintenis onderlijnt van regionale overheden om een duurzame ontwikkeling te realiseren. Eind april 2003 hadden ook 10 Belgische steden en gemeenten het charter van Aalborg (zie

bibliografie) getekend. Daarmee verbonden ze zich tot het nastreven van duurzame ontwikkeling op lokaal niveau. Lokale overheden kunnen een belangrijke rol spelen in de toepassing van Agenda 21 en van het Implementatieplan van Johannesburg, onder andere via de lokale Agenda's 21. Deze actieprogramma's kunnen het lokale beleid stimuleren.

§ 1328. De verdeling van bevoegdheden in België versterkt nog de nood aan interne coördinatie tussen het beleid van de verschillende gefedereerde overheden. Om orde te scheppen in het geheel werden overlegstructuren gecreëerd. De coördinatie tussen de federale Staat en de gefedereerde overheden voor de uitvoering van internationale en Europese milieuverplichtingen gebeurt bijvoorbeeld via het, door het samenwerkingsakkoord van 5 april 1995 opgerichte, Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM). Dat bereidt ook het Belgische internationale milieubeleid voor. De CCIM is opgesplitst in meerdere horizontale, thematische en geïntegreerde werkgroepen.

§ 1329. Voor sociale en economische materies binnen het internationale beleid bestaan op dit ogenblik geen soortgelijke samenwerkingsakkoorden. De coördinatie daarvan gebeurt via interministeriële conferenties en interkabinettenvergaderingen. Voor duurzame ontwikkeling is echter nog geen interministeriële conferentie voorzien. In het licht van de noodzaak voor een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling, zoals tijdens de Wereldtop in Johannesburg overeengekomen, zal binnenkort in België een dergelijke strategie worden uitgewerkt (zie verder 4.4). De ministerraad van 2 april 2004 heeft de Minister van Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling opgedragen hiervoor een werkgroep federale overheid-gefedereerde entiteiten in het leven te roepen.

§ 1330. Het Implementatieplan van Johannesburg stelt immers voorop dat alle landen tegen 2005 een nationale strategie inzake duurzame ontwikkeling moeten hebben. Dit tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling wil een bijkomende stap in die richting zijn. Het beoogt de pragmatische ontwikkeling van de verschillende gedaantes die samenwerking kan aannemen in een win-win-perspectief voor alle niveaus.

§ 1331. Ook op nationaal vlak is participatie onafscheidelijk verbonden met duurzame ontwikkeling. De lokale Agenda's 21 (zie §1327) kunnen als hefboom dienen om de communicatie tussen de bevolking en de besluitvormers op lokaal niveau te bevorderen. Het doel daarvan is een betere participatie en een betere voorbereiding van de politieke besluitvorming. Voor de opmaak van het federale Plan wordt de bevolking bevraagd, via een openbare raadpleging. Ze wordt eveneens uitgenodigd een actieve rol te spelen bij specifieke acties in het kader van de 'partnerschappen' die bijdragen tot het concretiseren van het beleid inzake duurzame ontwikkeling.

§ 1332. Om dit beleid te stofferen en te verrijken is op federaal niveau een Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) opgericht. De leden van de Raad zijn vertegenwoordigers van diverse belangrijke maatschappelijke groepen: milieuorganisaties, organisaties voor ontwikkelingssamenwerking, verbruikers-, werknemers- en werkgeversorganisaties, energieproducenten en de wetenschappelijke wereld. De Raad formuleert op vraag van een minister, ofwel op eigen initiatief, adviezen over het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling. Zij brengt in dit kader ook een gemotiveerd advies uit over het voorontwerp van Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling. Krachtens de wet van mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling moet de regering haar beslissing motiveren indien zij van het advies van de FRDO afwijkt.

2. Strategisch kader van het Plan inzake Duurzame Ontwikkeling

2.1 Keuze van thema's

§ 2101. Problemen inzake duurzame ontwikkeling kunnen niet worden opgelost met één eenvoudige beleidsbeslissing. Zij vereisen maatregelen die simultaan in verschillende sectoren en op verschillende beleidsniveaus genomen worden, zodat hun effecten elkaar versterken. Een plan voor duurzame ontwikkeling bundelt zulke maatregelen en bekijkt de effecten ervan in hun geheel.

§ 2102. Het federaal plan vormt ook een kader waarbinnen voor de planperiode prioritaire thema's en acties worden bepaald. De hier gekozen thema's zijn de zes thema's van de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling, die overeengekomen werd in 2001 (zie §1319 en volgende: Lissabon en Göteborg). Deze Europese beslissing werd dus genomen na de publicatie van het eerste Plan. Met dit tweede Plan wenst de federale overheid zich binnen de globale Europese strategie in te schrijven en bij te dragen tot de concrete realisatie ervan.

§ 2103. Het gaat om de volgende thema's:

- Bestrijden van **armoede** en sociale uitsluiting.
- Opvangen van de implicaties van een **verouderende bevolking**.
- Bestrijden van gevaren voor de **volksgezondheid**.
- Verantwoordelijker beheren van **natuurlijke hulpbronnen**.
- Bestrijden van de **klimaatverandering**.
- Verzekeren van een **duurzaam vervoerssysteem**.

§ 2104. In het federaal plan wordt er voor geopteerd om de internationale dimensie waar mogelijk te integreren binnen de zes weerhouden thema's. Naast drie specifieke internationaal gerichte acties (acties 14, 19 en 25) bevatten vele andere acties eveneens elementen en maatregelen gericht op de internationale omgeving.

§ 2105. Deze thema's stellen voor beleidsvoerders een reeks problemen die meestal los van elkaar behandeld worden. Er bestaan nochtans belangrijke onderlinge verbanden. Bovendien kan elk van deze problemen slechts duurzaam opgelost worden in een coherente visie met betrekking tot duurzame ontwikkeling.

§ 2106. Deze zes thema's vragen dan ook om antwoorden die steunen op een coherente analyse, probleemstelling en toekomstvisie. Deze worden in dit tweede deel van het Plan beknopt weergegeven. Bij de verschillende thema's wordt ook telkens verwezen naar de acties die hier het meest bij aansluiten. Voor meer informatie over deze en andere thema's van een beleid inzake duurzame ontwikkeling verwijzen we naar de federale rapporten duurzame ontwikkeling (Federaal Planbureau 1999, 2002).

§ 2107. In hoofdstuk drie worden vervolgens de prioritaire acties voorgesteld. Deze acties houden ook rekening met de vele thema's van duurzame ontwikkeling die van belang zijn voor de federale activiteiten. Daar horen ook de thema's van het Implementatieplan van Johannesburg bij. In ons land is in dit kader ook een snelle afbouw van de overheidsschuld een dringende opdracht teneinde te kunnen tegemoetkomen aan de behoeften van de toekomstige generaties. Hoofdstuk vier vult deze concrete acties

aan met een aantal meer algemene richtlijnen.

§ 2108. Uit de verschillende sectorale plannen en beleidsbeslissingen moet een coherent geheel gesmeed worden om een duurzame ontwikkeling te realiseren. Indien nodig moet het ook aangevuld worden. Dat is een constant leerproces en een taak van lange adem, die zonder uitstel moet voortgezet worden. Het mobiliseert de hele regering, omdat de gekozen thema's verschillende regeringsleden en overheidsdiensten tegelijk aangaan.

§ 2109. Ondanks het transversale karakter van elk plan voor duurzame ontwikkeling beperkt dit Plan zich tot federale acties. Water en landbouw zijn bijvoorbeeld belangrijke bevoegdheden in het thema 'natuurlijke hulpbronnen', maar ze worden slechts indirect aangeraakt in dit Plan. Reden daarvoor is dat ze gewestelijke bevoegdheden zijn. Vandaar de beslissing om tijdens de volgende jaren de nodige aandacht te besteden om samen met de regeringen van de gewesten en gemeenschappen te komen tot een nationaal plan inzake duurzame ontwikkeling (zie verder 4.4).

§ 2110. In dit tweede *Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling* werd niet gekozen voor een herneming en/of opvolging van de algemene duurzame-ontwikkelingsacties van het eerste Plan, zoals de maatregelen ter vergroening van de fiscaliteit of voor wetenschappelijk onderzoek gericht op duurzame ontwikkeling. Dit tweede Plan onderbreekt echter niet de uitvoering van zulke transversale acties. Bij de bespreking van het voorontwerp van het eerste Plan werd, ook vanuit de raadpleging, aangedrongen op een meer gericht Plan. Daarom werd in dit Plan gekozen voor de behandeling van een beperkt aantal prioritaire thema's en ermee verbonden acties.

§ 2111. De Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling zal ter gelegenheid van haar jaarrapport 2004, in het voorjaar 2005, een inventaris opstellen van de uitvoering van het eerste Plan en zo de nog te realiseren acties identificeren. Zoals aangekondigd in het Regeerakkoord van juli 2003 zal de regering de realisatie van deze acties verderzetten.

§ 2112. Om de thema's beter te duiden en de acties te kunnen beoordelen dient het Plan aangevuld te worden met indicatoren. Indicatoren zijn kwantitatieve of kwalitatieve meetinstrumenten die informatie samenvatten en vereenvoudigen, bijvoorbeeld: de levensverwachting, een groene vlag op het strand of de uitstoot van broeikasgassen. Ze maken het mogelijk om de omvang van problemen in te schatten, meetbare doelstellingen vast te leggen en toe te zien op hoe situaties evolueren. De Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling zal, in overleg met de cellen voor duurzame ontwikkeling van de verschillende overheidsdiensten (zie §4501), tegen het voorjaar 2005 een lijst van indicatoren vaststellen voor de opvolging van dit federaal plan.

§ 2113. Een beleid inzake duurzame ontwikkeling streeft maatschappelijke veranderingen na die een einde maken aan niet-duurzame evoluties. Het is duidelijk dat het huidige productie- en consumptiepatroon dat in de ontwikkelde landen wordt aangehouden, onmogelijk kan uitgebreid worden tot de ganse wereldbevolking. Meer en meer groeit het besef dat verdere acties nodig zijn. Maar de overheid kan dit niet alleen. Maatregelen gericht op meer bewuste consumptiekeuzen, sensibiliseringscampagnes, een betere toegang tot informatie zijn middelen die de individuele consument de mogelijkheid moeten geven om mee te werken aan omvormingen waarbij geleidelijk kwalitatieve elementen aan belang zullen winnen. Dit vergt duidelijke stimuli en prijzen die de kosten weerspiegelen op basis van een levenscyclusanalyse. De publiciteit dient deze bekommernis van duurzame ontwikkeling te kunnen belichamen. "Maatschappelijk verantwoord ondernemen" kan, vanuit een bewuste actie door de burgers, binnen het marktgebeuren een centrale rol opnemen (zie actie 31).

2.2 Strijd tegen de armoede en voor sociale inclusie

§ 2201. Bestrijding van armoede en sociale uitsluiting is sinds lang erkend als één van de topprioriteiten voor een beleid inzake duurzame ontwikkeling. Het werd binnen de Verklaring van de RioConferentie (1992) opgenomen als één van de basisbeginselen. Dit beginsel omvat een doelstelling in absolute termen: alle mensen moeten over de middelen kunnen beschikken om voldoende levensnoodzakelijke goederen en diensten te kunnen kopen of er toegang toe te krijgen. Het stelt ook dat de verschillen in levensstandaard moeten verminderd worden. Armoede krijgt hierdoor een tijd- en plaatsgebonden inhoud.

§ 2202. Een in België veel gebruikte definitie omschrijft armoede als een netwerk van sociale uitsluitingen dat meerdere gebieden van het individueel en collectief bestaan omvat (een volwaardig inkomen, onderwijs, werkgelegenheid, een evenwichtige voeding, een goede gezondheid en toegang tot mobiliteit, enz.). Arme personen kunnen hierdoor niet deelnemen aan de algemeen verspreide leefpatronen binnen de samenleving. Bovendien zijn ze niet in staat om deze kloof op eigen kracht te overbruggen (Vrancken, 1997).

§ 2203. Op wereldniveau is armoede voor velen nog steeds synoniem met het dagelijks gevecht om te overleven. In 2000 hadden 1,2 miljard mensen, of bijna 1 op 4 wereldburgers, een dagelijks inkomen lager dan één dollar. Dagelijks sterven mensen wegens ondervoeding of door gebrek aan drinkbaar water. Deze problemen concentreren zich onder meer in Sub-Sahara-Afrika (UNDP, 2003). Protectionistisch beleid, lage marktprijzen voor grondstoffen en landbouwproducten, schuld- en financieringsproblemen van derdewereldlanden zijn belangrijke oorzaken van de kloof tussen arme en rijke landen.

§ 2204. Maar ook binnen de Europese Unie bestaan, ondanks de hoge welvaart, zeer belangrijke inkomensverschillen. In België liep in 1999 13 % van de bevolking een verhoogd armoederisico. Armoede is bovendien dikwijls een langdurig fenomeen. Alle gegevens laten verder zien dat vrouwen meer getroffen worden dan mannen. Bovendien tonen de gegevens een sterke oververtegenwoordiging van 65-plussers binnen deze groep (Eurostat, 2002).

§ 2205. Materiële welvaart heeft vaak via de ermee verbonden productie- en consumptiepatronen een negatieve invloed op het leefmilieu, maar ook armoedesituaties blijven niet zonder gevolgen voor het leefmilieu. De dagdagelijkse strijd om te overleven maakt een consumptie van goederen en energie op een milieuvriendelijke wijze zeer moeilijk. Hoe armer de mensen zijn, hoe meer ze ook geconfronteerd worden met een ongezonde woning, een broze baan, ongezond voedsel, enz. (zie acties 3, 4 en 12). Er kan ook dikwijls een rechtstreeks verband gelegd worden met de gezondheidsproblematiek en de toegankelijkheid van de gezondheidszorgen (zie 2.4).

§ 2206. Op internationaal vlak formuleerden de Verenigde Naties naar aanleiding van de eeuwwisseling een ambitieuze reeks aanvullende doelstellingen, die tijdens de Wereldtop van Johannesburg opnieuw bekrachtigd werden. De Wereldgemeenschap engageert zich onder meer om het aantal mensen met een daginkomen lager dan één dollar te halveren tegen 2015. Ook het aantal mensen dat lijdt aan ondervoeding of geen toegang heeft tot drinkbaar water zou binnen dezelfde periode gehalveerd moeten worden (VN, Millenium verklaring, 2000 ; VN, Wereldtop van Johannesburg, 2002).

§ 2207. In het Regeerakkoord van juli 2003 verbindt de federale regering zich in het hoofdstuk "een rechtvaardiger wereld" tot een aantal acties voor een meer menselijke globalisering en een eerlijke wereldhandel: "De maatschappij van de 21ste eeuw zal zijn opdracht vervuld hebben slechts wanneer alle kansarmen een waardig bestaan zullen kennen waarbij eenieder ten volle kan genieten van de kwaliteit van het leven." De regering herbevestigt zijn engagement om tegen 2010 0,7 % van het BBP aan ontwikkelingssamenwerking te spenderen. Die verhoging op zich zal niet volstaan om de kloof tussen

rijke en arme landen te dicht. De regeringen van de ontwikkelingslanden zullen gelijktijdig inspanningen moeten leveren om een langetermijnvisie voor een goed beheer van hun openbare diensten en voor democratie te ontwikkelen. Alle sociale actoren, met inbegrip van de privé-sector, zullen een bijdrage moeten leveren. België zal in dit kader op internationaal vlak het invoeren van een Tobintaks promoten en ondersteunen.

§ 2208. Op EU-vlak zijn tijdens opeenvolgende Europese Raden (Lissabon, Nice, Stockholm) verbintenissen aangegaan om een beslissende stap te zetten in de uitroeiing van de armoede binnen de EU. In dat kader werden er prioritaire doelstellingen bepaald inzake werkgelegenheid, onderwijs en opleidingsniveau (EU, 2002). Indicatoren die toelaten om het bereiken van het doel te meten zijn onder meer de globale werkgelegenheidsgraad, die 67% zou moeten zijn tegen januari 2005 en 70% tegen 2010 en de werkgelegenheidsgraad van vrouwen, die tegen januari 2005 57% zou moeten bereiken en tegen 2010 meer dan 60% zou moeten bereiken. Ook zou het aantal 18- tot 24-jarigen met alleen lager secundair onderwijs die geen verder onderwijs of verdere opleidingen volgen, moeten halveren tegen 2010.

§ 2209. In België worden, in het kader van deze Europese strategie, de belangrijkste doelstellingen en acties inzake armoedebestrijding en sociale insluiting samengebracht in tweejaarlijkse nationale actieplannen sociale insluiting. Deze plannen worden opgesteld en opgevolgd door alle betrokken beleidsniveaus en door vertegenwoordigers van alle betrokken maatschappelijke groepen (zie o.a. het Belgisch Nationaal Actieplan Sociale Insluiting 2003 – 2005). Deze samenwerking krijgt reeds meerdere jaren vorm binnen de Interministeriële Conferentie voor Maatschappelijke Integratie en Sociale Economie. Deze Interministeriële Conferentie werd opgericht in het kader van het Samenwerkingsakkoord tot besteding van het armoedebeleid (5 mei 1998). Zij vormt een essentieel instrument voor een geïntegreerd beleid inzake armoedebestrijding.

§ 2210. De acties in dit Plan kaderen in het Nationaal Actieplan Sociale Insluiting 2003-2005, goedgekeurd op federaal niveau door de ministerraad van 5 september 2003. Ze leggen bovendien een band tussen de nationale en de internationale aspecten van het beleid. Het is duidelijk dat het proces van uitsluiting van armen zich niet beperkt tot een inkomensprobleem. Armoedebestrijding vraagt dat er tegelijkertijd in verschillende beleidsdomeinen wordt opgetreden: tewerkstelling, gezondheid, onderwijs, vorming, huisvesting, fiscaliteit, leefmilieu, enz. (zie actie 1). Daarnaast zijn de bescherming van de zwakkere consument en het verzekeren van de toegankelijkheid en van een redelijke, minimale levering van publieke en private basisdiensten belangrijke actiepunten in het voorkomen en bestrijden van armoede. Ook de problematiek van de schuldenlast speelt een grote rol (zie actie 2).

§ 2211. Bij het uitsluitingsproces verdient de problematiek van de huisvesting bijzondere aandacht (zie actie 3).

§ 2212. De tewerkstelling vormt een belangrijk instrument om de sociale integratie te bevorderen. Zij versterkt de sociale cohesie en helpt in de strijd tegen armoede. De bevolkingsgroep met de laagste opleidingsgraad verdient hierbij de meeste aandacht. Er moeten inschakelingstrajecten voorzien worden die coherent en aangepast moeten zijn, gaande van alfabetisering tot een kwalificerende opleiding. Bijzondere aandacht moet gaan naar de arbeidsvoorwaarden voor vrouwen (zie actie 4).

§ 2213. In de ontwikkelingslanden vormt het duurzaam beheer van de natuurlijke rijkdommen ook een doelstelling in de strijd tegen de armoede (zie 2.5.). Door hun broze sociale positie worden de armen immers meer blootgesteld aan de gevolgen van de teloorgang van hun leefomgeving, door vervuiling en natuurrampen. Omgekeerd oefenen zij ook een sterke druk uit op het leefmilieu. Terzelfder tijd dient ook aandacht besteed te worden aan de verbetering van de sociaal-economische en ecologische positie van de Belgische landbouwers (zie actie 5).

§ 2214. De bekommernis van armoedebestrijding op wereldvlak ligt ook expliciet mee aan de basis van de

internationale actie 14 (Voor een betere gezondheid wereldwijd). Binnen deze actie werd ook een maatregel opgenomen gericht op de bewoners van de sloppenwijken in de ontwikkelingslanden.

§ 2215. Andere acties verbonden met dit thema zijn: acties 8, 9, 11, 12, 16, 19, 24, 25, 28 en 31.

2.3 De vergrijzing van de bevolking opvangen

§ 2301. Twee eeuwen geleden, in 1804, waren er 1 miljard mensen op de aarde. In 1960 was dit aantal opgelopen tot 3 miljard. Eind 1999 werd de kaap van 6 miljard overschreden. Volgens sommige vooruitzichten zullen we in 2054 met 9 miljard zijn. Een stabilisatie zou optreden rond 2200 met ongeveer 10 miljard mensen. De grootste jaarlijkse toename trad op in de jaren '80. Sindsdien is deze aangroei evenwel afgenomen, wegens de daling van de geboortecijfers in nagenoeg alle landen. Gelijktijdig veroudert de bevolking. De verwachte levensduur is sinds 1950 op wereldvlak gestegen van 45 tot 65 jaar. Ze zou in 2050 stijgen tot meer dan 76 jaar. 95 % van de jaarlijkse aangroei vindt plaats in de ontwikkelingslanden. Daar leeft vandaag reeds 80 % van de wereldbevolking (VN,1999, 2002). Deze bevolkingsevolutie vormt wereldwijd een enorme uitdaging.

§ 2302. De geïndustrialiseerde landen nemen een specifieke plaats in binnen deze globale evolutie. Ze worden, meer dan de andere landen, geconfronteerd met een toenemende vergrijzing. Ze kennen lage geboortecijfers en een toenemende levensduur. De demografen stellen ook voor België een verdere toename van de levensverwachting in het vooruitzicht. In 2000 bedroeg in België het aantal personen van 65 jaar en ouder 26 procent van de bevolking tussen 15 en 64 jaar. Deze afhankelijkheidscoëfficiënt zou in 2050 oplopen tot 45 procent. In 2000 was 21 procent van de groep 65-plussers ouder dan 80 jaar. In 2050 zou dit oplopen tot 37 procent (Nationaal Instituut voor de Statistiek, Federaal Planbureau, 2000). Aangezien de eerste naoorlogse generatie dan de wettelijke pensioenleeftijd bereikt, vormt 2010 in België voor de vergrijzing een belangrijk scharnierjaar.

§ 2303. De vergrijzing zal in de toekomst ook een belangrijke uitdaging worden voor de ontwikkelingslanden. Momenteel bevindt de vergrijzing zich daar ontegensprekelijk nog in een minder ver gevorderd stadium, maar de gevolgen ervan zullen op termijn ernstiger zijn dan deze in de geïndustrialiseerde landen. De sociale zekerheid en infrastructuur zijn in de ontwikkelingslanden immers niet goed uitgebouwd (Second World Assembly on Ageing, 2002).

§ 2304. De vergrijzing van de bevolking plaatst België en de andere landen van de Europese Unie voor nieuwe uitdagingen. Daarom formuleerden opeenvolgende Europese Raden (Lissabon, Nice en Stockholm) een aantal prioritaire doelstellingen:

§ 2305. zorgen voor adequate pensioenregelingen, gezondheids- en ouderenzorg en tegelijker tijd de duurzaamheid van de openbare financiën en de solidariteit tussen de generaties behouden;

§ 2306. de demografische uitdagingen het hoofd bieden door de werkgelegenheid te verbeteren, de openbare schuld te verkleinen en sociale beschermingssystemen, waaronder pensioenregelingen, aan te passen;

§ 2307. het gemiddelde EU-werkgelegenheidscijfer van ouderen (van 55 tot 64 jaar) tegen 2010 tot 50 % verhogen (Europese Commissie, 2002).

§ 2308. De Belgische regering heeft de voorbije jaren reeds meerdere belangrijke wetgevende initiatieven genomen. We kunnen in dit verband verwijzen naar:

§ 2309. de creatie van het Zilverfonds, dat gekoppeld aan de vermindering van de openbare schuld, de financiering van de wettelijke pensioenen dient te verzekeren;

§ 2310. de democratisering en de uitbouw van aanvullende pensioenstelsels; en

§ 2311. de invoering van de inkomensgarantie voor ouderen ter vervanging en verbetering van het vroegere gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

§ 2312. De Studiecommissie voor de Vergrijzing zorgt ondertussen voor een opvolging van de situatie. Hierdoor kunnen eventuele problemen tijdig worden opgespoord. In dat kader dient tevens op een aantal vlakken aanvullend onderzoek te worden verricht om onder meer het aandeel van de vergrijzing bij de stijging van de uitgaven voor gezondheidszorg vast te stellen. Wat de financiering van het pensioenstelsel en de gezondheidszorg betreft dient ook aandacht te gaan naar andere financieringswijzen dan de klassieke belasting op arbeid.

§ 2313. Het Regeerakkoord van juli 2003 schenkt eveneens de nodige aandacht aan de vergrijzing. Het pensioen vormt een belangrijk en doeltreffend instrument om het armoederisico bij ouderen te beperken. Verdere inspanningen blijven nodig om alle bejaarden een behoorlijk inkomen te verschaffen. De regering engageert zich dan ook om het financiële draagvlak van de sociale zekerheid en de pensioenen te versterken. Het scheppen van nieuwe banen, het realiseren van begrotingsoverschotten tijdens de volgende jaren en de versterking van de sociale zekerheid vormen hierbij sleutelbegrippen. Tijdens de bijzondere ministerraad van 16 en 17 januari 2004 besliste de regering in dat kader dan ook een aantal beleidsvoorbereidende studies te laten uitvoeren. Deze studies zullen de basis vormen voor een meerjarenplan 2005-2007 inzake vergrijzing.

§ 2314. 'Meer mensen aan het werk' is niet alleen het beste wapen tegen sociale uitsluiting, armoede en bestaansonzekerheid. Het scheidt ook een brede financiële basis om de toenemende kosten van de vergrijzing te dragen. Hierbij dient, zoals beslist op Europees vlak, speciale aandacht besteed te worden aan de verhoging van de tewerkstellingsgraad van de oudere werknemers (55 tot 64 jaar) (zie actie 6).

§ 2315. Er is een duidelijk negatieve relatie tussen leeftijd en gezondheid (Mestdagh, Lambrecht, 2003). Bovendien hangt de gezondheid op latere leeftijd ook af van de omstandigheden in vroegere jaren (zie 2.4). Deze evolutie vergt zeker een aantal maatregelen gericht naar het aanbod van de zorgsector. Hierbij dient naast het versterken van de non-profitsector, onder meer door het mogelijk maken van bijkomende aanwervingen van verplegend en verzorgend personeel, ook de nodige aandacht uit te gaan naar het bevorderen van de mogelijkheid om professioneel en privé-leven te combineren (zie actie 9).

§ 2316. De idee dat ouderen niet meer in staat zijn deel te nemen aan het economische en maatschappelijke gebeuren is wijd verspreid. Niets is echter minder waar. Velen onder hen verkeren immers in goede lichamelijke en geestelijke gezondheid. Eén van de grote uitdagingen voor de volgende jaren bestaat er dan ook uit structuren op te bouwen waarbinnen de mogelijkheden van deze groeiende groep van de bevolking ontwikkeld en verzilverd worden.

§ 2317. Er moeten concrete initiatieven ontwikkeld worden waardoor 65-plussers zin kunnen geven aan hun leven. Wanneer ze dit kunnen en wensen, moeten ouderen nog een maatschappelijke (en economische) taak op zich kunnen nemen. Zulke activiteiten kunnen eventueel aansluiten bij een aantal behoeften die eigen zijn aan de verouderende bevolking. Ouderen hebben dikwijls, wanneer ze zelfstandig leven, toch hulp nodig voor één of andere activiteit. Het is daarom belangrijk dat er nieuwe netwerken ontstaan binnen de zogenaamde 'sociale economie'. Deze netwerken kunnen een nuttige aanvulling zijn op de traditionele professionele dienstverlening en op de opvang in familieverband. Dit kan onder meer door de verdere uitbouw van buurt- en nabijheidsdiensten (zie actie 7).

§ 2318. De vergrijzing van de bevolking zal op middellange termijn ook onvermijdelijk leiden tot nieuwe behoeften en een nieuw aanbod van goederen en diensten. Op dit vlak dient onder meer aandacht besteed te worden aan: de toegankelijkheid van de aangeboden diensten, een effectieve bescherming van de consument en de instrumenten die nodig zijn om de senioren aan te zetten hun consumptiegedrag, waar

nodig, te wijzigen in een meer duurzame richting (zie actie 2). Belangrijke sectoren zijn hierbij mobiliteit (zie 2.7), gezondheidszorgen (zie 2.4) en aangepaste huisvesting (zie actie 3).

§ 2319. Tenslotte moet er ook gekeken worden naar de wijze waarop de instellingen van de aanvullende pensioensector hun reserves investeren. Hun beleggingsstrategieën dienen vanzelfsprekend oog te hebben voor de traditionele financiële en economische rendementsaspecten. Gezien hun maatschappelijke opdracht dienen ze in de toekomst echter ook rekening te houden met de sociale, ethische en leefmilieuaspecten van hun investeringen (zie actie 8).

§ 2320. De beleidsdomeinen die een antwoord kunnen bieden op de gevolgen van de vergrijzing zijn in België verdeeld over de federale overheid en de gewesten en gemeenschappen. Het is dan ook essentieel dat de verschillende regeringen overleg en coördinatie organiseren rond deze problematiek. Ook andere maatschappelijke actoren moeten hierbij betrokken worden. Een gecoördineerde benadering zal bijdragen tot de overkoepelende langetermijnvisie die in dit domein nodig is en die kenmerkend is voor een duurzame-ontwikkelingsbenadering.

§ 2321. Andere acties die verband houden met dit thema zijn: acties 1, 2, 3, 10, 11 en 28.

2.4 Gevaren voor de volksgezondheid beperken

§ 2401. Een hoge levenskwaliteit en een goede gezondheid zijn essentieel voor het evenwicht in de maatschappij. Een veilige omgeving en een adequate gezondheidszorg liggen aan de basis van sociale vooruitgang en economische ontwikkeling. De Verklaring van Rio van 1992 benadrukt dat de maatschappelijke behoeften, zoals de behoeften op het vlak van gezondheid, globaal aangepakt moeten worden. Dat kan door hierbij de sociale, economische en ecologische dimensies, de drie pijlers van duurzame ontwikkeling, te betrekken.

§ 2402. In 1947 definieerde de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) gezondheid als *“een toestand van volledig fysiek, mentaal en sociaal welbevinden en niet alleen maar de afwezigheid van ziekte of gebrek”* (WGO, 1948, blz.100). De WGO vertrekt dus van het ideaal van de individuele gezondheid. Sindsdien geldt dat als referentiepunt voor tal van preventieve, curatieve en gezondheidsbevorderende acties. Artikel 23 van de Belgische Grondwet kent aan iedereen *“het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand”*, alsook *“het recht op een gezond leefmilieu”* toe.

§ 2403. De volksgezondheid heeft niet enkel betrekking op de individuele gezondheid maar ook op de gezondheid van de maatschappij in haar geheel. Voorzorg en preventie dienen hierbij de sleutelbegrippen te vormen.

§ 2404. Op wereldschaal zijn de gezondheidsproblemen groot en sterk verschillend in de industrielanden en de ontwikkelingslanden. In de ontwikkelingslanden komt het er in de eerste plaats op aan epidemieën van overdraagbare ziekten zoals tuberculose, aids, malaria en slaapziekte, cholera of mazelen in te dijken en ziekten als gevolg van ondervoeding, armoede, gebrekkige hygiëne en slechte levensomstandigheden, politieke instabiliteit en gewapende conflicten te bestrijden. Problemen als het nijpend tekort aan medische en sanitaire voorzieningen, de hoge kostprijs van de gezondheidszorg en de beperkte toegang tot geneesmiddelen en drinkbaar water moeten er ook worden aangepakt.

§ 2405. In de industrielanden, waar de geneeskundige vooruitgang het meest zichtbaar is, blijven er eveneens grote uitdagingen bestaan op het vlak van gezondheid (preventie, genezing en bevordering). Zij houden verband met de maatschappelijke evolutie. Enkele van die maatschappelijke ontwikkelingen zijn de wijziging van de productie- en consumptiepatronen, de vergrijzing van de bevolking, de toenemende maatschappelijke gezondheidsongelijkheid, geweld, de wijziging van het woon- en werkkader, de evolutie van het gezinsmodel, de mobiliteit, de migratie, de blootstelling aan verscheidene soorten

vervuiling, enz. De gevolgen van die ontwikkelingen moeten permanent worden gevolgd. Het onderzoek naar de impact van het leefmilieu op de gezondheid moet in dit kader zeker verder ontwikkeld worden.

§ 2406. De uitdagingen op het vlak van volksgezondheid zijn talrijk. Elke uitdaging is van groot belang, zowel op wereldschaal als op Europees en nationaal vlak. De strategie van de Europese Unie voor duurzame ontwikkeling (Göteborg) heeft drie thema's uitdrukkelijk naar voren geschoven: veiligheid van de voedselketen, gevaren van chemische producten en besmettelijke ziekten. Daarvoor waren acties voorzien in het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling. Die acties moeten nog met alle hierbij betrokken beleidsniveaus afgerond en verder uitgediept worden. Het gaat onder meer om de implementatie en verder verfijning van het, samen met de gewesten en gemeenschappen uitgewerkte Nationaal Actieplan Leefmilieu-Gezondheid (NEHAP –National Environment and Health Action Plan) en het ondertussen reeds opgerichte Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV).

§ 2407. Het *Europees Actieprogramma inzake Volksgezondheid* (2003-2008) schuift drie prioriteiten naar voor: een betere informatie en kennis rond gezondheid, een beter toezicht en snelle(re) reactie op bedreigingen voor de gezondheid, en de identificatie van de gezondheidsdeterminanten die het mogelijk maken de onderliggende oorzaken van een slechte gezondheidstoestand aan te pakken.

§ 2408. Het Belgische gezondheidszorgstelsel is een van de beste. Desondanks kent het stelsel enkele beperkingen, voornamelijk voor bepaalde kwetsbare groepen zoals kinderen, bejaarden en armen. Bepaalde factoren die de maatschappelijke evolutie weerspiegelen, zoals de technologische vooruitgang en een langere levensduur, liggen aan de basis van de toenemende kosten van de gezondheidszorg. Die hogere kostprijs mag de zorgkwaliteit en de zorgtoegankelijkheid echter niet in het gedrang brengen. Het is dus belangrijk om een evenwicht te zoeken tussen een hoog niveau van gezondheidsbescherming, met inbegrip van zorgkwaliteit, en de toegankelijkheid, waaronder een betaalbare prijs, voor de hele bevolking. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de maatschappelijke evolutie.

§ 2409. De in het Plan opgenomen acties kaderen in een geïntegreerde benadering van de gezondheid, een benadering die zowel rekening houdt met het individu in al zijn facetten (fysisch, psychologisch, sociaal) gedurende zijn ganse leven, als ook met het individu binnen de gemeenschap en zijn omgeving. Die benadering kan het best gerealiseerd worden door het geheel van gezondheidsbeoefenaars, van 'eerstelijnszorg' tot ziekenhuiszorg, via een globale opvang van het individu en de gemeenschap.

§ 2410. Actie 10 stelt voor om de globale opvang door de eerstelijns te verbeteren. De eerstelijnsverleners houden zich bezig met de eerste opvang en de professionele begeleiding van de gezondheidsproblemen die de patiënt niet zelf kan oplossen.

§ 2411. Actie 11 stelt voor om gebruik te maken van de gezondheidsgegevens van de verschillende overheidsdiensten en de communicatie en de samenwerking op de verschillende bestuursniveaus (federaal, gewestelijk en gemeenschapsniveau) te verbeteren. Doel is niet alleen de verschillende gezondheidsdeterminanten te identificeren en erop in te werken, maar ook de impact van informatie, preventie en zorg op de gezondheid te evalueren. Hierbij is het onontbeerlijk de vele dienstverleners en betrokkenen te activeren of zij nu al dan niet deel uitmaken van het "gezondheidssysteem" (bv. de milieuadviseurs). Dit moet er ook toe bijdragen dat de zorg voor iedereen toegankelijk wordt.

§ 2412. Het doel van actie 12 is gezonde voedingsproducten toegankelijker te maken door bewustmaking op alle niveaus van producent tot consument.

§ 2413. Een andere gezondheidsdeterminant is geweld. Geweld heeft tal van gevolgen voor de fysieke en mentale gezondheid, zowel zichtbare als onzichtbare. Overeenkomstig het Wereldgezondheidsrapport 2002 van de WGO, stelt actie 13 voor de fundamentele oorzaken van geweld te bestuderen. Op basis van die studie kan vervolgens een nationaal plan voor primaire preventie worden uitgewerkt.

§ 2414. Mede door de toenemende mondialisering met fenomenen als internationale migratie, toerisme en handel, worden vele aspecten van gezondheidszorg een globaal publiek goed. België zal in het internationale kader dan ook haar inspanningen opdrijven om een efficiënte bijdrage te leveren tot het bereiken van een betere gezondheid wereldwijd (zie actie 14).

§ 2415. Andere acties die verband houden met dit thema zijn: acties 3, 4, 7, 9, 18, 26, 27, 28 en 30.

2.5 Een verantwoordelijker beheer van natuurlijke hulpbronnen

§ 2501. Door de spectaculaire groei van de economie na de Tweede Wereldoorlog is het verbruik van natuurlijke hulpbronnen vermenigvuldigd. Reeds in de jaren zeventig bleek dat heel wat natuurlijke evenwichten werden verstoord. Omdat de problematische impact op het leefmilieu niet binnen één natie kon worden beperkt, werden meer en meer internationale afspraken in verdragen gegoten.

§ 2502. Deze eerste mondiale verdragen zijn voor het huidige beleid nog altijd belangrijke ankerpunten. Zij hebben onder andere betrekking op de bescherming, het behoud en het beheer van watergebieden, de bescherming van de zeeën, de instandhouding van bedreigde diersoorten, het behoud van migrerende soorten en wilde dieren en de mogelijke gevaren van genetisch gemodificeerde organismen. Bovendien benadrukten de deelnemers van de VN-Rioconferentie in 1992 de ernst van de mondiale toestand van het water: verdroging (woestijnvorming), verontreiniging, het onverantwoord beheer van rivieren, zeeën en oceanen en de daarmee gedeeltelijk ook verwante problematiek van natuurrampen. Verder werd op deze conferentie aandacht besteed aan luchtvervuiling en klimaatverandering, biodiversiteit, landbouw, toerisme en duurzaam beheer van bossen en berg-ecosystemen. In mindere mate kwam verantwoorde en duurzame extractie van niet-hernieuwbare hulpbronnen (mineralen en brandstoffen) ter sprake.

§ 2503. Ondanks de vele mondiale verdragen en de wil om de toestand te verbeteren, gaat het onverantwoord beheer van natuurlijke hulpbronnen en de aantasting van het leefmilieu door. Het *United Nations Environment Programme* (UNEP) bevestigt dit nogmaals in *Global Environment Outlook 2002*. Daarin wordt gewezen op problemen met de winning en het gebruik van reeds preciaire hulpbronnen. De negatieve gevolgen van economische processen op ecologische processen nemen alsmaar sneller toe. Dat maakt het steeds moeilijker om de toekomst zorgeloos tegemoet te zien. Het UNEP-rapport acht een 'duurzaam' beheer de enig haalbare oplossing voor de komende decennia. Ook een omvangrijk hoofdstuk over het behoud en beheer van natuurlijke hulpbronnen in het Implementatieplan van Johannesburg erkent deze problematiek als dringend. Het bevat heel wat concrete maatregelen.

§ 2504. Echter, de mogelijkheid tot herstel van hernieuwbare hulpbronnen wordt beperkt door de stijgende wereldbevolking en onze huidige consumptie- en productiepatronen. Bovendien hebben de exploitatie van niet-hernieuwbare hulpbronnen (door ontginning, vervoer, raffinage, productie van goederen, enz.), van hernieuwbare hulpbronnen (door stuwdammen, windmolens, landbouwproductie, enz.) en de afvalproductie belangrijke gevolgen voor de economie, het leefmilieu en de gezondheid van de bevolking. Tenslotte rijzen rond het huidige gebruik van niet-hernieuwbare hulpbronnen binnen de geïndustrialiseerde wereld ethische vragen, zowel met betrekking tot de ontwikkelingslanden (oorlogen in Afrika om hulpbronnen) als met betrekking tot toekomstige generaties (de uitputting van noodzakelijke hulpbronnen en het afvalbeheer).

§ 2505. Aan de oorsprong van deze negatieve effecten ligt een maatschappijvisie die de mens geïsoleerd ziet van omgevingsfactoren. Daar tegenover staat de ecosysteembenadering, die via het geïntegreerd beheer van land, water, lucht, natuurlijke milieus en levende organismen het behoud, het duurzaam gebruik en de billijke verdeling van zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare hulpbronnen beoogt. Zij erkent dat mensen integraal deel uitmaken van de onderling complexe ecosystemen.

§ 2506. Hoe kan de Belgische overheid deze ernstige situatie het hoofd bieden? Heel wat bevoegdheden die met natuurlijke hulpbronnen te maken hebben zoals bv. water, landbouw, platteland, zeevisserij, bodem en afval zijn gewestelijke materies. Water en 'sanitation' zijn door de VN-Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (zie §1308) uitgeroepen tot één van de belangrijke toekomstige mondiale aandachtspunten.

§2507. De federale overheid levert haar bijdrage op verschillende terreinen. Ten eerste beschikt zij over belangrijke bevoegdheden op het vlak van energie- en productbeleid (zie ook 2.6). Zij stuurt het beleid rond het gebruik van natuurlijke hulpbronnen met instrumenten als normering, etikettering, labeling en fiscaliteit. Ten tweede is zij een voorbeeld door een zuinig gebruik van natuurlijke hulpbronnen in haar eigen administraties (zie acties 17 en 23). Ten derde dient opgemerkt te worden dat de federale geografische bevoegdheden inzake natuurlijke hulpbronnen zich hoofdzakelijk beperken tot de Belgische maritieme zones, de spoorwegbermen en de militaire terreinen. Daarom is een goede samenwerking en coördinatie tussen de federale overheid en de gewestelijke en lokale besturen van essentieel belang om de efficiëntie van de controles te waarborgen en de ontwikkeling van uiteenlopende labels met telkens een eigen lastenboek te voorkomen. Tenslotte bieden de internationale betrekkingen de mogelijkheid om leefmilieuthema's op te nemen in het internationale beleid en de ontwikkelingssamenwerking (zie acties 19, 24 en 25).

§ 2508. Om de schadelijke effecten voor het leefmilieu en de economie in de hand te houden zijn concepten als factor 4 (einddoel 2020) en factor 10 (einddoel 2050) ontwikkeld. Deze concepten verwijzen naar inspanningen om de verhouding tussen enerzijds het welvaartspeil en anderzijds de inzet van natuurlijke hulpbronnen en de hiermee verbonden milieudruk te verbeteren. Factor 4 streeft zo bijvoorbeeld op wereldvlak de realisatie na van een verdubbeling van de welvaart samen met een halvering van het gebruik van grondstoffen en energie. (Von Weizäcker, 1992 en Factor 10 Club, 1997).

§ 2509. Ontwikkelde landen kunnen in dit kader ontwikkelingslanden helpen om de negatieve impact op het leefmilieu te beperken. De FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking zal er dan ook op toezien dat de zorg voor het leefmilieu op alle niveaus in de Belgische samenwerking geïntegreerd wordt. Bovendien zal een deel van de additionele middelen aangewend worden om de partnerlanden te ondersteunen bij de omzetting en de naleving van de internationale milieuakkoorden.

§ 2510. De idee van dematerialisering, verwant met factor 4/factor 10, verwijst naar de ontkoppeling tussen economische groei en het gebruik van hulpbronnen om zo te waarborgen dat het gebruik van hulpbronnen en de daaraan gekoppelde effecten de draagkracht van het milieu niet te boven gaan (Zesde EU Milieuprogramma). Actie 15 behandelt de ontwikkeling van een dematerialisatiestrategie door het gebruik van uitputbare hulpbronnen en de daarmee gepaard gaande negatieve milieueffecten zoveel mogelijk te beperken. Het houdt hierbij rekening met de economische ontwikkeling en het bewaren van eenzelfde welvaartsniveau.

§ 2511. Actie 16 bouwt verder op dat idee. Ze benadrukt de ecologische, sociale en economische dimensie en impact van afzonderlijke producten doorheen hun gehele levenscyclus (de ontwikkeling van het product, de ontginning van grondstoffen, de productie, het transport, het gebruik en de behandeling na gebruik). De actie beoogt de ontwikkeling van een globale strategie met het oog op het bekomen van ecologisch, economisch en sociaal verantwoorde producten.

§ 2512. De bovenstaande acties verwijzen naar het hoofdstuk 'wijziging van consumptie- en productiepatronen' uit het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling. Hierin werd ook het consumptiebeleid van de federale overheidsadministraties behandeld. In het kader van de voorbeeldfunctie die de federale overheid vervult, is actie 17 van dit Plan een vervolg op de reeds genomen initiatieven uit het eerste Plan. De administraties verbruiken immers grote hoeveelheden water,

energie en papier. Zij kunnen hun verbruik beperken door hun aankoopbeleid te veranderen en rekening te houden met ecologische en sociale aspecten. De actie voorziet de oprichting van een gecertificeerd milieuzorgsysteem, dat uitgebreid wordt met sociale en economische aspecten.

§ 2513. Een beleid dat zich richt op een verantwoord beheer van natuurlijke hulpbronnen moet tevens met de hernieuwbare hulpbronnen rekening houden. Actie 18 richt zich op de zorg voor het behoud aan biodiversiteit. Dat was ook één van de thema's van het eerste Plan. Onder biodiversiteit wordt verstaan: de verscheidenheid aan levensvormen, inclusief genen, soorten en ecosystemen. Nog steeds wordt ze overal ter wereld bedreigd (Global Environment Outlook, 2002). Eén van de prioritaire doelstellingen van de Strategie van Göteborg, die ook aansluit bij het Implementatieplan van Johannesburg, is het verlies aan biodiversiteit in de EU te stoppen tegen 2010. De ecosystemen moeten dus beschermd en hersteld worden om het voortbestaan van toekomstige generaties mogelijk te maken (zie §1205). Een belangrijke basisstrategie hierbij is de toepassing van de ecosysteembenadering en de effectieve integratie van de bescherming van biodiversiteit in alle beleidsdomeinen. Actie 18 benadrukt de manier waarop de zorg voor biodiversiteit in federale beleidsplannen kan worden ingepast in samenwerking met de verschillende sectoren.

§ 2514. De problematiek rond natuurlijke hulpbronnen omvat ook de zee, de kust en de internationale wateren. Economische exploitatie van grondstoffen, overbevissing, maritiem transport, winning van groene energie en kusttoerisme zijn maar een greep uit de vele activiteiten die een bedreiging kunnen vormen voor de grote natuurlijke rijkdommen. Actie 20 beschrijft de weg naar een sectorplan voor de Noordzee, een sectorplan waarin de gedragsregels en actieterreinen voor elke sector duidelijk moeten worden. Ze komt tevens tegemoet aan de internationale doelstelling om tegen 2012 een netwerk van beschermde mariene gebieden op te zetten (Implementatieplan van Johannesburg, 2002).

§ 2515. Een ander specifiek aandachtspunt van het Belgische beleid betreft het duurzaam bosbeleid en de bestrijding van illegale houtkap, waarnaar ook reeds in het Regeerakkoord werd verwezen. De Belgische regering zal hier een bijdrage leveren zowel via internationale samenwerking als via haar aankoopbeleid en de reglementering van de invoer van houtproducten (zie actie 19).

§ 2516. Andere acties die verband houden met dit thema zijn: acties 2, 5, 8, 12, 31 en de acties die aansluiten bij het klimaat- en vervoersbeleid.

2.6 *Beperking van de klimaatveranderingen en een intensiever gebruik van schone energie*

§ 2601. De actuele klimaatverandering vormt een belangrijk probleem dat zonder verder uitstel dient aangepakt te worden. De overgrote meerderheid van de wetenschappelijke wereld erkent dat de verhoging van het broeikas effect de hoofdoorzaak van die ontregelingen is. Het broeikas effect is het directe gevolg van de hogere concentratie van broeikasgassen in de atmosfeer.

§ 2602. De concentratie van broeikasgassen is de voorbije vijftig jaar sterk toegenomen. Het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change), een mondiaal forum van ongeveer 2.500 wetenschappers en experts, heeft wetenschappelijk aangetoond dat die toename het gevolg is van menselijke activiteiten. De gemiddelde temperatuur op aarde stijgt en het broeikas effect wordt groter. Deze klimaatverandering leidt tot een toename van extreme klimatologische fenomenen (orkanen, overstromingen, droogte, enz.) die een vernietigend effect hebben op infrastructuur en goederen, de gezondheid en de natuur. Deze effecten gelden voor de gehele aarde. Het staat echter wetenschappelijk vast dat de ontwikkelingslanden sterker zullen lijden onder het broeikas effect, terwijl deze landen minder bijdragen aan de uitstoot van deze gassen dan de industrielanden (IPCC).

§ 2603. De Wereldtop van Rio in 1992 heeft voor de eerste keer de aandacht gevestigd op de oorzaken en de gevolgen van de klimaatveranderingen. De Verenigde Naties hebben een ontwerp van Raamverdrag inzake Klimaatverandering voorgesteld. Dat verdrag werd bekrachtigd door 186 landen, waaronder de lidstaten van de EU, de Verenigde Staten en Japan. Het was onder andere de bedoeling tegen 2000 de uitstoot van broeikasgassen door de industrielanden terug te brengen tot hun niveau van 1990. Jammer genoeg zijn zeer weinig landen daarin geslaagd.

§ 2604. De derde Conferentie van Partijen bij het Raamverdrag (COP 3) te Kyoto in 1997 heeft de strijd tegen de klimaatveranderingen versterkt. Ratificatie van het Kyotoprotocol door alle industrielanden zou leiden tot een verlaging van hun uitstoot van broeikasgassen tegen 2008-2012 met tenminste 5 % ten opzichte van het niveau van 1990. Dit is echter slechts een eerste stap. Op lange termijn zal de uitstoot van broeikasgassen met ongeveer 70% dienen verminderd te worden tegenover het niveau van uitstoot in 1990 (Europese Richtlijn 2003/87/EC van het Europees Parlement en de Raad van 13 oktober 2003 ter bepaling van een systeem voor de handel in emissiequota binnen de Gemeenschap).

§ 2605. Het Kyotoprotocol biedt de mogelijkheid aan de ondertekenende landen om hun kwantitatieve engagementen niet alleen na te komen door binnenlandse maatregelen, maar laat eveneens drie internationale mechanismen toe die kunnen bijdragen tot het verwezenlijken van de emissiereductiedoelstellingen en de realisatie ervan kunnen vergemakkelijken (zie actie 24).

§ 2606. In 2000 heeft de Europese Commissie het Europees programma rond klimaatverandering opgestart. Daarin zijn het beleid en de maatregelen vervat die op Europees niveau moeten worden goedgekeurd. In 2002 heeft de Raad van de Europese Unie het Kyotoprotocol goedgekeurd. De Europese Unie heeft er zich toe verbonden om tegen 2008-2012 de uitstoot van broeikasgassen te verminderen tot 8 % onder het niveau van 1990. Elke lidstaat van de Europese Unie kreeg een emissiereductiedoelstelling toegewezen. Voor België bedraagt de reductiedoelstelling 7,5 %.

§ 2607. Betreffende het binnen de Europese Unie gevoerde klimaatbeleid dient zeker verwezen te worden naar het opzetten van een handel in emissierechten voor broeikasgassen vanaf 2005. In een eerste fase zullen hierbij vooral de grote industriële installaties en installaties voor energieproductie betrokken worden (zie §32404). De Commissie onderzoekt ook maatregelen om het gebruik van hernieuwbare energiebronnen te stimuleren, de verwarmingstoepassingen te verbeteren, het energierendement te integreren in het communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem (EMAS) en de uitstoot van broeikasgassen door de airconditioning in wagens te verminderen.

§ 2608. Het energiebeleid vormt een belangrijk onderdeel van het klimaatbeleid. In haar Groenboek over de Voorzieningszekerheid stipt de Commissie drie essentiële punten aan.

§ 2609. Bijna de helft van de energiebehoeften van de Europese Unie wordt gedekt door ingevoerde producten. Als er niets verandert zal die afhankelijkheid in 2030 oplopen tot 70 %.

§ 2610. Eerder dan alleen invloed uit te oefenen op het aanbod, moet de groei van de energievraag worden beperkt, meer bepaald door de bevordering van energiebesparingen in de gebouwen en de vervoerssector (zie acties 3, 23 en 30).

§ 2611. De uitstoot van broeikasgassen in de EU neemt af. Maar zonder ambitieuze maatregelen zal de Europese Unie niet in staat zijn om de uitdaging van de klimaatverandering op lange termijn te trotseren.

§ 2612. De Europese Unie wil het aandeel van de hernieuwbare energiedragers in het totale energiepakket verdubbelen (van 6 naar 12%). Terzelfder tijd dient het aandeel van hernieuwbare energiebronnen in de elektriciteitsproductie toe te nemen van 14 % in 1997 tot 22% in 2010. De indicatieve doelstelling voor België is 6% 'groene' elektriciteit (zie actie 21).

§ 2613. De verbetering van de energie-efficiëntie is een belangrijk element in het beheer van de energievraag van de Gemeenschap. De Commissie heeft trouwens een "Actieplan tot verbetering van de energie-efficiëntie" goedgekeurd. Dat actieplan maakt een beter energieverbruik in gebouwen mogelijk (zie acties 3, 17 & 23). Op fiscaal vlak werd in 2003 een stelsel van energiebelasting goedgekeurd (zie actie 22).

§ 2614. In België hebben de federale overheid en de gewesten er zich toe verbonden de nodige maatregelen te nemen om aan de vereisten van het Protocol van Kyoto te voldoen. Het rapport van april 2003 over de uitstoot van broeikasgassen toont aan dat de opgelegde reductiedoelstelling nog niet bereikt is. De uitstoot van broeikasgassen stijgt met 5,8 % in 2001 ten opzichte van 1990 (Belgisch Nationaal Rapport, 2003). Na de periode 2008-2012 zal België moeten bewijzen dat het zijn Kyoto-engagementen heeft nageleefd. De maatregelen dienen dan ook versterkt en versneld uitgevoerd te worden en iedereen zal hiertoe moeten bijdragen.

§ 2615. Het beleid inzake klimaatverandering vereist overleg en coördinatie tussen nagenoeg alle federale en gewestelijke bevoegdheden en overheden. Daarom worden de beslissingen binnen de Uitgebreide Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu genomen. Dat orgaan is samengesteld uit de Ministers voor Leefmilieu, de Eerste Minister, de Minister-Presidenten van de gewesten, de federale Minister van Begroting, de ministers belast met energie, vervoer, fiscaliteit en ontwikkelingssamenwerking en de gewestelijke ministers van economie. In februari 2001 werd beslist een Nationaal Klimaatplan op te stellen, dat de maatregelen en plannen van de verschillende betrokken bestuursniveaus integreert.

§ 2616. De praktische modaliteiten voor de uitvoering en de opvolging van dit Nationaal Klimaatplan worden geregeld in het samenwerkingsakkoord van 14 november 2002 afgesloten tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreffende het opstellen, het uitvoeren en het opvolgen van een Nationaal Klimaatplan, alsook het rapporteren, in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto.

§ 2617. Voor de toepassing en de opvolging van het samenwerkingsakkoord en voor de opvolging van het Nationale Klimaatplan hebben de gewesten en de federale regering een Nationale Klimaatcommissie opgericht. Dat orgaan moet enerzijds zorgen voor het uitwisselen van informatie tussen de federale Staat en de gewesten en met de Verenigde Naties en moet anderzijds een jaarlijkse evaluatie maken van de weerslag van het Nationale Klimaatplan, om zo eventueel de maatregelen te kunnen versoepelen of versterken in functie van het bereiken van de doelstelling. Binnen het Overlegcomité werd op 8 maart 2004 tussen de gewesten en de federale overheid een akkoord bereikt met betrekking tot de lastenverdeling in het kader van de verplichtingen onder het Kyotoprotocol. Dit akkoord stelt een reductiedoelstelling vast per gewest en stelt dat de federale overheid een aantal emissiereducerende maatregelen zal nemen en een aantal emissierechten zal verwerven die de gewesten ten goede zullen komen.

§ 2618. De ministerraad van Oostende besliste op 20 maart 2004 tot het uitvoeren van een reeks maatregelen die moeten leiden tot een reductie in broeikasgasemissies. Deze federale maatregelen zullen opgenomen worden in het Nationaal Klimaatplan. Dit Nationaal klimaatplan zal uitgeschreven worden door het Permanent Secretariaat van de Nationale Klimaatcommissie op basis van de gewestelijke én federale maatregelen. De federale leden van deze commissie zullen tezamen met vertegenwoordigers van alle betrokken federale ministers voorzien in een efficiënte coördinatie van het federale luik binnen het Nationaal Klimaatplan.

§ 2619. Het is duidelijk dat energie ook op mondiaal vlak één van de hoofdthema's van een duurzame ontwikkeling vormt. De federale overheid zal dan ook haar inspanningen opvoeren om andere landen te steunen in de ontwikkeling van hernieuwbare energie en het verhogen van de energie-efficiëntie (zie actie

25).

§ 2620. Andere acties die verband houden met dit thema zijn: acties 3, 8, 15, 16, 17, 31 en de acties verbonden met de vervoersproblematiek.

2.7 Het vervoersysteem verbeteren

§ 2701. De mobiliteit van personen en het transport van goederen nemen voortdurend toe. Verplaatsingen beantwoorden aan een zekere behoefte en dragen bij tot de economische groei. Of het nu gaat om goederen of personen, de vervoermiddelen die het grootste succes boeken zijn de schijnbaar snelste, de comfortabelste en diegene die beschikken over een infrastructuur die in een mum van tijd een maximum aan bestemmingen bereikbaar maakt. Spijtig genoeg, zijn het ook de meest vervuilende.

§ 2702. De keuze voor een bepaald vervoermiddel kan echter een negatieve impact hebben op de mensen, het milieu en de economie. Zo tonen uitstoot van vervuilende stoffen, geluidsoverlast, verkeersopstoppingen, de vernietiging van natuurlijke habitats door infrastructuurwerken en de balans van het aantal verkeersslachtoffers de beperkingen van de huidige keuzes (Vrije Universiteit Brussel, 2001). Een duurzaam mobiliteits- en vervoerbeleid vergt in de eerste plaats, in het kader van een beheersing van de vraag, een evaluatie van de wenselijkheid van een verplaatsing (zie acties 26 en 29) en, in de tweede plaats, meer aandacht voor vervoermiddelen die minder schadelijk zijn voor het milieu en minder maatschappelijke en economische overlast bezorgen (zie acties 27, 28 en 30).

§ 2703. Een dergelijke benadering houdt niet altijd rekening met de huidige leef- en activiteitspatronen van individuen, gezinnen en ondernemingen en de complexe verplaatsingspatronen die hieruit voortvloeien. Verschillende overheidsinstanties leggen zich reeds toe op oplossingen die doeltreffend zijn voor de economie, die rekening houden met het sociale aspect en die heilzaam zijn voor het milieu.

§ 2704. De Europese overheden hebben voor het personen- en goederenvervoer ambitieuze doelstellingen vastgelegd. De Europese Raad van Göteborg van juni 2001 pleitte voor economische en technisch doeltreffende verplaatsingen: verplaatsingen die de meest strikte milieu- en veiligheidsnormen eerbiedigen, rekening houden met de impact op de ruimtelijke ordening, en met de sociale dimensie.

§ 2705. De Europese Commissie stelt voor om, met behoud van het recht op mobiliteit, vastberaden de verkeerscongestie te bestrijden en de verkeersveiligheid te bevorderen door het evenwicht te herstellen tussen de verschillende vervoermiddelen, de intermodaliteit te ontwikkelen en de kwaliteit van het openbaar vervoer te verbeteren (Europese Commissie, 2001). Ze stelt maatregelen voor waardoor de economische groei niet langer leidt tot een toename van het vervoer. Twee voorkeursmaatregelen zijn hierbij het internaliseren van de maatschappelijke en ecologische kosten en het minder vervuilend maken van de voertuigen en brandstoffen. Bovendien is het voor de Europese Commissie essentieel dat er een aanvullend beleid wordt gevoerd op sociaal, budgettair en industrieel vlak en op het vlak van ruimtelijk ordening.

§ 2706. De Wereldtop over duurzame ontwikkeling, die plaatsvond in Johannesburg in 2002, heeft de voorgaande analyses bevestigd en behandelde het thema vervoer in het hoofdstuk betreffende de verandering van niet-duurzame consumptie- en productiepatronen. Zoals benadrukt in de regeringsverklaring van 2003, zijn dat ook de algemene doelstellingen die België op het vlak van vervoer verder wenst uit te bouwen.

§ 2707. In het verleden hebben de Belgische overheden verschillende initiatieven genomen. De gewesten, die de belangrijkste bevoegdheden hebben inzake infrastructuur en ruimtelijke ordening, hebben plannen opgesteld waarvan sommige de ruimte willen structureren (relatie tussen infrastructuur en activiteiten) en andere de mobiliteit willen beheersen. In overeenstemming met haar verbintenissen uit het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling, waarvan de voorgestelde maatregelen nog steeds actueel zijn, is de federale overheid gestart met het opstellen van een Plan Duurzame Mobiliteit. Zonder de definitieve versie ervan af te wachten, werden reeds de eerste stappen gezet, onder andere op fiscaal vlak. Voorbeelden zijn de aanpassing van de belasting op de inverkeerstelling in functie van de uitstoot van vervuilende stoffen of de verhoging van accijnzen op zwavelhoudende producten.

§ 2708. Verschillende indicatoren geven echter aan dat er nog veel bijkomende inspanningen nodig zijn, zoals blijkt uit het tweede Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling; het energieverbruik en het personenvervoer blijven stijgen in een tempo dat dit van het BBP benadert, de CO₂-uitstoot blijft stijgen, het aantal gezinnen dat lawaaihinder van het wegverkeer ondervindt blijft verontrustend hoog. Bovendien hebben de Staten-Generaal van de Verkeersveiligheid (Brussel, februari 2002) een dynamiek op gang gebracht om tegen 2010 het aantal verkeersdoden op onze wegen met de helft te verminderen ten opzichte van het gemiddelde van de jaren 1998, 1999 en 2000.

§ 2709. De voorgestelde acties willen de verschillende federale en regionale doelstellingen begeleiden, door er een toegevoegde waarde aan toe te kennen vanuit een duurzame ontwikkeling. Het is mogelijk om het evenwicht tussen de verschillende vervoerswijzen te herverdelen door de aantrekkingskracht van gedragingen en praktijken te verhogen die toelaten verkeersopstoppingen en milieuoverlast te verminderen, zoals de intermodaliteit en het gebruik van zachte vervoermiddelen (te voet, fiets) en het openbaar vervoer. Zo voorziet dit Plan om reizigers, en vooral zij die zich normaal met de wagen verplaatsen, meer gebruik te laten maken van goedkopere en beveiligde 'aanmoedigingsparkings', waar ze hun vervoermiddel (auto of fiets) kunnen laten staan om met het openbaar vervoer naar de steden te pendelen (zie actie 28).

§ 2710. Het lijkt onontbeerlijk gebruikers te sensibiliseren voor een preventief en hoffelijk gedrag, met eerbied voor het leefmilieu, hun eigen veiligheid en deze van de anderen. Het lijkt ook nuttig hen aan te moedigen de minst vervuilende voertuigen te kopen. Actie 27 is erop gericht de aantrekkelijkheid van de weinig vervuilende voertuigen te vergroten, door dit aspect in reclame voor voertuigen en in bedrijfsvervoerplannen te benadrukken. Actie 30 voorziet eveneens dat tweedehandswagens die uitgevoerd worden eveneens in orde moeten zijn.

§ 2711. Het is economisch rationeel om alle kosten en baten die een bepaald vervoermiddel veroorzaakt, door te rekenen in dat vervoermiddel. De kosten van een voertuig of een vrachtwagen worden gedeeltelijk betaald door de eigenaar, maar bepaalde hinderlijke effecten (externe kosten genaamd) blijven ten koste van de gemeenschap. De gevolgen van de CO₂-emissies, bijvoorbeeld, zijn nog niet voor rekening van de bestuurder, maar ooit zullen ze betaald moeten worden door de toekomstige generaties. Hetzelfde geldt voor verkeersopstoppingen, ongevallen, enz. In principe moeten de kosten van de externe effecten 'geïnternaliseerd' worden. Dat wil zeggen, ze moeten in de prijs worden inbegrepen door middel van het meest aangepaste instrument.(zie ook actie 22).

§2712. Aangezien de CO₂-uitstoot evenredig is met het brandstofverbruik moet men idealiter handelen via de accijnzen. De emissies van andere vervuilende stoffen (koolstofmonoxide, koolwaterstof, stikstofoxiden, zwevende deeltjes, enz.) daarentegen hangen af van de kenmerken van het voertuig. Het is dus meer aangewezen om de verkeersbelasting en de belasting op de inverkeerstelling te variabeliseren. Wat de schade aan de wegen betreft, deze hangt niet alleen af van de intensiteit waarmee het voertuig wordt gebruikt, maar ook van het type voertuig. Actie 26 stelt voor om een aantal van die instrumenten te activeren.

§2713. Het is echter niet eenvoudig om ze in België in te voeren, gezien de bevoegdheidsverdeling tussen de federale departementen enerzijds en tussen de federale Staat en de gewesten anderzijds. Bovendien dient hierbij ook rekening gehouden te worden met de eventuele baten van elk vervoermiddel voor de gemeenschap en met de substitutiekosten verbonden aan de overstap naar een ander vervoermiddel. Daarom wordt er in actie 29 op aangedrongen dat de FOD Mobiliteit en Vervoer alle informatie - die nodig is om het nieuwe beleid en nieuwe maatregelen op te stellen - op een gecoördineerde manier verzamelt. De overheid zal inzake het gebruik van het prijsinstrumentarium de burger beter informeren en een maatschappelijk debat ten gronde organiseren.

§ 2714. In dit plan is het niet de bedoeling om in te gaan op de volledige mobiliteitsproblematiek. Het richt

zich op enkele prioritaire thema's en maakt dus keuzes door slechts bepaalde acties in aanmerking nemen. Continuïteit met het vorige Plan wordt vooropgesteld; de acties kaderen ook binnen de federale bevoegdheden. Ruimtelijke ordening, openbaar vervoer (behalve de NMBS), het beheer van vervoermiddelen die geen personenwagens zijn, de verkeersbelasting en de belasting op inverkeerstelling vallen onder de bevoegdheid van de gewesten. Een maximale coördinatie tussen de verschillende beleidsniveaus en beleidsdomeinen is dan ook van het grootste belang.

§ 2715. Andere acties die verband houden met dit thema zijn: acties 9, 15, 17, 18 en 22.

3. Acties van Duurzame Ontwikkeling

3.1. Panorama van de federale acties

§ 30001. Rond de zes voor dit Plan weerhouden thema's (armoedebestrijding, vergrijzing, volksgezondheid, natuurlijke hulpbronnen, klimaat en energie en mobiliteit) zijn een aantal prioritaire 'acties' verzameld. Ze zijn zo gekozen dat ze direct betrekking hebben op minstens twee van deze thema's. Ze verzekeren bovendien een zo groot mogelijke verbondenheid tussen deze thema's en andere voor een duurzame ontwikkeling belangrijke aandachtspunten.

§ 30002. De acties uit dit Plan zijn zeer uiteenlopend van aard. Bij de keuze ervan werd rekening gehouden met de volgende vijf eigenschappen.

§ 30003. Eerste eigenschap: De acties dragen substantieel en geprogrammeerd in de tijd bij tot de realisering van duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen voor één of meer thema's van het Plan.

§ 30004. Tweede eigenschap: Waar mogelijk en nuttig, verbinden de acties de zes bovengenoemde thema's niet alleen onderling, maar ook met thema's van andere strategieën of plannen voor duurzame ontwikkeling.

§ 30005. Derde eigenschap: De acties in het *Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling* sluiten aan bij de acties van de andere beleidsniveaus.

§ 30006. Vierde eigenschap: De acties doen beroep op een breed gamma aan instrumenten. Op die manier maximaliseren ze de economische efficiëntie, de ecologische doeltreffendheid, de sociale billijkheid en de politieke geloofwaardigheid (in termen van menselijke middelen, techniek en budgetten).

§ 30007. Vijfde eigenschap: De acties passen de vijf beginselen (zie §§1204 tot 1208) van een beleid inzake duurzame ontwikkeling toe. Ze streven dus een evenwichtige impact na op sociaal, economisch en ecologisch vlak.

§ 30008. Een actieplan inzake duurzame ontwikkeling brengt de verschillende beleidsvoerders samen om elk vanuit hun specifieke verantwoordelijkheid bouwstenen aan te brengen voor een gezamenlijk project. Gezien de vele onderlinge verbanden tussen beslissingen en doelstellingen van de verschillende onderdelen van het Plan zijn bij vele acties dan ook meerdere overheidsdiensten betrokken.

§ 30009. In een aantal gevallen is deze samenwerking gebaseerd op een doel-middel-relatie. Vele beleidsmaatregelen horen immers thuis bij één of andere dienst, op basis van de keuze voor een instrument voor een bepaald beleid. Een voorbeeld is het prijsbeleid. Het prijsbeleid is belangrijk voor duurzame ontwikkeling, omdat een juiste prijsstelling een wijziging van productie- en consumptiewijzen kan teweeg brengen. De FOD Economische zaken kan de prijzen reglementair beïnvloeden, maar de FOD Financiën kan prijzen beïnvloeden via de fiscaliteit. Een variabilisering van de kosten van het wagengebruik via de fiscaliteit kan zo ook een belangrijk element vormen van een mobiliteitsbeleid en dus een samenwerking vergen tussen de twee betrokken ministers en overheidsdiensten. Het lanceren van investeringen die leiden tot een vermindering van CO₂-emissies in ontwikkelingslanden kan dan weer bijdragen tot het behalen van de Belgische reductiedoelstelling en vergt het samenbrengen van bevoegdheden op het vlak van ontwikkelingssamenwerking en internationale handel met het Belgische klimaatbeleid.

§ 30010. In andere gevallen wordt gezocht naar het samenlopen van doelstellingen, dikwijls aangewezen

als win-win-situaties. Een betere huisvesting draagt bv. bij tot een betere gezondheid, tot minder afwezigheden wegens ziekte, enz. . Binnen de huisvestingsproblematiek dient terzelfder tijd echter ook de nodige aandacht uit te gaan naar energieverbruik en emissiereducties van broeikasgassen. Een zelfde multifunctionaliteit kan ook toegeschreven worden aan het tewerkstellingsbeleid. Tewerkstelling vormt het basisantwoord voor armoedebestrijding en voor de betaalbaarheid van de pensioenen binnen een toenemende vergrijzing. Maar binnen deze tewerkstellingspolitiek dient ook de nodige aandacht uit te gaan naar de arbeidsvoorwaarden die soepele, tijdelijke uitstapformules moeten toelaten om ten dele tegemoet te komen aan opvangtaken die dikwijls met dezelfde vergrijzingproblematiek te maken hebben.

§ 30011. Daardoor krijgen de sectorale acties een ‘transversaal’ karakter; ze behandelen verschillende thema’s terzelfder tijd en hebben betrekking op meerdere overheidsdiensten. Alle overheidsdiensten zijn in principe direct of indirect betrokken bij de acties van het Plan. Elke federale overheidsdienst moet in de toekomst alle belangrijke overheidsbeslissingen in zijn sector evalueren op hun duurzame-ontwikkelingseffect op andere sectoren (zie §4205). Dergelijke evaluaties leiden, via een steeds verdere verbetering van het beleidsproces, tot een toename van de coherentie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling.

§ 30012. Deze evaluaties zijn ook noodzakelijk om de relevantie van bepaalde transversale functies van sommige departementen te beoordelen. Dat geldt bijvoorbeeld voor de coördinatiefunctie van het departement Buitenlandse Zaken bij de voorbereiding, onderhandeling en opvolging van internationale overeenkomsten. Dat is ook het geval voor de verbetering van de wetenschappelijke kennis die nodig is voor de besluitvorming. Deze kennis wordt in belangrijke mate aangereikt vanuit de POD Wetenschapsbeleid, via het lanceren en begeleiden van interdepartementaal en interdisciplinair onderzoek.

§ 30013. Een politieke beslissing inzake duurzame ontwikkeling moet vaak genomen worden met wetenschappelijke onzekerheid over haar sociale, ecologische en economische impact. Door het verwerven van een betere kennis van zaken kan wetenschappelijk onderzoek deze onzekerheid verminderen. De studie van de mondiale en lokale context van het beleid inzake duurzame ontwikkeling kan eveneens leiden tot een betere kwaliteit van voorbereidingen, beslissingen en gevolgen. Het derde federaal plan voor wetenschappelijke ondersteuning van een beleid gericht op duurzame ontwikkeling zal zich in deze zin dan ook vooral richten op de binnen dit Plan weerhouden thema’s en acties.

Ontwerp federaal plan duurzame ontwikkeling 2004-2008

Actie	Titel	6 thema's						3 pijlers			andere
		Arm	Ver	Vol	Hul	Kli	Mob	Soc	Econ	Ecol	
1	Inschrijven van de doelstellingen van sociale insluiting in duurzame ontwikkeling	1		1				1	1		Participatie, internationaal, consumptie- en productiepatronen CPP,...
2	Bescherming van de consument	1	1					1	1		CPP
3	Fatsoenlijke en betaalbare huisvesting	1				1		1		1	
4	Kwaliteitsvolle banen							1	1	1	Internationaal
5	De ondernemers en de agrarische wereld	1			1				1	1	Internationaal
6	Blijven werken na 55 jaar		1	1				1	1		
7	Buurtdiensten ontwikkelen	1	1					1	1		
8	Ethisch beleggen							1	1	1	CPP, Participatie
9	Familiale zorg mogelijk maken		1	1				1	1		
10	Globale opvang verbeteren	1		1				1		1	
11	Beter informeren en de gezondheidszorg toegankelijker maken	1		1				1	1		
12	Kwaliteitsvolle voeding							1	1	1	CPP, Internationaal
13	Geweld voorkomen	1		1				1	1		Participatie
14	Voor een betere gezondheid wereldwijd							1	1	1	Internationaal
15	Minder gebruik van natuurlijke hulpbronnen				1	1			1	1	CPP, Internationaal
16	Een strategie voor duurzame producten							1	1	1	CPP, Internationaal
17	Voorbeeldfunctie van de overheid				1	1			1	1	CPP
18	Biodiversiteit beschermen							1	1	1	Participatie, Internationaal
19	Duurzaam bosbeleid: strijd tegen illegale houtkap							1	1	1	Internationaal
20	Geïntegreerd beheer Noordzee				1	1			1	1	Participatie
21	Een duurzaam energiebeleid				1	1			1	1	CPP, Internationaal
22	De juiste prijs							1	1	1	CPP, Internationaal
23	Energiezuinige gebouwen				1	1			1	1	CPP
24	Een betere solidariteit: flexibiliteitsmechanismen aanwenden				1	1			1	1	CPP, Internationaal
25	Een mondiale aanpak van het energievraagstuk							1	1	1	CPP, Internationaal
26	De vraag naar mobiliteit sturen				1		1		1	1	CPP, Internationaal
27	Zich anders verplaatsen					1	1	1	1	1	CPP
28	Aanbod openbaar vervoer verbeteren		1				1	1	1	1	CPP, Participatie
29	De expertise en de informatie over mobiliteit verbeteren					1	1		1	1	
30	Minder vervuilende voertuigen				1		1		1	1	CPP, Internationaal
31	Maatschappelijk verantwoord ondernemen							1	1	1	Participatie, CPP
	Totaal							21	29	24	

Actie 1 Inschrijven van de doelstellingen van sociale insluiting in duurzame ontwikkeling

Context

§ 30101. De strijd tegen armoede en voor sociale insluiting is en blijft een beleidsprioriteit. In dit kader werd het Nationaal Actieplan Sociale Insluiting 2003-2005 (NAPincl) opgesteld. Het vormt een onderdeel van de Open Methode van Coördinatie die op Europees niveau werd uitgewerkt en heeft tot doel om onder meer armoede te bestrijden en voor sociale insluiting te ijveren. Tijdens de Top van Lissabon in maart 2000 stelde de Europese Unie zich als strategisch doel om een beslissende impact te hebben op de uitroeiing van de armoede en te ijveren voor sociale insluiting tegen 2010. De Europese Raad van Göteborg riep op om de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen te integreren in de strategie van Lissabon.

§ 30102. Het tweede Nationaal Actieplan Sociale Insluiting 2003-2005 is het resultaat van de gezamenlijke inspanningen van de federale en gefedereerde overheden om een politiek ondersteund programma rond armoedebestrijding en sociale insluiting uit te werken. Het structureel voorkomen van armoede was er het vertrekpunt van. Dit betekent dat iedereen toegang moet hebben tot de fundamentele rechten zoals die opgenomen zijn in de Belgische wetgeving en in de internationale wetgeving, die van toepassing is op België. Waar het beschermingsnet gaten vertoont, dient een direct armoedebestrijdingsbeleid (bijvoorbeeld gericht naar specifieke doelgroepen of territoria) in opvang te voorzien.

§ 30103. Zoals hoger vermeld, werd het Nationaal Actieplan Sociale Insluiting 2003-2005 reeds goedgekeurd door de respectievelijke regeringen en wordt het stapsgewijs uitgewerkt. Dit beleid wordt in samenspraak met alle actoren gevoerd. Het is duidelijk dat de, met rechten verbonden, in dit actieplan aangesneden thema's zeer nauwe banden vertonen met duurzame ontwikkeling: participatie, maatschappelijke dienstverlening, gezinsleven, justitie, cultuur en vrije tijd, een waardig inkomen, onderwijs, werkgelegenheid, huisvesting en gezondheid. Per thema vatten we hieronder de federale opties samen.

Beschrijving

§ 30104. De regering zal de voorgestelde maatregelen van het Nationaal Actieplan Sociale Insluiting 2003-2005 uitvoeren. Bij de evaluatie zal er in het bijzonder aandacht worden besteed aan de criteria van duurzame ontwikkeling. Deze ervaring zal worden gebruikt om het volgende Nationaal Actieplan Sociale Insluiting voor te bereiden. Daarbij zullen de transversaliteit, het langetermijnperspectief, de integratie van de pijlers van duurzame ontwikkeling en het voorzorgsbeginsel worden ontwikkeld. Het participatiebeginsel dat reeds ruim wordt toegepast, zal worden voortgezet.

Uitvoering

§ 30105. Inzake **participatie** zal het Steunpunt tot Bestrijding van Armoedebestrijding, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting worden versterkt. Tien jaar na het Algemeen Verslag over de Armoede (1994) zal een ruim debat worden georganiseerd over armoede en sociale uitsluiting. De jaarlijkse Europese ontmoetingen van mensen die in armoede leven, zullen worden ondersteund.

§ 30106. Inzake **maatschappelijke dienstverlening** zal het statuut van de daklozen worden verbeterd. Dit zal gebeuren door een ruimere toekenning van de installatiepremie. De opvangmogelijkheden

zullen worden verbeterd in samenwerking met de gemeenschappen en de gewesten.

§ 30107. Conform het Regeerakkoord heeft de Minister van Maatschappelijke Integratie richtlijnen uitgevaardigd om de kwaliteit van de opvang van asielaanvragers te verbeteren, in het bijzonder in de open centra. Een wettelijk kader voor de opvang van asielzoekers dat het recht op maatschappelijke dienstverlening en de verplichtingen van de overheden uitstippelt, wordt momenteel uitgewerkt.

§ 30108. Inzake **gezinsbeleid** heeft de regering een Staten-Generaal georganiseerd. Er wordt in een opvolging voorzien waarbij o.a. de resultaten in concrete acties worden omgezet. Op federaal niveau wordt de opvang van oudere, zorgafhankelijke familieleden in het gezin gestimuleerd door zowel fiscale als sociale maatregelen (zie actie 9).

§ 30109. Inzake **justitie** en naast de initiatieven die de regering inzake rechtsbijstand al heeft genomen, zullen de verenigingen worden aangemoedigd om zich te engageren in eerstelijnsrechtsbijstand. Een solidariteitssysteem voor gerechtelijke risico's kan eveneens worden opgezet. Bovendien moeten de gerechtskosten voor de rechtsonderhorigen blijven dalen.

§ 30110. De jeugdbeschermingswet van 1964 zal worden gemoderniseerd teneinde een betere jeugdbescherming te verzekeren en de jongeren alle kansen en noodzakelijke bijstand toe te kennen om zich in onze veeleisende samenleving te integreren.

§ 30111. De slachtofferbehandeling in gerechtelijke procedures zal worden verbeterd. De kaderbeslissing van de Europese Unie van 15 maart 2001 inzake het slachtofferstatuut in strafzaken zal te dien einde worden omgezet in Belgisch recht. Anderzijds stelt de regering verschillende initiatieven in het vooruitzicht, zoals beter informeren van slachtoffers, vereenvoudigen van en beter begrip door rechtsonderhorigen van gerechtelijke procedures, gerechtelijke akten en gebruikte terminologie. Daarenboven moet een betere coördinatie tussen politie en gerecht tot stand worden gebracht met het oog op het verzekeren van een efficiëntere informatie aan slachtoffers. Er zal ook aandacht verleend worden aan een betere definiëring van de aan de diensten voor slachtofferhulp toegewezen taken, aan een verbetering van de slachtofferopvang in de justitiehuisen en aan de bemiddeling en rechtsbijstand.

§ 30112. Inzake **cultuur** blijven de subsidies aan de OCMW's om sociale, culturele en sportieve participatie te bevorderen en de digitale kloof tegen te gaan ook in 2004 ter beschikking.

§ 30113. Inzake een menswaardig **inkomen** wordt het netto inkomen van de werknemers met lage inkomens verder opgewaardeerd. De regering zal een specifiek meerjarenprogramma uitwerken waarbij ze sommige bestaande plafonds en inkomensdrempels, evenals sommige sociale uitkeringen en minima, zowel in het stelsel van de zelfstandigen als in dat van de loon- en weddetrekkenden (in het bijzonder pensioenen, invaliditeit, arbeidsongevallen en beroepsziekten) zal koppelen aan de evolutie van de welvaart. Er zullen inspanningen geleverd worden om de pensioenen te verhogen en het Zilverfonds te versterken. Het Kafkaplan dat een meer toegankelijke en klantvriendelijke sociale bescherming biedt, wordt verder uitgevoerd. Binnen de voorziene middelen zal de regering het leefloon en de laagste sociale uitkeringen gradueel verhogen.

§ 30114. Bij de FOD Financiën is er in 2004 een Dienst voor alimentatievorderingen opgericht. De dienst is belast met de inning van onbetaalde alimentatie-uitkeringen. De OCMW's blijven belast met de toekenning van de voorschotten op de alimentatie-uitkeringen.

§ 30115. Inzake onderwijs zal de federale regering de strijd aangaan tegen het functioneel analfabetisme door initiatieven te nemen die de digitale kloof dempen.

§ 30116. Werkgelegenheid, huisvesting en gezondheid zijn ook belangrijk beleidsdomeinen bij armoedebestrijding. Zij komen aan bod in de acties 2, 3, 10 en 11.

Actie 2 Bescherming van de consument

Context

§ 30201. Een effectieve en coherente consumentenbescherming is noodzakelijk om de levenskwaliteit van alle mensen te verhogen.

§ 30202. Een betere bescherming van de consument kan armoede voorkomen en bestrijden. Voorbeelden van belangrijke raakvlakken tussen armoedebestrijding en consumentenbescherming zijn de strijd tegen de schuldoverlast en de sociale uitsluiting.

§ 30203. Ingevolge de toenemende vergrijzing van de bevolking dient er ook aandacht besteed te worden aan de consumentenbescherming van senioren. Zij zijn immers meer dan andere bevolkingsgroepen het slachtoffer van bedrog. Tevens moet bijzondere aandacht worden geschonken aan het verzekeren van de toegang van senioren tot producten en diensten. Binnen deze context moet ook de toegang tot het gerecht voor de consumenten aan bod komen door een betere geschillenregeling en informatieverstrekking.

§ 30204. In het kader van consumentenbescherming dient er tenslotte ook aandacht te worden besteed aan het ontwikkelen van duurzame consumptiepatronen bij alle bevolkingsgroepen en in het bijzonder bij jongeren. Concreet zullen bepaalde vormen van overconsumptie worden tegengegaan via het beter informeren van de consument. Andere maatregelen die de consument kunnen aanzetten tot duurzame consumptiepatronen worden in actie 16 voorgesteld.

Beschrijving

§ 30205. Deze actie, die past binnen het globale kader van een consumentenbeleid, wil de consument meer en beter beschermen op de hierboven beschreven terreinen.

Uitvoering

§ 30206. Om de strijd tegen de schuldoverlast verder te zetten en op te voeren, worden verschillende acties voorzien, zowel op preventief als curatief vlak.

§ 30207. Op preventief vlak zullen in de loop van 2005 informatieve en sensibiliserende campagnes gevoerd worden rond de problematiek van schuldoverlast. Er zal gebruik worden gemaakt van de middelen van het Fonds ter bestrijding van overmatige schuldenlast. Een comité moet deze campagnes opstarten en begeleiden.

§ 30208. Sedert 1 januari 2004 controleert de FOD Economie gericht de nieuwe regels rond reclame voor kredieten. Sinds deze datum zijn bepaalde vormen van reclame immers verboden; onder meer reclame die aanzet tot het opnemen van kredieten door bijvoorbeeld te wijzen op het gemak waarmee krediet kan worden verkregen. Bovendien werd een inspanning geleverd op gebied van transparantie van banktarieven. Daarenboven zal de overheid de mogelijkheden om te verkopen op krediet en het toekennen van kredieten door warenhuizen verder evalueren en terzake voorstellen uitwerken.

§ 30209. Op curatief vlak zal de wet van 5 juli 1998 betreffende de collectieve schuldenregeling worden aangepast, om de mensen met een hopeloze financiële situatie een uitkomst te bieden met inbegrip van de mogelijkheid van volledige kwijtschelding van schulden.

§ 30210. Tijdens deze legislatuur verbindt de regering zich ertoe om sociale uitsluiting tegen te gaan. In dit kader zullen ondermeer volgende acties worden uitgevoerd.

- § 30211. De federale regering zal segmenteringcriteria, die niet gebaseerd zijn op neutrale, objectieve en verifieerbare voorwaarden, verbieden bij het aangaan van een verzekering.
- § 30212. De wet van 24 maart 2003 betreffende de basisbankdienst zal volledig toegepast en regelmatig geëvalueerd worden.
- § 30213. De federale regering zal maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat de bescherming voorzien in het Gerechtelijk Wetboek (art. 1409, 1409bis en 1410), ook geldt voor de beschermde bedragen op een bankrekening.
- § 30214. Betreffende het verzekeren van de toegankelijkheid tot producten, diensten en consumentenrechten zullen drie maatregelen worden getroffen.
- § 30215. Inzake de leesbaarheid van bijsluiters, gebruiksaanwijzingen en etiketten zal de algemene directie Regulering en Organisatie van de Markten van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie in 2005 een onderzoek (laten) verrichten naar de noden omtrent leesbare informatie voor producten en diensten. Daarbij zal bijzondere aandacht uitgaan naar senioren. Op basis van de conclusies zal de bestaande wetgeving geëvalueerd en eventueel aangepast worden.
- § 30216. Bovenvermelde studie zal ook de toegang van senioren tot producten en diensten onderzoeken. Op basis van de conclusies zal de bestaande wetgeving geëvalueerd en eventueel aangepast worden, met inbegrip van eventuele maatregelen om het misbruiken van de zwakte van de consument te bestrijden.
- § 30217. De FOD Justitie en POD Consumentenzaken zullen maatregelen voorstellen om de toegang tot het gerecht voor de consumenten te vergemakkelijken. Zij zullen de alternatieve geschillen- en klachtenbehandeling stimuleren. Een paritaire en onafhankelijke geschillencommissie inzake financiële diensten zal worden opgericht in 2004. Daarnaast zullen de FOD Justitie en POD Consumentenzaken onderzoeken of de bestaande systemen inzake alternatieve geschillenbeslechting samengevoegd kunnen worden in een overkoepelende structuur.
- § 30218. Rond het beter informeren van de consument zullen ook drie acties worden ondernomen. De bedoeling ervan is overconsumptie tegen te gaan.
- § 30219. De POD Consumentenzaken zal, in 2005, in samenwerking met de gemeenschappen en alle betrokken actoren, initiatieven opzetten zoals 'les écoles de la consommation'. Dit zijn plaatsen waar consumenten, in het bijzonder de meest kwetsbare, vorming krijgen. Zij verwerven daar onder andere autonomie en een beheersing van hun consumptiekeuze.
- § 30220. Ook voor de jongeren worden speciale initiatieven voorzien. Vanaf 2005 zal er elk jaar een week van de reclame worden georganiseerd door de POD Consumentenzaken, in samenwerking met alle betrokken actoren (media, reclamewereld, de overheden, de consumentenbewegingen en de jongeren). Bedoeling is onder andere de jonge consument bewust te maken van de invloed van reclame.
- § 30221. De POD Consumentenzaken zal in 2005 de mogelijkheid en opportuniteit van de oprichting van een Observatorium voor de reclame onderzoeken.

Actie 3 Fatsoenlijke en betaalbare huisvesting

Context

§ 30301. Betaalbare en kwaliteitsvolle woningen zijn de twee essentiële voorwaarden van een duurzaam huisvestingsbeleid. Ze vormen een centraal gegeven in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting.

§ 30302. In België ligt het aanbod van sociale huurwoningen beduidend lager dan in de meeste West-Europese landen. Veel mensen met een laag inkomen oriënteren zich dan ook noodgedwongen naar het secundaire segment van de private huurmarkt, waar de prijs-kwaliteitsverhouding onevenwichtig is. Wie desondanks toch kiest om te kopen, ontbreekt het vaak aan middelen voor renovatie en kan geen kwaliteitsverbetering aan de woning doorvoeren. Ongeveer een vijfde van de bevolking (17 %) woont in een woning met één of meer gebreken. Bij de bevolking met armoederisico loopt dit percentage zelfs op tot 31 % (Nationaal Actieplan Sociale Insluiting 2003-2005, p.5).

§ 30303. De algemene woonkost is tussen 1976 en 1997 met 95 % gestegen, terwijl het beschikbare inkomen van de huishoudens over dezelfde periode slechts met 5,9 % steeg. Vooral de prijzen in het lagere (en dus kwalitatief slechtere) segment van de huurmarkt stijgen sterker dan gemiddeld, en treffen vooral de lage inkomens. Analyse van de huishoudbudgetenquête 1998 toont aan dat ongeveer 10 % van de huishoudens wiens gezinsinkomen lager is dan het mediaan gezinsinkomen zich verplicht zien om maandelijks meer dan 33 % van hun gezinsbudget te besteden aan de huurprijs van hun woning (Belgisch Nationaal Actieplan Sociale Insluiting 2003-2005).

§ 30304. Alhoewel er over dit onderwerp niet veel statistische gegevens beschikbaar zijn, spreekt het voor zich dat de problematiek van de toegang tot een fatsoenlijke en betaalbare woning zich het scherpst stelt bij mensen die dak-/thuisloos zijn.

§ 30305. De huisvesting moet tevens beantwoorden aan de vereisten van de duurzame ontwikkeling. Dit betekent dat woningen zo weinig mogelijk energie verbruiken (goed geïsoleerd, enz.) en gebouwd worden met duurzame materialen (geen toxische producten, enz.). Het zijn nét de groepen, die het niet zo makkelijk hebben, die in de minst gezonde woningen wonen, het meest met gezondheidsproblemen geconfronteerd worden en veel geld moeten uitgeven voor de verwarming. Veel oudere sociale woningen scoren op dit vlak niet zo goed en zijn dikwijls aan een dringende renovatiebeurt toe.

Beschrijving

§ 30306. De ministerraad van 10 oktober 2003 besliste een Task Force Huisvesting op te richten met de volgende opdracht:

§ 30307. de coördinatie van het huisvestingsbeleid op federaal niveau; en

§ 30308. het voorbereiden van de installatie van een Interministeriële Conferentie Huisvesting.

§ 30309. Op 21 maart 2004 keurde de federale regering het "Plan van de federale regering betreffende de huisvesting" goed. De krachtlijnen van dit plan spitsen zich toe op:

§ 30310. het versterkt recht op een behoorlijke huisvesting;

§ 30311. een nieuw verhuurbeleid;

§ 30312. de versterking van het huisvestingsbeleid in het grootstedenbeleid;

§ 30313. de bevordering van de maatschappelijke integratie, onder meer door het kwalitatief en kwantitatief verbeteren van de opvang van dak- en thuislozen;

§ 30314. het bevorderen van het verwerven van een eigendom, door bepaalde lasten verbonden aan het verwerven van een onroerend goed te verlichten.

§ 30315. Op 13 februari 2004 besliste de federale regering om een naamloze vennootschap van publiek recht op te richten. Deze N.V. zal het rationeel energieverbruik binnen de Belgische economie bevorderen via de toepassing van het derde-investeerdersprincipe. Tevens werd op 21 maart 2004 de fiscale aftrekbaarheid voor investeringen in energie-efficiënte maatregelen in woningen aantrekkelijker gemaakt (verhoging van het plafond, inclusief voor huurders) (zie actie 23).

Uitvoering

§ 30316. De Task Force Huisvesting zal werk maken van de volgende concrete voorstellen.

§ 30317. Versterking van het recht op behoorlijke huisvesting door:

§ 30318. gezondheidsnormen op te leggen;

§ 30319. de juridische verhoudingen tussen de huurders en de eigenaars in evenwicht te brengen, onder meer via een betere informatie over de inhoud van de wet op de huurcontracten van 21 februari 1991, van een herziening van deze wet om de regels betreffende de verantwoordelijkheid voor bepaalde werkzaamheden te verduidelijken en door het verplicht en gratis registreren van het huurcontract;

§ 30320. de opeisingsprocedures te verbeteren van de eigenaars en/of van de huurders door de mogelijkheid van begeleiding door erkende verenigingen aan te bieden;

§ 30321. het bestrijden van de huisjesmelkers: men heeft het voornemen om de toepassingsfeer van de wet van 2 januari 2001 uit te breiden tot alle kwetsbare huurders en om hun bescherming te verhogen, maar eveneens om strengere sancties te treffen tegen die eigenaars die zich weinig zorgen maken over de menselijke waardigheid;

§ 30322. geplafonneerde fiscale compensaties toe te staan aan de eigenaars die schade zouden geleden hebben door de schuld van een oneerlijke huurder.

§ 30323. Een nieuw verhuurbeleid zou opgesteld moeten worden met onder meer:

§ 30324. de oprichting van paritaire huisvestingscommissies die enerzijds als opdracht zouden hebben om de pre-gerechtelijke verzoening te bevorderen en anderzijds om te werken aan het opmaken van een objectief rooster van de huurprijzen en dit als indicatie;

§ 30325. de evaluatie van de fiscaliteit op het onroerend goed. Het is de bedoeling om die te vereenvoudigen en eerlijker te maken, waarbij men tegelijk de eigenaars/verhuurders niet straft die hun verhuurde onroerend goed gewetensvol onderhouden en renoveren (bijvoorbeeld via belasting op de reëel geïnde huur die rekening zou houden met de kwaliteit van de verhuurde woningen. Die kwaliteit zou onder meer geschat worden op basis van het voorleggen van attesten van de kosten voor de aanpassingswerken aan het goed).

§ 30326. Versterking van het huisvestingsbeleid in het grootstedenbeleid.

§ 30327. In de grote steden de reconversie in woningen in overweging nemen van bepaalde niet in gebruik zijnde publieke eigendommen die zich ertoe lenen.

§ 30328. Via fiscale maatregelen in de grote steden de renovatie van bestaande woningen en het verwerven van een eigen woning aanmoedigen.

§ 30329. Het budget dat toegewezen werd voor het grootstedenbeleid werd naar boven toe herzien. Er zal een nieuwe verdeling van de subsidies opgezet worden, gebaseerd op 3 criteria van stedelijkheid, 5 huisvestingscriteria en op het aantal inwoners gewogen in functie van de evolutie van de huurmarkt (90%) en de evolutie van de prijzen van het onroerend goed (10%) op regionaal niveau.

§ 30330. Bevordering van de maatschappelijke integratie.

§ 30331. De 'Interministeriële Conferentie Maatschappelijke Integratie' zal een harmonieuze strategie ontwikkelen, ten einde de kwaliteit en de kwantiteit van de opvang van daklozen te verbeteren.

§ 30332. Het verwerven van een eigendom bevorderen. De Task Force Huisvesting is belast met:

§ 30333. het zoeken naar maatregelen om een deel van de kosten verbonden met de aankoop van een eerste bescheiden woning te verminderen;

§ 30334. het herzien van het stelsel van de personenbelasting met betrekking tot de onroerende goederen en voor de privé-woningen, onder meer door de bestaande (bijkomende) aftrek van rente en de fiscale vermindering voor de aangegane leningen om te vormen tot een "huisvestingsbonus" of een tienjarige premie;

§ 30335. het onderzoek naar de mate waarin een collectieve aankoop makkelijker kan worden gemaakt (voormalige fabrieken).

§ 30336. De federale regering zal binnen de Europese Unie blijven ijveren om voor de sociale huisvesting het BTW-tarief van 12% naar 6% te brengen (federaal Regeerakkoord 2003). De zo bespaarde middelen zullen door de sociale huisvestingsmaatschappijen kunnen worden gebruikt om bijkomende sociale woningen te bouwen.

Actie 4 Kwaliteitsvolle banen

Context

§ 30401. Arbeid zorgt voor sociale samenhang. Het scheppen van banen is de beste wijze om de armoede en uitsluiting te bestrijden. Iedereen, ongeacht geslacht en etnische afkomst, moet gelijke toegang hebben tot die banen. Tegelijk moet het om kwaliteitsvolle jobs gaan. Deeltijdse tewerkstelling mag een opstap naar een vast contract niet in de weg staan, indien er een degelijke verloning aan vasthangt en correcte arbeidsvoorwaarden voorzien worden.

§ 30402. Op de bijzondere ministerraad van 16 en 17 januari 2004 besliste de regering om de middelen welke besteed worden aan diverse maatregelen te integreren in één nieuw stelsel, de "werkbonus", waardoor het voor laaggeschoolden aantrekkelijker moet worden een baan aan te nemen. De "werkbonus" creëert een financieel voordeel voor de lage inkomens, bovenop het normaal netto-uurloon. Naast de invoering van de werkbonus werd ook de inkomensgarantie-uitkering voor deeltijds werkenden aangepast, zodat meer werken ook hier zal leiden tot een toename van het inkomen.

§ 30403. In het algemeen spelen bedrijven hierbij een hoofdrol. Bedrijven hebben immers ook de sociale verantwoordelijkheid om hun werknemers degelijke arbeidsvoorwaarden, lonen en dito opleiding te verzekeren. De sociale economiebedrijven hebben hier een voorbeeldfunctie.

Beschrijving

§ 30404. Acties zijn nodig -in het bijzonder voor de meest kansarmen- om de arbeidsmarkt toegankelijker te maken en de kwaliteit van de banen te verhogen. Er moet gewaakt worden over de kwaliteit van het werk in al zijn dimensies: arbeidsomstandigheden, arbeidsvoorwaarden, arbeidsinhoud en arbeidsverhoudingen. Banen die op deze vlakken goed scoren zijn ook duurzame banen.

§ 30405. De erkenning van en investering in de sociale economie en de non-profitsector is noodzakelijk. De besluiten van de Nationale Werkgelegenheidsconferentie van oktober 2003 besteden hier veel aandacht aan; in het bijzonder aan de voorziene lastenvermindering voor bijkomende jobs in de non-profitsector en in de buurt- en nabijheidsdiensten (zie ook actie 7). Door de dienstencheques zullen ook extra jobs gecreëerd worden (federaal Regeerakkoord, p. 23).

§ 30406. België zal de ontwikkelingslanden ondersteunen bij de opbouw van een economisch beleid en handelsbeleid dat afgestemd is op de ontwikkelingsdoelstellingen, bij het uitwerken van een sociale, economische en leefmilieureglementering en het versterken van hun instellingen. Daarnaast zal de federale overheid Belgische bedrijven die actief zijn in het buitenland uitdrukkelijk stimuleren om internationaal erkende milieu- en sociale normen na te leven. In het bijzonder moeten bedrijven die een of andere vorm van overheidssteun ontvangen voor investeringen in het buitenland zich engageren om een set van essentiële minimumnormen voor economisch duurzaam en sociaal verantwoord ondernemen te zullen naleven (de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de 5 basisnormen van de IAO, de VN-conventie over de strijd tegen het corrumpere van ambtenaren in functie en de operationele en milieustandaarden van de wereldbank).

Uitvoering

§ 30407. In 2006 zal de POD Maatschappelijke Integratie, Armoede en Sociale Economie alle lopende inschakelingstrajecten evalueren, in samenwerking met de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. Een wetenschappelijke studie zal hun doelmatigheid analyseren en nagaan in welke mate ze hun doel bereiken. Tevens zal hierbij, in samenwerking met de gewesten, bijzondere aandacht uitgaan naar de evolutie van de loopbaan van de ingeschakelde werknemers.

§ 30408. In de besluiten van de Nationale Werkgelegenheidsconferentie zijn de bevordering van de diversiteit en de strijd tegen de discriminatie op het werk prioriteiten. Het betreft de loonvoorwaarden, de flexibiliteit, de participatie van diverse groepen en de kwaliteit van de banen. Op basis van de besluiten van hogervermelde studie zal de regering aanbevelingen formuleren om eventuele ongelijkheden weg te werken. Die aanbevelingen kunnen dan in de reglementering geïntegreerd worden vanaf einde 2006.

§ 30409. Inschakelingstrajecten moeten blijvende aandacht hebben voor de doorstroming van hun werknemers naar het gewone arbeidscircuit, ook al weet men dat dit niet haalbaar is voor elke werknemer. Bijzondere aandacht zal moeten gaan naar een reële begeleiding van deze 'werkzoekende werknemers'; dat is ook in de besluiten van de Nationale Werkgelegenheidsconferentie van oktober 2003 opgenomen. Daarom moeten de werkgevers, de OCMW's en diverse bemiddelingsdiensten de 'job coaching' optimaliseren.

§ 30410. Einde 2004 zal de Interministeriële Conferentie voor Buitenlands Beleid een overlegforum organiseren. De mogelijkheden en de modaliteiten om tegen 2006 meer financiële middelen uit te trekken voor de ontwikkeling van milieuvriendelijke technologieën, zullen daar onderzocht worden. Op dit forum zullen de sociale partners, de Belgian Investments Oversea (BIO) en het maatschappelijk middenveld (meer specifiek de onderzoekscentra) uitgenodigd worden.

Actie 5 De ondernemers en de agrarische wereld

Context

§ 30501. De zelfstandigen en de KMO's zijn belangrijke werkgevers in België. Het is dus van fundamenteel belang de ondernemingsomgeving te verbeteren en, daardoor, de promotie van de zelfstandige onderneming te verzekeren. Het Regeerakkoord erkent "*de opportuniteit om zuurstof voor kennis en ondernemen te stimuleren*". Op 6 november 2003, heeft de regering samen met de representatieve organisaties de werkzaamheden van de Ronde Tafel der Zelfstandigen geopend rond de verbetering van het sociaal statuut der zelfstandigen. De noodzakelijke maatregelen werden genomen in de richting van een convergentie van het sociale statuut van de zelfstandigen en de sociale zekerheid van de loontrekkenden.

§ 30502. Bovendien stelt men vast dat een belangrijk deel van de zelfstandigen onder economische druk staat. Een deel van de zelfstandigen leeft onder de armoedegrens. Alle categorieën van zelfstandigen worden hierdoor getroffen, maar in het bijzonder vrouwen, als ook sommige sectoren, zoals de landbouw en de HORECA.

§ 30503. Ten slotte nemen de ambachtelijke activiteit en de zelfstandige handel deel aan de strijd tegen de uitsluiting door de sociale buurtstructuur te onderhouden, en dit zowel in een stedelijke omgeving, als ook in een landelijke omgeving.

§ 30504. In België daalt het aandeel van de landbouw van jaar tot jaar. In 2001 vertegenwoordigde de sector nog slechts 1,5% van het BBP en 3% van de beroepsbevolking. De statistieken tonen aan dat de sector bijzonder zwaar getroffen wordt door armoede. Een kwart van de landbouwersgezinnen in België heeft een jaarincome van minder dan 10000 eur voor het hele gezin.

§ 30505. De stapsgewijze vermindering van de subsidies van de EU, de opkomst van immateriële productiefactoren (productierechten), de prijsdalingen op de wereldmarkt, de verhoging van de productiekosten door terechte kwaliteits- en leefmilieueisen tasten de rendabiliteit van de landbouwsector in toenemende mate aan. Deze aantasting wordt deels gecompenseerd door de inkomenssteun verleend in het kader van de hervorming van het EU-landbouwbeleid (GLB) en door de ondersteuning in het kader van het plattelandsbeleid. De verticale integratie binnen de landbouwvoedingsmiddelensector (overname van de toeleverings- en/of afnemersactiviteiten door een bedrijf) veroorzaakt bovendien een toegenomen afhankelijkheid van de industriële afnemers (gemonopoliseerde variëteiten, GGO's, kwekerij of cultuur onder contract).

§ 30506. Er moet gewaakt worden over het behoud en de aanmoediging van een landbouw die het leefkader en de gezondheid van de bevolking respecteert waarbij de biosfeer wordt beschermd, en die een gevarieerd aanbod waarborgt van producten die de normen respecteren inzake kwaliteit, volksgezondheid en leefmilieu. Maatregelen zullen dus nodig zijn om de landbouwer een rechtmatig levensniveau te waarborgen, zowel in het Noorden als in het Zuiden.

Beschrijving

§ 30507. De ontwikkeling van de economische activiteit in toekomstgerichte sectoren moet gestimuleerd worden, vooral door een massale investering in onderzoek en ontwikkeling (zoals in de hernieuwbare energiesector, enz.). Men moet, door informatie en vereenvoudiging, de oprichting van economische activiteiten vergemakkelijken. De hoofddoelstelling bestaat erin het sociale, economische, leefmilieu- en administratieve kader voor de zelfstandigen, van diegenen die de

toegevoegde waarde en dus de economische rijkdom van ons land creëren, te verbeteren.

§ 30508. De zelfstandigen zijn diegenen die persoonlijke en financiële risico's nemen om hun eigen onderneming op te starten. Daarom verdienen ze een aantrekkelijk statuut. Dat maakt deel uit van de noodzakelijke voorwaarden voor de bevordering van de ondernemingsgeest.

§ 30509. In Europa in het algemeen en in België in het bijzonder moet een dynamische en leefbare familiale landbouw bewaard worden waarbinnen het respect voor het leefmilieu en het dierenwelzijn wordt geïntegreerd. Ter ondersteuning van de inspanningen van de gewesten, zal de federale regering maatregelen nemen in het kader van handelsgebruiken, met het oog op een grotere concurrentiële capaciteit voor de zwakste schakels binnen de voedingsmiddelensector, als ook op een meer rechtvaardige verdeling van rechten en plichten tussen de betrokken partijen.

§ 30510. Gezien de sterke wederzijdse wisselwerking tussen de landbouw in Europa en de landbouw in de rest van de wereld, moet er over gewaakt worden dat de EU-richtlijnen en Belgische maatregelen de levensomstandigheden van de landbouwersgezinnen in het Zuiden niet onder druk zetten. Men zal begeleidingsmaatregelen moeten voorzien voor de kleine landbouwers in het Zuiden, opdat ze de kwaliteitsnormen van de EU kunnen bereiken. Om het ontstaan van rechtvaardige levensomstandigheden voor de landbouwers van de landen van het Zuiden te bevorderen, zullen er in de toekomst, waar mogelijk, binnen de handelsregels, naast kwalitatieve productnormen, ook minimale normen van levenskwaliteit van de landbouwproducenten geïntegreerd worden en dit in het bijzonder voor de landbouwarbeiders. De federale regering zal zich in haar aankoopbeleid richten op markten die kwaliteitsnormen inzake een rechtvaardig leven voor de producenten van de landen van het Zuiden garanderen.

Uitvoering

§ 30511. De regering zal onderzoek en ontwikkeling (vooral fiscaal) blijven stimuleren en dit vooral gericht op terreinen met groeiperspectieven (zoals milieuvriendelijke productiemethodes en biologische landbouw) en gericht op een duurzame ontwikkeling (gezonde voeding, natuurlijke hulpbronnen, beheer van afval, mobiliteit, enz.).

§ 30512. De Kruispuntbank van Ondernemingen en de Ondernemingsloketten moeten doeltreffende instrumenten worden, die het leven van de zelfstandigen, van de beoefenaars van de vrije beroepen en van de ondernemingen vergemakkelijken en vereenvoudigen. In dat opzicht, zal er bijzondere aandacht geschonken worden aan de Starters opdat de administratieve handelingen voor het opstarten van een onderneming op termijn beperkt worden tot 3 dagen. Tenslotte zal de regering er voor zorgen dat de informatie en de communicatie voor de verschillende betrokken doelgroepen verbeterd worden.

§ 30513. De POD Maatschappelijke Integratie zal initiatieven binnen de sociale economie en buurt- en nabijheidsdiensten ondersteunen.

§ 30514. De FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie zal de contractuele relatie binnen de voedingsmiddelensector onderzoeken, in het bijzonder de exclusiviteitsclausules. Verder zal een wettelijk kader aangenomen worden om meer billijke contracten te bekomen en vrijwaringmechanismen te voorzien in geval van overmacht.

§ 30515. Binnen de EU en de internationale instellingen zal België pleiten voor bijsturing van het beleid van dierenziektebestrijding. Op die manier kan het doden en vernietigen van dieren maximaal vermeden worden. Er zal worden gestreefd naar een optimaal gebruik van vaccinatie in de dierenziektebestrijding, zoals bijvoorbeeld in het geval van het voorstel van de Europese Commissie inzake de mond- en klauwzeer. De FOD Buitenlandse Zaken zal overleg plegen met het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen en de FOD Volksgezondheid. De ontwikkeling van efficiënte vaccins en efficiënte diagnosemethodes is prioritair.

Actie 6 Blijven werken na 55 jaar

Context

§ 30601. De tewerkstellingsgraad van 55-plussers in België is één van de laagste binnen de Europese Unie. Dit kan gedeeltelijk verklaard worden door de relatief lage activiteitsgraad van de vrouwen binnen die generatie en ook door de vervroegde uitstap. Uitstapregelingen werden tijdens de voorbije decennia zowel door de overheid als door de bedrijven gesteund en toegepast, op basis van een brede sociale consensus. Daardoor is er in België ook een zeer lage gemiddelde effectieve pensioenleeftijd. Deze praktijk leidt tot een enorme verspilling van *know how* en ervaring. Ze bemoeilijkt ook de financiering van de pensioenstelsels en de gezondheidszorg. Op middellange termijn zal ze bovendien leiden tot belangrijke spanningen op de arbeidsmarkt. De bevolking op beroepsactieve leeftijd vergrijst immers. Tijdens de volgende jaren zal het aandeel van de groep 50- tot 64-jarigen binnen de bevolking op arbeidsleeftijd opklimmen tot 30% (Federaal Planbureau, 2003).

§ 30602. De Europese Raad van Stockholm besliste in 2001 om de gemiddelde EU-tewerkstellingsgraad voor 55- tot 64-jarigen tegen 2010 te verhogen tot 50%. In 2002, in Barcelona, voegde ze daar nog een progressieve verhoging van de gemiddelde effectieve EU-pensioenleeftijd met vijf jaar aan toe. De gemiddelde effectieve pensioenleeftijd moet binnen dezelfde periode van 57 jaar op 62 jaar worden gebracht (Hoge Raad voor de Werkgelegenheid, 2003).

§ 30603. Sinds 1995 is er in België een beperkte groei van de activiteitsgraad van de 50-plussers. Deze stijging volstaat evenwel niet om tegemoet te komen aan de Europese doelstelling. Daarom is er nood aan een sociale consensus en een coherent beleid. Het vergt niet alleen de inzet van verschillende instrumenten, maar ook overleg en coördinatie tussen de bevoegde overheidsdiensten, sociale partners en beleidsniveaus zijn onontbeerlijk.

Beschrijving

§ 30604. De volgende jaren moet het globale tewerkstellingsbeleid speciale aandacht hebben voor het behoud van de activeringsgraad van de huidige generatie 45- tot 54-jarigen. Enkel op die manier kan de tewerkstellingsgraad van de 55-plussers substantieel worden verhoogd tegen 2010.

§ 30605. Een dergelijke actie veronderstelt een breuk met de praktijk en de verwachtingen van werknemers en werkgevers. Er moet dus een andere cultuur en een nieuwe sociale consensus gecreëerd worden. Alle overheidsdiensten en de sociale gesprekspartners moeten daarbij betrokken worden. Leidraad is de uitbouw van een leeftijds- en levensloopbewust en preventief personeelsbeleid. (Hoge Raad voor de Werkgelegenheid, 2003). Terzelfder tijd moeten ook stimuli ontworpen en versterkt worden om langer werken aan te moedigen.

Uitvoering

§ 30606. Het Regeerakkoord van juli 2003 kondigt een aantal maatregelen aan om de gemiddelde loopbaan te verlengen. Een aantal stappen werden reeds gezet zoals de herziening van de toegelaten arbeid en de wet op de aanvullende pensioenen. De tewerkstellingsconferentie van oktober 2003 wou een algemeen debat openen. In dat kader heeft de ministerraad te Gembloux van januari 2004 een strategie en een timing afgesproken om de discussie rond de eindloopbaan te voeden nadat de studies van de Studiecommissie voor de Vergrijzing, de Hoge Raad voor Financiën, de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid en van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg zijn afgerond. Op basis hiervan kan in het najaar van 2004 het overleg met de sociale partners en het middenveld worden gevoerd.

§ 30607. De tewerkstelling van ouderen moet aangemoedigd worden. Op de Nationale Werkgelegenheidsconferentie van oktober 2003 werd beslist een experimenteel stelsel op te zetten waarbij in geval van herstructurering de oude, alsook de nieuwe, werkgever en de werknemer worden gestimuleerd bij het actief zoeken naar een nieuw werkaanbod. Hierbij engageerden de sociale partners zich om de vormingsinspanningen gevoelig op te trekken en in het bijzonder aandacht te besteden aan ouderen bij het bepalen van de doelgroepen op sectoraal niveau. In het verlengde hiervan dienen ook de, op de werkvloer verworven, beroepsbekwaamheden volwaardig erkend en gecertificeerd te worden. De gemeenschappen en gewesten zijn trouwens bezig om hiertoe systemen voor de validatie van bekwaamheden uit te werken.

§ 30608. De federale overheid zal deze voorstellen en initiatieven ook zelf versterken bij de modernisering van het personeelsbeleid van de federale administratie. Het bereiken van deze werkgelegenheidsdoelstellingen vergt evenwel ook de inzet van vele anderen. Duidelijke afspraken met en tussen de sociale partners en de gewest- en gemeenschapsoverheden rond vorming en opleiding, arbeidsomstandigheden en arbeidsregelingen zijn dan ook van wezenlijk belang.

Actie 7 Buurtdiensten ontwikkelen

Context

§ 30701. Senioren hebben, als groep, specifieke behoeften. In een aantal gevallen kunnen buurt- en nabijheidsdiensten hierop een antwoord bieden. De toenmalige bevoegde minister omschreef deze diensten ooit als een "instrument ter bevordering van een ruimere maatschappelijke participatie, van een grotere toegankelijkheid van bepaalde collectieve diensten, van een meer actief burgerschap, van een pro-actief herstel van het sociaal weefsel op basis van wederkerigheid en herkenbaarheid" (Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2002-2003, 50-2326/002, op.cit.p. 3).

§ 30702. De omvang en samenstelling van de economisch actieve en niet-actieve bevolking zal in de nabije toekomst belangrijke wijzigingen ondergaan. De sociale economie zal zich meer moeten richten op 65-plussers. Dit geldt zowel voor de vraag- als de aanbodzijde. In dat kader kunnen buurt- en nabijheidsdiensten een soepel antwoord bieden op de vele specifieke behoeften van ouderen. Door het bestaan van zulke diensten kunnen ouderen trouwens langer zelfstandig blijven wonen in hun vertrouwde omgeving. Ook de zorgverlening binnen familiale kring kan door deze diensten vergemakkelijkt worden.

§ 30703. Terzelfder tijd bieden buurt- en nabijheidsdiensten nog een andere interessante mogelijkheid: binnen deze diensten zouden gepensioneerden immers ook, op vrijwillige basis, kunnen optreden als dienstverleners. Dat moet dan wel binnen een duidelijke structuur en met een aangepast statuut gebeuren. Op die manier komt men tegemoet aan de vraag van diegenen die zich na het bereiken van de pensioenleeftijd nog nuttig willen inzetten voor de gemeenschap.

Beschrijving

§ 30704. Er bestaat geen éénduidige omschrijving van het begrip 'sociale economie'. De sociale economie produceert goederen en diensten die niet of onvoldoende door de publieke en de privé-sector worden aangeboden. Op die manier beantwoordt ze aan individuele of collectieve behoeften. De sector omvat heel uiteenlopende activiteiten zoals sociale dienstverlening, inschakeling van risicogroepen in het arbeidscircuit en huishoudhulp. De sociale economie steunt op privé-initiatief. Winststreven is niet haar hoofddoel. Organisaties binnen de sociale economie hechten meer belang aan hun leden en de samenleving, aan autonomie en aan democratie. De mens en zijn arbeid krijgen voorrang op het kapitaal. Binnen de sociale economie zijn buurt- en nabijheidsdiensten gebaseerd op

een relatie van nabijheid tussen de dienstverlener en de gebruiker van de diensten (FPB, 2002). Op die manier beantwoordt ze aan, veelal nieuwe, individuele of collectieve behoeften die onvoldoende beantwoord worden door het regulier circuit.

§ 30705. Eén van de belangrijke besluiten van de Nationale Werkgelegenheidsconferentie van oktober 2003 bestaat erin om, via het systeem van de dienstencheques, 25.000 bijkomende banen te scheppen binnen de buurt- en nabijheidsdiensten en 12.000 extra jobs binnen de sociale economie via een meer duurzame activering van jobs voor risicogroepen en een grotere beschikbaarheid van investeringsmiddelen via het Kringloopfonds. Deze versterking laat vele gezinnen toe om op een legale wijze beroep te doen op huishoudelijke en andere hulp. De maatregel zal de gebruikers van de dienstencheques ook een betere afstemming van werk, zorgfuncties en vrije tijd toelaten (zie actie 9).

§ 30706. Deze maatregelen moeten kaderen binnen de voortzetting en verdere uitbouw van het samenwerkingsakkoord betreffende de sociale economie, tussen de Staat, de gewesten en de Duitstalige Gemeenschap. Omwille van de toenemende vergrijzing van de bevolking zal er de volgende jaren bijzondere aandacht moeten besteed worden aan de specifieke behoeften van senioren. Concreet moet de volgende verlenging van het samenwerkingsakkoord vanaf 2004 een aantal stappen in deze richting voorzien.

§ 30707. Terzelfder tijd zal gewerkt worden aan een specifiek statuut voor de gepensioneerden die, op vrijwillige basis, actief willen deelnemen aan de dienstverlening binnen deze sector. Overleg met alle betrokkenen is daarom een absolute noodzaak. Een duidelijk statuut zal het aantal vrijwilligers ongetwijfeld doen toenemen.

Uitvoering

§ 30708. De POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie zal een voorstel formuleren rond de verdere uitbouw van buurt- en nabijheidsdiensten, die beantwoorden aan de behoeften van de ouderen. Alle betrokken overheidsdiensten en vertegenwoordigers van de sector zullen hierbij betrokken worden. Vervolgens zal het voorstel worden voorgelegd aan de verschillende overheden die bij het samenwerkingsakkoord betrokken zijn.

§ 30709. Terzelfder tijd zal er worden nagegaan hoe gepensioneerden een duidelijke omkadering kunnen krijgen, als ze actief willen meewerken in de buurt- en nabijheidsdiensten. Ook hier zal de POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie het initiatief nemen om alle betrokkenen samen te brengen. In overleg met alle betrokkenen zal gewerkt worden aan een specifiek statuut voor gepensioneerden die als vrijwilligers actief willen meewerken aan dienstverlening binnen de sociale economie.

Actie 8 Ethisch beleggen

Context

§ 30801. Ethisch beleggen combineert traditionele financiële waarden met ethische, sociale en leefmilieuoverwegingen bij de aankoop, het beheer en de verkoop van beleggingstitels en bij het uitoefenen van daaraan verbonden rechten zoals stemrecht. Het is een duurzaam ontwikkelingsthema bij uitstek.

§ 30802. De wet van 13 maart 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid (Belgisch Staatsblad, 15 mei 2003) beoogt de democratisering, de uitbouw en de ondersteuning van de extralegale aanvullende pensioenregelingen in België. Deze zogenaamde 'tweede pensioenpijler' omvat particuliere arbeidsgebonden pensioenregelingen. De betrokken werknemers leggen, samen met de werkgever, periodiek een som opzij. Op die manier bouwen de pensioenfondsen belangrijke reserves op die geïnvesteerd worden in afwachting van de uitbetaling van deze aanvullende pensioenen. Aangezien hun omvang, legt de wet een maatregel inzake transparantie op.

§ 30803. Die transparantieverplichting kan voor de pensioeninstellingen een eerste stap betekenen om op termijn criteria rond 'ethisch beleggen' binnen hun beleggingsstrategie op te nemen. Gezien de omvang van de betrokken bedragen is het duidelijk dat deze investeringen de economie mee kunnen sturen in de richting van een duurzame ontwikkeling.

§ 30804. De programmawet van 8 april 2003 voorziet de oprichting van een Kringloopfonds. Dit fonds wil relevante activiteiten voor een sociale en duurzame economie ondersteunen, meer in het bijzonder zal het via de bestaande financiers voor de sociale economie leningen verstrekken en participaties nemen. De criteria die hierbij gehanteerd worden zijn: voorrang van arbeid op kapitaal, beheersautonomie, dienstverlening aan de leden en aan de gemeenschap eerder dan winstmaximalisatie, democratische besluitvorming en duurzame ontwikkeling.

Beschrijving

§ 30805. In België werden terzake reeds belangrijke initiatieven genomen. Er werd al gewezen op de transparantieverplichting voor pensioeninstellingen. De wet van 27 februari 2002 ter bevordering van een sociaal verantwoorde productie was een andere stap in deze richting. Het gebruik van sociale en ethische clausules bij het uitbesteden van overheidsopdrachten werd mogelijk gemaakt door de programmawet van 8 april 2003. Door deze verschillende initiatieven ontstaat de nood aan een specifiek en coherent beleid. Dit beleid moet ondersteund worden door interdepartementaal overleg en betrokkenheid van de verschillende partners.

§ 30806. De bovenvermelde wet betreffende de aanvullende pensioenen verplicht de pensioeninstellingen dat ze een jaarlijks verslag opstellen over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag moet onder meer informatie bevatten over de beleggingsstrategie op korte en lange termijn. Het vermeldt ook in welke mate rekening werd gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten.

Uitvoering

§ 30807. De ICDO zal in januari 2005 een werkgroep oprichten die zal onderzoeken in welke mate de conclusies en de voorstellen uit de studie 'Onderzoeksrapport over mogelijke voorstellen ter stimulering van het ethisch en solidair beleggen of sparen in België' (uitgevoerd door Ethibel, 2002) in aanmerking komen voor uitvoering.

§ 30808. De werkgroep zal ondernemingen, vakbonden, de academische wereld en andere niet-gouvernementale organisaties uitnodigen om deel te nemen aan haar werkzaamheden.

§ 30809. Binnen haar werkzaamheden rond het 'ethisch beleggen' zal de werkgroep de wettelijk voorziene transparantieplichting van pensioenfondsen opvolgen. Op basis hiervan zal ze een inventaris van 'goede praktijken' opstellen.

§ 30810. Speciale aandacht zal ook gaan naar de controle van sociale, ethische en leefmilieu-informatie die door de bedrijven wordt verstrekt. Net als voor de traditionele financiële rapportering is het noodzakelijk dat deze informatie op een onafhankelijke wijze wordt gecontroleerd, zonder dat dit leidt tot een meerkost voor de ondernemingen.

Actie 9 Familiale zorg mogelijk maken

Context

§ 30901. De vergrijzing zal de volgende jaren leiden tot een stijgende vraag naar zorgfuncties. Terzelfder tijd zal de gemiddelde loopbaan van de werkende moeten stijgen om het draagvlak van deze vergrijzing te kunnen dragen (zie actie 6). Naast directe intergenerationele en intragenerationele solidariteit in de zorg, zal de toekomstige combinatie tussen privé-leven en arbeid bij oudere werknemers een aparte invalshoek vereisen. Deze specifieke thematiek werd behandeld op de Staten-Generaal van het Gezin.

§ 30902. Deze regelingen mogen zeker niet uitsluitend voor vrouwen gelden. Ze moeten aansluiten bij de andere inspanningen om mannen en vrouwen een gelijkwaardige rol toe te kennen in de samenleving. Een versterking van de mogelijkheden om zorgtaken op te nemen binnen de familiale kring zal terzelfder tijd ook moeten ondersteund worden door de uitbouw van een sociaal netwerk (zie ook actie 7) en professionele bijstand.

Beschrijving

§ 30903. Er bestaan diverse manieren om de combinatie tussen privé-leven en arbeid te vergemakkelijken, gaande van een verbetering van de gezinsvriendelijke randvoorwaarden (via bijvoorbeeld dienstencheques), over arbeidstijdregelingen (bv. deeltijdarbeid, tijdskrediet, loopbaanonderbreking, thematische verloven zoals palliatief verlof en ouderschapsverlof) tot het ontwikkelen van een gezinsvriendelijke arbeidsorganisatie (via bv. telewerk uitloopbanen en peterschapsformules voor oudere werknemers).

§ 30904. Tevens onderstreept het Regeerakkoord van juli 2003 het belang van de opvang van oudere zorgafhankelijke familieleden binnen het gezin. Deze opvang zal gestimuleerd worden met fiscale en sociale maatregelen.

Uitvoering

§ 30905. Op de bijzondere ministerraad te Oostende werden de budgetten en de krijtlijnen voor de uitbreiding van het ouderschapsverlof vastgelegd (verhoging premie, optrekken duur en leeftijd en meer flexibiliteit). Deze worden besproken door de sociale partners. Tevens werd beslist om het adoptieverlof uit te breiden, de inwerkingtreding van het zorgverlof te versnellen en het zwangerschapsverlof bij hospitalisatie van de pasgeborene en bij meerlingen uit te breiden. De wet voorziet dat de sociale partners het stelsel van tijdskrediet moeten evalueren. Ook zal tijdens deze legislatuur in overleg met de sociale partners nagedacht worden over de invoering van het stelsel van tijdsparen.

§ 30906. In het kader van het telethuiswerk zal het juridisch vacuüm dat ontstaat door de vermenging van privé-leven en werk moeten worden weggewerkt door een duidelijke aflijning van de verantwoordelijkheden en de bevoegdheden van zowel de werkgever als de werknemer. In dit kader dringt zich een onderzoek op naar de mogelijkheden om de bestaande wetgeving rond telewerk en thuisarbeid te verfijnen zodat zij ook toepasbaar wordt voor telethuiswerk. Midden februari 2004 werd de NAR door de Minister van Werk en Pensioenen, de Minister van Sociale Zekerheid en de Staatssecretaris voor Arbeidsorganisatie en Welzijn op het Werk gevraagd om de toepassing van het arbeidsrecht en het socialezekerheidsrecht op het thuiswerk te evalueren en te onderzoeken welke wettelijke, verordenende of administratieve wijzigingen nodig zijn om het statuut van de telethuiswerker (huisarbeider) te actualiseren. Tegen eind 2004 worden aanpassingen van de reglementering inzake arbeidsbescherming (het ARAB en de Codex Welzijn op het Werk) en een betere verzekering tegen arbeidsongevallen verwacht. Het is de bedoeling om tegen begin 2005 een globaal pakket van voorstellen voor te leggen. Andere arbeidsorganisatorische aanpassingen om gezin en arbeid beter te verzoenen werden besproken tijdens de Staten-Generaal van het Gezin. Hierbij werd expliciet ingegaan op de combinatieproblematiek van oudere gezinnen.

§ 30907. Het Ervaringsfonds werd op 15 april 2004 gelanceerd met als doel bedrijven te stimuleren projecten op te zetten die de kwaliteit van arbeid voor 55-plussers ten goede komen. Bedrijven kunnen in dit kader projectaanvragen indienen. De selectieprocedure voor de aanwerving van het team (6 personen) op de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg dat het Ervaringsfonds zal beheren is van start gegaan. Ondertussen worden sectoren en allerhande intermediaire organisaties geïnformeerd over de mogelijkheden van het Ervaringsfonds, al of niet in combinatie met het Europese EQUAL programma (zie bibliografie). Er zijn gesprekken gestart met de verschillende sectoren met het oog op een constructieve samenwerking. Tevens zal de uitbouw van peterschapformules gestimuleerd worden. Op die manier kan de *know how* binnen de bedrijven blijven en wordt tegelijkertijd rekening gehouden met de specifieke noden van de werkende 55-plussers.

Actie 10 Globale opvang verbeteren

Context

§ 31001. De medische opvang van een patiënt bestaat niet enkel uit oplossingen voor punctuele problemen, het vereist ook een globale en continue aanpak. Die globale benadering voor het individu en de gemeenschap kan verwezenlijkt worden door het geheel van gezondheidsbeoefenaars, van 'eerstelijnszorg' tot ziekenhuiszorg.

§ 31002. Zoals voorzien in het Regeerakkoord van juli 2003 zal er speciale aandacht besteed worden aan de opwaardering van de eerstelijnszorg (federaal Regeerakkoord, 2003, p. 25). De rol van de eerstelijnsactoren moet gevaloriseerd of zelfs geherwaardeerd worden omdat ze een essentiële rol vervullen en direct contact hebben met de bevolking. Deze eerstelijnsactoren zijn de gezondheidsbeoefenaars die rechtstreeks in contact staan met de burgers. Het gaat onder meer om dokters (huisartsen, de arbeidsgeneesheer, schooldokters), de verpleegkundigen (schoolverpleegsters meegerekend), de kinesitherapeuten, de ziekenfondsen, de apothekers in hun rol van raadgever, en andere professionelen (maatschappelijk assistenten bijvoorbeeld).

§ 31003. Niet alleen moet de rol van de huisarts -de referentiearts- worden uitgebreid, maar hij moet ook bewust gemaakt worden van het grote belang van zijn rol in de gemeenschap. Naast de therapeutische (be)handeling, moet hij ook informatie verstrekken (dieetadviezen, leefhygiëne, enz.), aan preventie doen (opsporen, vaccineren, enz.) en de patiënt begeleiden naar andere actoren (specialisten, ziekenhuizen, psychosociale centra, enz.).

§ 31004. De actie van de huisartsen moet ook door andere gemeenschapsactoren (apothekers, verantwoordelijken voor kinderopvang, maatschappelijk werkers, onderwijzend personeel, ziekenfondsen enz.) worden ondersteund.

Beschrijving

§ 31005. In het kader van deze globale en continue aanpak is het medisch dossier een essentieel werkinstrument dat enerzijds toelaat om misbruiken te vermijden, het subsidiariteitsprincipe toe te passen, nutteloze onderzoeken te vermijden, de rol van de huisarts te versterken en anderzijds om de voorgeschiedenis van de patiënten op te volgen, zowel op persoonlijk, professioneel als op andere vlakken. Het medisch dossier is vertrouwelijk en onderworpen aan het medisch beroepsgeheim. Door dit middel kan er bovendien een geografische opvolging van de collectieve gezondheidstoestand van het patiëntenbestand worden uitgevoerd. Hierbij wordt er rekening gehouden met sociaal-economische determinanten (kostprijs van de gezondheidszorg, leefkader, armoede, psychosociale factoren, werkgelegenheid), de levensstijl (voeding, beweging, tabak- alcohol- en drugsgebruik) en de fysische omgeving (luchtkwaliteit, gezonde voeding, water, werkplaats, vervoer, ioniserende stralingen, globale wijzigingen in het leefmilieu) (WGO Europa).

§ 31006. De accreditatiemechanismen staan vandaag garant voor een voortgezette opleiding en zorgkwaliteit. Het is evenwel zo dat de opleiding van de huisartsen nog steeds teveel gericht is op de individuele opvang van punctuele problemen. Daarom moet er in de voortgezette opleiding van de huisartsen een opleiding in gemeenschapsgezondheid worden opgenomen.

§ 31007. Bovendien moet er tussen de verschillende gezondheidsbeoefenaars een samenwerking en een betere dialoog uitgebouwd worden. Hierdoor kunnen nodeloze onderzoeken vermeden worden en de overdracht van resultaten aangemoedigd worden om zo de kennis van de praktiserende arts over de patiënt te verbeteren en het gezondheidsbeleid zo goed mogelijk te structureren.

§ 31008. Op basis van het beginsel dat een goede gezondheid op termijn de uitgaven voor gezondheidszorg doet dalen, "zal, in de rechte lijn van de aanbevelingen, die de Wereldgezondheidsorganisatie in haar verslag 2002 vooropstelt, de preventie van gezondheidsrisico's één van de hoekstenen van ons gezondheidsbeleid moeten worden. In België wordt slechts 0,5% van de overheidsuitgaven voor gezondheid hieraan besteed" (de Callataÿ, 2003, p.75).

Uitvoering

§ 31009. De FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu zal, samen met de overige instanties die betrokken zijn bij de uitwerking van het NEHAP en met de Hoge Gezondheidsraad, de variabelen van het elektronisch medisch dossier (EMD) uitbreiden met milieudeterminanten in ruime zin. In 2004 zal een werkgroep worden opgericht die belast is met de identificatie van nuttige en relevante variabelen, die routinematig in het kader van de eerstelijnszorg verzameld kunnen worden en vervolgens in het EMD geïntegreerd worden, in overeenstemming met de bepalingen rond de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

§ 31010. In het kader van de bescherming van de patiënt zal de POD Consumentenzaken de instrumenten moeten uitwerken waarmee de patiënt beter toegang krijgt tot zijn medisch dossier.

§ 31011. De Minister van Volksgezondheid zal aan de accrediteringsstuurgroep van de huisartsen vragen om tegen 2005 een opleiding in de gemeenschapsgezondheid in te voeren, die alle gezondheidsdeterminanten omvat.

§ 31012. De FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu zal, in overeenstemming met het protocol van 25 juli 2001 tussen de federale regering en de gemeenschappen en gewesten houdende de eerstelijnsgezondheidszorgen, een betere coördinatie van de bestaande loco-regionale structuren van de eerstelijns opzetten. Het doel van die samenwerking is meer bepaald het bevorderen van de gegevensuitwisseling om zo de wetenschappelijke kennis te verbeteren en beslissingen beter te onderbouwen.

§ 31013. De FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu zal de nodige instrumenten (informatiecampagnes, brochures, enz.) ontwikkelen om de risicopreventie te verbeteren. De informatie, bestemd voor de bevolking, zal onder andere door de eerstelijnsactoren (huisartsen, apothekers, ziekenfondsen, enz.) aan de patiënten verstrekt worden.

Actie 11 Beter informeren en de gezondheidszorg toegankelijker maken

Context

§ 31101. In België zijn de bevoegdheden inzake volksgezondheid hoofdzakelijk verdeeld over de federale staat, de gewesten en gemeenschappen. Samenwerkingsakkoorden voorzien reeds voor bepaalde onderwerpen in een coördinatie van het gezondheidsbeleid van de verschillende overheden. De coördinatie gebeurt momenteel echter geval per geval.

§ 31102. Een geïntegreerde benadering van de gezondheid veronderstelt dat er rekening wordt gehouden met alle gezondheidsdeterminanten (zie actie 10), en dus de integratie van de andere bevoegde actoren. Het verzamelen van gegevens m.b.t. gezondheidsdeterminanten heeft betrekking op verschillende diensten. Tal van gegevens zijn reeds beschikbaar, niet alleen bij de FODs Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Sociale Zekerheid en Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, maar ook bij de gewesten, de gemeenschappen en de provincies. Maar niet iedereen heeft altijd weet van de gegevens die door anderen werden verzameld (zie ook actie 29).

§ 31103. Wat betreft de toegang tot de gezondheidszorgen is het hoofddoel van de ziekteverzekering in België aan een maximum aantal personen een kwalitatieve gezondheidszorg te bieden tegen een minimale kostprijs, via twee basismechanismen: verzekering en solidariteit. In dat verband, moet erop gewezen worden dat in België de uitgaven voor gezondheidszorg ongeveer 9 % van het BBP vertegenwoordigen. Het Regeerakkoord van juli 2003 voorziet in een stijging van de uitgaven van de verplichte ziekteverzekering met 4,5% per jaar in reële termen voor de periode 2004-2007 (federaal Regeerakkoord, 2003, p.24).

§ 31104. Het Belgisch systeem behoort tot het beste ter wereld. In 2000 bekleedde het immers voor de globale resultaten van het gezondheidsstelsel de 13de plaats binnen de 191 lidstaten van de WGO. Voor wat de globale prestatie van het gezondheidsstelsel betreft, stond België op de 21ste plaats en op de 3de plaats voor de rechtvaardige spreiding van de financiële bijdrage voor het gezondheidsstelsel (WGO, 2000a). Meer dan 99% van de bevolking heeft er toegang toe.

§ 31105. Toch stelt men vast dat de toegankelijkheid van de gezondheidszorg een probleem vormt voor bepaalde personen, zelfs wanneer ze door een ziekteverzekering gedekt zijn.

Beschrijving

§ 31106. Deze actie beoogt een inventaris op te stellen van de bestaande gegevens over gezondheidsdeterminanten en wil de communicatie en de samenwerking tussen de verschillende overheden en met alle gezondheidsbeoefenaars, met inbegrip van degenen zonder institutionele vertegenwoordiging, bevorderen.

§ 31107. Bovendien heeft ze tot doel om de toegang tot de gezondheidszorg te verhogen voor personen die over onvoldoende inkomsten beschikken, en die niet voldoende middelen hebben voor bepaalde medische zorgen, ook al zijn ze door de ziekteverzekering gedekt.

Uitvoering

§ 31108. De FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu zal tegen 2004 alle gezondheidsbeoefenaars, waaronder ook de burgers (vertegenwoordigers, verenigingen, enz.), identificeren om hun onderlinge samenwerking te verbeteren.

§ 31109. Tegen 2005 zullen alle FOD's en POD's een lijst maken van de gegevensbanken met gezondheidsdeterminanten waarover ze beschikken. De FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu zal deze databanken kruisen en zo een precies en concreet zicht krijgen op de situatie en de reële prioriteiten.

§ 31110. De FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu zal een inventaris opstellen van de bestaande samenwerkingsakkoorden. Op die basis zal ze nagaan voor welke akkoorden het nuttig is het toepassingsveld uit te breiden en oordelen waar nieuwe akkoorden moeten gesloten worden om nieuwe doelstellingen inzake volksgezondheid te bereiken.

§ 31111. De maximumfactuur (MAF) verder uitbreiden zowel voor wat betreft personen als op het vlak van terugbetaalde gezondheidszorg. Hierbij zal rekening worden gehouden met de evoluties in de gezondheidssector en met de modernste medische technieken.

§ 31112. De tariefzekerheid verbeteren, in het bijzonder in de ziekenhuizen, voornamelijk door een betere beheersing van de ereloonsupplementen en door een verduidelijking van de juridische relaties tussen geneesheer en ziekenhuisbeheerders.

§ 31113. Het zorgpakket voor doelgroepen uitbreiden, bijvoorbeeld inzake tandheelkunde en voorbehoedsmiddelen voor jongeren, de tenlasteneming van chronische ziekten (zoals comateuze patiënten en patiënten die lijden aan ernstige neurologische aandoeningen) en zorgafhankelijke patiënten (thuiszorg, flexibele zorg en instellingen).

§ 31114. Bijzondere aandacht besteden aan de organisatie van de gezondheidszorg in de sterk verstedelijkte zones (samenwerking tussen de eerstelijnszorgverstrekkers en de zorg in ziekenhuizen).

§ 31115. De erkenning van niet-conventionele praktijken is een belangrijke maatregel voor de gezondheid van de burgers. Meerdere enquêtes hebben aangetoond dat patiënten regelmatig een beroep doen op dit soort praktijken. De FOD Sociale Zekerheid zal spoedig de kwalificatievoorwaarden vastleggen voor homeopathie, osteopathie, acupunctuur en manuele therapieën.

§ 31116. De FOD Sociale Zekerheid zal de bevolking inlichten over de bestaande structuren die geïntegreerde en multidisciplinaire gezondheidsactiviteiten bevorderen. Ze zal ook informatie geven over de verschillende betaalmethodes en de bijdragen van een dergelijke geïntegreerde en polyvalente benadering voor de volksgezondheid, zonder evenwel afbreuk te doen aan de belangen van de zelfstandige geneesheren.

Actie 12 Kwaliteitsvolle voeding

Context

§ 31201. Heel wat aandoeningen en oorzaken van vroegtijdig overlijden hangen samen met onze levenswijze en onze productie- en consumptiepatronen. Enerzijds leiden culturele modellen, die onder andere door de media worden overgebracht, zoals het slankheidsideaal, jeugd en vitaliteit, tot een consumentengedrag dat vooral op vlak van voeding nefast is voor de gezondheid. Anderzijds hebben veranderingen in de productie en de verwerking van eetwaren, de ontwikkeling van het landbouw- en het handelsbeleid, en de veranderde relatie tussen consumenten en aanbieders het voedingspatroon van honderden miljoenen mensen beïnvloed.

§ 31202. Een voedings- en voedselbeleid ontwikkelen wordt noodzakelijk. Dat beleid zou kwaliteitsvoeding voor iedereen toegankelijk moeten maken. In dat kader werd het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) opgericht. Tijdens de internationale conferentie over voeding in 1992 heeft België zich ertoe verbonden een 'actieplan voor voeding' op te stellen. Momenteel wordt door de federale overheid en in samenwerking met de gefedereerde entiteiten het Nationaal Voedings- en Gezondheidsprogramma voor België voorbereid. Andere actoren, zoals de verbruikersverenigingen (OIVO, Test Aankoop, enz.), de voedselindustrie (FEVIA), de horeca (fastfood, kantines, enz.) en de distributiesector (FEDIS) zullen hierbij betrokken worden. De maatregelen die in het kader van dat plan beslist worden, zullen vanaf begin 2006 worden toegepast.

§ 31203. Daarnaast is de aanwezigheid van verontreinigende stoffen in de voeding één van de grootste problemen voor de volksgezondheid.

§ 31204. De wetgeving rond pesticiden wordt op Europees niveau geharmoniseerd. De actieve stoffen waaruit pesticiden bestaan, worden geëvalueerd en goedgekeurd op Europees niveau, maar de pesticiden worden toegelaten door de lidstaten zelf. Op dit ogenblik wordt een herzieningsprogramma van alle actieve stoffen uitgewerkt op Europees niveau (richtlijn 91/414/CEE). België waakt erover dat de toegelaten drempels voor pesticiden in de voedingswaren zo laag mogelijk blijven. Het maximale residugehalte van pesticiden in de voeding wordt op Europees niveau geëvalueerd en bepaald en in de Belgische wetgeving omgezet. Voor bepaalde stoffen speelt België een actieve rol in het bepalen van die gehalten.

§ 31205. In mei 2004 trad een nieuw Europees regelgevingskader in werking in verband met het gebruik van GGO's in de voedselketen. De bedoeling van die regelgeving is ervoor te zorgen dat de ingrediënten die op basis van GGO's worden gemaakt, even gezond zijn als de 'conventionele' ingrediënten. Bovendien streeft ze ernaar dat de consument de gepaste informatie krijgt op basis van etikettering van alle voedingswaren en diervoedsel dat GGO's of derivaten van GGO's bevat. Er wordt ook in een specifieke traceerbaarheid van dit soort producten voorzien.

§ 31206. Ten slotte beïnvloeden de keuze van verpakkingswijze en de marketingstrategieën onze consumptie; deze kunnen zowel op lange als op korte termijn een verregaande invloed hebben op onze gezondheid (zie acties 15 en 16).

Beschrijving

§ 31207. Enerzijds dienen de productiepatronen te veranderen om een kwalitatief betere voeding te produceren. Anderzijds moeten de consumptiepatronen gewijzigd worden via informatie en sensibilisatie.

Uitvoering

Productiepatronen veranderen

§ 31208. De federale overheid zal op een actieve manier het voorstel van de Europese Unie steunen in verband met de registratie, evaluatie en toelating van chemische stoffen (REACH). In het kader van de NEHAP en het productenbeleid zullen er maatregelen worden voorgesteld om de risico's in verband met gevaarlijke stoffen te verminderen.

§ 31209. Om de chemische vervuiling van voedsel zo laag mogelijk te houden, zal het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) tegen 2005 een samenwerking met de geregionaliseerde en gemeenschapsadministraties die bevoegd zijn inzake milieu en gezondheid uitbouwen. Doelstelling van de samenwerking is de uitbouw van een complementair milieu- en voedingsbeleid, gericht op snelle opsporing en preventie.

§ 31210. Een eerste programma dat het gebruik en het risico van pesticiden en biociden wil doen verminderen tegen 2010 zal op federaal niveau worden opgesteld tegen eind 2004. Een tweede nationaal programma zal in samenwerking met de gewesten en de gemeenschappen opgesteld worden tegen 2006. Op basis van een enquête over de voedingsgewoonten waarvan de resultaten in 2005 beschikbaar zullen zijn, zal op nationaal niveau, onder meer, het gehalte aan pesticiden en overige vervuilende stoffen in de geconsumeerde voeding worden nagegaan.

§ 31211. In 2004 werden er in België geen GGO's verbouwd, noch voor commerciële doeleinden, noch voor onderzoeksdoeleinden. Een eventuele verbouwing van GGO's in België zal omgeven moeten worden door Europese maatregelen die het milieu en de overige gewassen beschermen. Bovendien zal de federale overheid binnen haar eigen bevoegdheden bijdragen tot de invoering van coëxistentiemaatregelen die door de gewesten goedgekeurd zullen moeten worden. De federale staat zal de invoering van een milieuverantwoord regime op Europees niveau blijven aanmoedigen. België zal het voorzorgsprincipe voor GGO-gewassen en het gebruik ervan in dierlijke en menselijke voeding blijven aanmoedigen en toepassen.

Consumptiepatronen wijzigen

§ 31212. De FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu zal ervoor zorgen dat, naast de reeds beschikbare informatie voor de vakmensen, ook het grote publiek beter geïnformeerd wordt over pesticiden en biociden. Wat GGO's betreft, zal de FOD aan het grote publiek meer informatie verstrekken over de regelgeving en de GGO's waarvoor een toelatingsprocedure loopt.

§ 31213. Wat de productnormen betreft, zal de regering het initiatief nemen om de aanbevelingen van de WGO inzake de vermindering van het zout- en suikergehalte in de voedingsmiddelen op Europees en internationaal vlak naar voor te schuiven.

§ 31214. Het Nationaal Voedings- en Gezondheidsplan zal globale beschouwingen en concrete maatregelen bevatten om niet-overdraagbare ziektes die toe te schrijven zijn aan onaangepaste voeding en een gebrek aan beweging, namelijk obesitas, hart- en vaatziekten en diabetes type 2, te voorkomen en te doen dalen. Dit kadert in de 'globale strategie over voeding, beweging en gezondheid' die door de WGO werd opgestart in 2004. De genomen maatregelen zullen verschillende domeinen bestrijken: voedingsetiketten, gezondheidszorg, reclame en marketing, gezondheidspreventie en -promotie, enz.. De beschouwingen zullen leiden tot aanbevelingen zodat iedereen eenvoudige en praktische informatie kan krijgen over een betere voeding en goede voedingsgewoontes. Vanaf 2005 zal de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, in samenwerking met de overige betrokken FOD's en POD's, gewesten en

gemeenschappen, de bevolking informeren over wat een gezonde en evenwichtige voeding is.

§ 31215. Om iedereen bewust te maken van de invloed van marketing en reclame op de levensstijl en in het bijzonder het eetgedrag, zal er een rondetafelconferentie worden georganiseerd. Producenten, verwerkers, verdelers, marketing- en communicatiebureaus, consumentenorganisaties, vakbonden, vertegenwoordigers van ministers, ambtenaren en overige betrokkenen zullen eraan deelnemen. Op basis van die rondetafel zal er tegen september 2005 een rapport worden opgesteld dat de te nemen maatregelen omvat.

§ 31216. Tegen 2005 zal de FOD Economie een studie maken over de impact van verschillende soorten verpakking, als marketinginstrument, op het koopgedrag van de consument (bv. het speels aspect van de alcoholhoudende blikjes en flesjes enz.). Hij zal maatregelen nemen om de consument te beschermen en om een positieve verandering in de consumptie teweeg te brengen.

Actie 13 Geweld voorkomen

Context

§ 31301. Ook geweld is een onderdeel van onze samenleving. In 2002 publiceerde de WGO haar eerste wereldrapport over geweld. Daarin wordt geweld als een wereldwijd probleem voor de volksgezondheid beschouwd. Tijdens de Algemene Vergadering van de WGO van mei 2003 werd resolutie 56.24 goedgekeurd, waarbinnen alle landen opgeroepen werden de aanbevelingen van het rapport toe te passen.

§ 31302. Er bestaan verschillende vormen van geweld. Een aantal daarvan, zoals terrorisme, oorlog en aanvallen van criminele groeperingen hebben een politieke basis en komen dagelijks in de media. Daarnaast is er ook het interpersoonlijk geweld dat verwijst naar geweld tussen individuen of kleine groepen van individuen. Die alomtegenwoordige vorm van geweld is zowel fysiek als psychologisch.

§ 31303. Veel slachtoffers die al jarenlang met geweld geconfronteerd worden, denken dat dit deel uitmaakt van het dagelijks leven. Maar zoals het WGO-rapport aantoont, is geweld vaak voorspelbaar en kan het voorkomen worden.

§ 31304. Hoewel de gevolgen voor de volksgezondheid enorm zijn, is de omvang van geweld slecht gekend. De beschikbare gegevens slaan op het aantal doden als gevolg van geweld (wereldwijd meer dan 1,6 miljoen doden per jaar) maar de gevolgen van geweld gaan veel verder. Er moet bij deze gegevens dan ook rekening worden gehouden met de zichtbare (tijdelijke en blijvende lichamelijke letsels) of onzichtbare (depressies, alcoholisme, angstaanvallen, enz.) niet-dodelijke gevolgen van gewelddaden.

§ 31305. Vanuit het oogpunt van de volksgezondheid kan het WGO-rapport bijdragen tot een beter begrip van de ingewikkelde sociale, psychologische, economische en gemeenschappelijke realiteit die aan de basis van het geweld ligt.

§ 31306. Hoewel de aanleg voor geweld gedeeltelijk door biologische of individuele factoren kan worden verklaard, is geweld meestal het resultaat van een wisselwerking tussen deze factoren en familiale, gemeenschappelijke, culturele en andere, externe factoren. Een beter begrip van die situaties en die oorzaken maakt het mogelijk in te grijpen vooraleer er geweld wordt gepleegd en biedt aan de politieke verantwoordelijken een houvast om concrete beleidskeuzes te maken gericht op het vermijden van geweld.

Beschrijving

§ 31307. Een preventiestrategie kan pas doeltreffend zijn als geweld globaal benaderd wordt door de verschillende departementen. Studies hebben aangetoond dat de gezondheidsuitgaven ten gevolge van geweld in bepaalde landen tot maar liefst 5% van BBP kunnen oplopen.

§ 31308. Op basis van een grondig onderzoek naar de fundamentele sociale oorzaken van geweld worden er concrete preventieve acties en doeltreffende maatregelen ter beperking van geweld en de uit geweld voortvloeiende gevolgen op de lichamelijke en geestelijke gezondheid geformuleerd.

§ 31309. Volgens een rapport, opgesteld op verzoek van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu ter gelegenheid van de publicatie van het WGO-rapport, wordt het interpersoonlijk geweld (en ook andere vormen van geweld) bij de verschillende overheden niet op dezelfde wijze geregistreerd. Het is dus zeer moeilijk om de omvang van het probleem in België duidelijk in te schatten.

§ 31310. Om een antwoord te bieden op de problematiek van geweld is een structurele samenwerking tussen de verschillende instanties dan ook noodzakelijk. Daarom is het belangrijk dat professionelen die slachtoffers opvangen alle relevante gegevens op een gestructureerde wijze bijhouden.

Uitvoering

§ 31311. Vanaf 2005 voert de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu in samenspraak met andere departementen, informatie- en sensibiliseringscampagnes rond het thema geweld. .

§ 31312. In uitvoering van de resolutie van mei 2003 (WGO-Europa), richt de regering in 2005 een platform op, dat de verschillende FOD's, POD's en federale entiteiten samenbrengt om de fundamentele sociale oorzaken van geweld grondig te bestuderen.

§ 31313. Dit platform zal alle institutionele actoren en alle actoren die op het terrein staan samenbrengen om een lijst met concrete aanbevelingen op te stellen tegen 2006.

§ 31314. Op basis van die studie zal het platform een ontwerp van nationaal plan uitwerken met concrete acties om primair geweld te voorkomen.

§ 31315. In 2007 zal de regering op basis van dit ontwerp een nationaal plan goedkeuren.

Actie 14 Voor een betere gezondheid wereldwijd

Context

§ 31401. Het is niet toevallig dat drie van de acht millenniumontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties rechtstreeks met gezondheid te maken hebben: de kindersterfte verminderen (doel 4); de gezondheid van de moeders verbeteren (doel 5); en strijd leveren tegen HIV/aids, malaria en andere ziekten (doel 6). Het Implementatieplan van Johannesburg besteedt zijn volledige hoofdstuk 6 aan het mondiale gezondheidsbeleid en plaatst dit in het brede kader van duurzame ontwikkeling.

§ 31402. Toegang tot gezondheidszorgen is een fundamenteel mensenrecht dat opgenomen is in diverse internationale verdragen en conventies, die België mede ondertekende.

§ 31403. Gezondheidszorg is een belangrijke schakel in de armoedebestrijding. Armoede leidt tot slechte gezondheid en omgekeerd leidt slechte gezondheid tot armoede. Zo dreigt aids in Sub-Sahara Afrika de vooruitgang die vele landen gedurende de laatste decennia gekend hebben ongedaan te maken. Aids verstoort grondig het evenwicht in de structuur van de demografische piramide, ontwricht de sociale cohesie binnen de gemeenschappen, doet een groot deel van de productieve mankracht verloren gaan en vertraagt de verdere economische ontwikkeling van het land. Met deze vier punten rekening houdend, kan men zeggen dat de gezondheidszorg eerder een investering dan wel een uitgave betreft.

§ 31404. Bij de huidige verregaande mondialisering met internationale migratie, toerisme en handel zijn veel aspecten van gezondheidszorg tevens een globaal publiek goed geworden.

§ 31405. Internationaal toezicht en indijking van nieuwe epidemieën zoals SARS, of pandemieën zoals aids en tuberculose en aandoeningen t.g.v. milieu- en gedragsfactoren hebben een rechtstreekse impact voor de gezondheid van de Belgische bevolking.

§ 31406. Nieuwe technologieën zoals vaccins, diagnostica en therapeutica komen zowel het Noorden als het Zuiden ten goede.

§ 31407. De migratiestromen van gezondheidspersoneel bedreigen de functionering van de gezondheidssystemen in vele landen.

§ 31408. Daarnaast richten de zogenaamde vergeten ziektes zoals slaapziekte en rivierblindheid terug ravages aan in bepaalde delen van Afrika waar ze epidemische vormen aannemen. Dit zijn ziekten die onvoldoende aandacht krijgen onder andere omdat ze geen aantrekkelijke markt vormen voor de geneesmiddelenindustrie.

§ 31409. Vermits de verscheidenheid van factoren die de gezondheidstoestand bepalen, zijn alle overige millenniumdoelstellingen eveneens van belang voor de verbetering van de gezondheid.

§ 31410. Tenslotte veroorzaakt de snelle aangroei van de stedelijke bevolking bijkomende specifieke gezondheidsproblemen, onder meer wegens het ontbreken van adequate huisvesting, stromend water, riolering, drainage of afvalverwijdering.

Beschrijving

§ 31411. Vermits de bestrijding van infectieziekten en de ontwikkeling van gezondheidstechnologieën globale publieke goederen zijn, die ook België rechtstreeks ten goede komen, dienen de inspanningen hieromtrent gedeeld te worden door de overheidsdiensten van zowel de federale als deelregeringen die verantwoordelijk zijn voor gezondheid, wetenschapsbeleid en buitenlandse handel.

§ 31412. Gezondheidszorg dient op een globale en integrale wijze aangepakt te worden. Daarom zal België blijven investeren in basisgezondheidszorgsystemen, met klemtonen op de meest kwetsbare groepen van de samenleving zoals kinderen, vrouwen, adolescenten en ontheemde gezinnen en de bestrijding van infectieziekten zoals aids, malaria, tuberculose. Deze investeringen dragen in belangrijke mate bij tot de hoofddoelstelling van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, meer bepaald armoedebestrijding. Daarnaast zal België het belang van de bestrijding van verwaarloosde ziekten, zoals slaapziekte, polio en rivierblindheid, blijven beklemtonen.

§ 31413. Het waarborgen van preventieve en curatieve zorg door het aanbieden van voldoende diensten inzake kwalitatieve basisgezondheidszorg is niet voldoende. Het ondersteunen van een geïntegreerd gezondheidsbeleid, waarbij voldoende aandacht wordt besteed aan preventie, gezondheidsopvoeding, hygiëne, de uitbouw van informatiesystemen en het verbeteren van de toegankelijkheid van het zorgsysteem is eveneens belangrijk.

§ 31414. Er zal op een multisectorale wijze meegewerkt worden aan de verbetering van de gezondheidsdeterminanten, zoals voeding, milieu, afvalverwerking, watervoorziening, behoorlijke woningen, gendergelijkheid en onderwijs.

§ 31415. Een betere coördinatie en complementariteit tussen de verschillende Belgische actoren en andere bilaterale en multilaterale donoren zal nagestreefd worden. Door het aangaan van partnerschappen, niet alleen in de gezondheidssector maar ook in andere voor de volksgezondheid cruciale sectoren (water en 'sanitation', huisvesting), zal de efficiëntie van de ontwikkelingshulp verhoogd worden.

§ 31416. Essentieel voor het verbeteren van de levensomstandigheden van de inwoners van sloppenwijken is het wegnemen van de onzekerheid omtrent het voortbestaan van hun woningen. Deze onzekerheid vormt een hinderpaal voor de noodzakelijke investeringen in de basisinfrastructuur (drinkwatervoorziening, afwateringssystemen, elektriciteit, enz.) in deze wijken. Anderzijds is het nodig aangepaste financiële instrumenten uit te werken die de bouw van goedkope maar gezonde woningen mogelijk maken.

Uitvoering

§ 31417. België zal haar gezondheidsinterventies kaderen binnen het nationaal beleid inzake duurzame ontwikkeling van haar partnerlanden of de nationale strategie inzake armoedebestrijding.

§ 31418. De federale regering zal het initiatief nemen om met de vele Belgische actoren (met name de federale en deelregeringen, provincies, gemeenten, de civiele maatschappij, syndicaten, enz.) overleg te organiseren met het oog op een betere onderlinge harmonisatie van hun acties, waarbij ook rekening wordt gehouden met de acties van de buitenlandse actoren en internationale organisaties. De versterking van de coherentie en de coördinatie van het gezondheidsbeleid, inclusief t.a.v. het milieubeleid, kan een belangrijk aandachtspunt zijn bij het uitwerken van de nationale strategie duurzame ontwikkeling.

§ 31419. Op internationaal vlak is coherentie en coördinatie essentieel. Dit is zeker zo voor de bestrijding van aids, waar er een veelheid aan donor-, internationale- en civiele organisaties optreden en omvangrijke budgetten beschikbaar worden gesteld. In die context zal het platform 'aids en

ontwikkelingssamenwerking' samen met de aids-ambassadeur een gezamenlijk aidsbestrijdingsbeleid uitwerken en de uitvoering ervan coördineren.

§ 31420. Belgische bedrijven, die in het buitenland actief zijn, zullen aangemoedigd worden om in hun beleid rekening te houden met de voornaamste gezondheidsaspecten (sociale en ecologische).

§ 31421. Onderzoek en ontwikkeling van nieuwe medische technologieën en producten zijn zeer kapitaal- en tijdsintensief vermits de ontwikkeling van een nieuw geneesmiddel tot 10 jaar kan duren. Daar waar de marktmechanismen falen, en de vraag naar die producten onvoldoende is, zal België, in Europees en internationaal verband privé-publiek-partnerships bevorderen.

§ 31422. Bijzondere aandacht zal besteed worden aan het wegwerken van de rechtsonzekerheid in de sloppenwijken via deelname aan bestaande internationale programma's.

Actie 15 Minder gebruik van natuurlijke hulpbronnen

Context

§ 31501. Het loskoppelen van economische groei en het verbruik van natuurlijke hulpbronnen moet ook in zijn mondiale dimensie bekeken worden. Het kan namelijk niet de bedoeling zijn dat de milieudruk in de industrielanden weggenomen wordt, maar dat deze vervolgens verschuift naar de landen in ontwikkeling. Echte dematerialisatie kan geen afwimpeling van problemen zijn naar andere gebieden in de wereld.

§ 31502. Tot nog toe ging de economische groei altijd samen met een toename van het aanbod en de consumptie van producten als gevolg van het ontstaan van nieuwe noden, het vlugger vervangen van producten, het voortdurend zoeken naar materiële comfortverhoging en het gebruik maken van steeds ingrijpendere marketingtechnieken. Dit toenemend aanbod en verbruik leidt niet alleen tot een toenemend verbruik van grondstoffen, water en energie maar ook tot een toenemende productie van afval. En dat laatste brengt ernstige schade met zich mee, niet alleen op het vlak van de gezondheid en het leefmilieu, maar ook op sociaal en economisch vlak. Daarom moet de economische groei losgekoppeld worden van het verbruik van natuurlijke hulpbronnen (OECD Environmental Strategy for the first Decade of the 21st Century, 2001). De uitdaging bestaat er in dit te realiseren zonder afbreuk te doen aan de huidige levenskwaliteit.

§ 31503. De ontkoppeling kan gebeuren zowel op het niveau van de consument als op dat van de producent. Voor de consument komt het erop neer te kiezen op welke manier hij zijn behoeften en noden kan bevredigen. Heeft hij werkelijk een bepaald goed nodig of kan hij dat vervangen door een of andere vorm van dienst (bijvoorbeeld gebruik maken van het openbaar vervoer in plaats van een wagen)(zie ook acties 27 en 28)? Is een bepaald goed echt onontbeerlijk, dan zou de consument moeten kiezen voor dat goed dat gemaakt werd met minder grondstoffen, water en energie, waarbij minder afval werd geproduceerd en waarbij beroep werd gedaan op ecologisch en sociaal verantwoorde productiewijzen. Aangepast labelen van producten kan de consument helpen bij zijn keuze (actie 16). Door zijn gedrag zal de consument tenslotte de producent aanzetten om meer duurzame goederen te maken.

Beschrijving

§ 31504. Het doel van de actie bestaat in het opzetten van een strategie tot dematerialisatie van de economie. In afwachting van de realisatie van deze strategie, worden een aantal concrete maatregelen uitgevoerd. Daarbij moet er steeds over gewaakt worden dat de globale strategie en de concrete maatregelen geleidelijk, maar snel, de ongewenste aspecten van de huidige economische ontwikkeling verminderen om haar overleven op middellange en lange termijn te garanderen.

§ 31505. Om zo een ont koppeling te realiseren, zal de regering in overleg met de gewesten een globale strategie uitwerken tegen 2007. Voor de ontwikkeling van deze strategie moet bepaald worden welke sectoren, producten, doelgroepen en instrumenten geschikt zijn. Het spreekt voor zich dat dit gebeurt in overeenstemming met bestaande internationale, regionale en lokale initiatieven.

§ 31506. Volgende aspecten zullen onderzocht en zo spoedig mogelijk geïmplementeerd worden, en dit in de eerste plaats voor voertuigen, bouwmaterialen, elektrische en elektronische apparaten en verpakkingen:

§ 31507. de geleidelijke verschuiving van sociale en fiscale lasten op arbeid naar belasting op verbruik van natuurlijke hulpbronnen en energie en op activiteiten die een milieudruk veroorzaken, dit in overeenstemming met het Europese kader (zie ook acties 22 en 26);

§ 31508. de ondersteuning van diensten die de aanschaf van producten vermijden;

§ 31509. de fiscale ontmoediging van milieuvervuilende, overbodige en wegwerpproducten;

§ 31510. de ondersteuning van herstelling, hergebruik, recuperatie en recyclage;

§ 31511. de ondersteuning van technische en technologische vernieuwing en hun overdracht naar ontwikkelingslanden;

§ 31512. de bevordering van duurzame ontwikkelingsprojecten met respect voor lokale natuurlijke hulpbronnen;

§ 31513. het streven naar een versterkte Europese en mondiale samenwerking ter zake;

§ 31514. informeren, sensibiliseren en stimuleren van de keuze voor duurzame productiewijzen en goederen.

§ 31515. Gelijktijdig met het ontwikkelen van de dematerialisatiestrategie streeft de regering er naar om, bij wijze van voorbeeld en sensibilisatie, enkele concrete maatregelen uit te voeren vanaf 2005.

Uitvoering

§ 31516. Vanaf 2004 wordt de Interministeriële Conferentie Economie uitgebreid met vertegenwoordigers van Leefmilieu die aanwezig zullen zijn bij alle werkzaamheden. Zij zal de ont koppelingsstrategie uitwerken. Hierin worden ook de definitie van indicatoren, de cijfermatige doelstellingen en de concrete maatregelen opgenomen. Deze commissie staat ook in voor de onmiddellijke uitvoering van deze concrete maatregelen. De commissie zal de betrokken actoren op het gepaste ogenblik bij haar activiteiten betrekken.

§ 31517. Ook de federale overheid draagt haar steentje bij. In 2004 hebben de drie gewesten een vrijwillige verbintenis met de distributiesector afgesloten met het oog op de bevordering van alternatieven voor het eenmalig gebruik van plastic zakjes. Een aantal winkelketens in België tonen reeds het goede voorbeeld en bieden geen eenmalig bruikbare zakjes meer aan. Indien na 2006 de verkregen resultaten door de vrijwillige verbintenis met de distributiesector te zwak bevonden worden, dan zullen de federale overheid en de gewesten maatregelen overwegen met het oog op de bevordering van alternatieven voor eenmalig bruikbare zakjes.

§ 31518. Vanaf 2005 streeft de federale overheid ernaar om tegen eind 2007 het thuiswerk en lokale centra voor telewerk van werknemers naar 10 % van de totale gepresteerde werktijd te brengen. De nodige maatregelen zullen voorzien worden in overleg met de verschillende betrokken partijen en in functie van hun specifieke eigenheden. Ook worden er maatregelen genomen om de bezette kantoorruimtes en de gebruikte kantooruitrusting met een overeenkomstig percentage te verminderen. Indien nieuwe, kleinere kantoorruimtes worden gebouwd, dan zullen ze worden opgetrokken volgens de meest milieuvriendelijke bouwnormen. Voorafgaandelijk zal de federale overheid in overleg met de andere beleidsniveaus en binnen de geëigende overlegstructuren onderzoeken hoe zij het thuis- en telewerk kunnen aanmoedigen (zie ook actie 9).

§ 31519. Voor de uitwerking van de ontkoppelingsstrategie moeten de voornaamste betrokken federale overheidsdiensten (leefmilieu, economie, sociale zekerheid, buitenlandse zaken) vanaf 2004 taken toevertrouwen aan vertegenwoordigers van de cellen duurzame ontwikkeling.

§ 31520. Om de voorbereiding en de uitvoering van het thuiswerk in goede banen te leiden wordt een projectcoördinator aangesteld in 2005. De verdere uitvoering in de FOD's en POD's kan gebeuren door de bestaande steundiensten.

Actie 16 Een strategie voor duurzame producten

Context

§ 31601. Doorheen de levenscyclus van een product (de ontwikkeling, het winnen van grondstoffen, de fabricage en assemblage, het gebruik en tenslotte de verwijdering) is er sprake van een impact op het milieu (vervuiling, uitputting van niet-hernieuwbare hulpbronnen, aantasting van ecosystemen, enz.), op sociaal vlak (respect voor arbeids- en mensenrechten, tewerkstelling, ontginningen ter financiering van oorlogen enz.) en op economisch vlak (eerlijke handel, prijsopbouw, enz.). Ecologische, ethische en sociale labels zijn instrumenten die de producenten toelaten om het duurzaam karakter van hun producten te garanderen en om de consumenten in staat stellen een verantwoorde keuze te maken.

§ 31602. Een belangrijke doelstelling van de Wereldtop te Johannesburg bestaat in het opstellen van een 10-jarig kader van programma's ter ondersteuning van regionale en nationale initiatieven ter bevordering van duurzame productie- en consumptiepatronen.

Beschrijving

§ 31603. De regering zal een globale strategie uitwerken met het oog op het bekomen van ecologisch, economisch en sociaal verantwoorde producten doorheen hun hele levenscyclus. In deze strategie zullen de volgende elementen opgenomen worden:

§ 31604. Een milieulook dat in het bijzonder aandacht zal schenken aan prioritaire producten zoals voertuigen (zie ook actie 30), constructiematerialen, elektrische en elektronische apparaten en verpakkingsmaterialen. Dit luik zal uitgewerkt worden door de stuurgroep 'duurzame productie- en consumptiewijzen' van het CCIM.

§ 31605. Een socio-economisch-luik dat zal ingaan op ethische aspecten, op het respect voor arbeids- en mensenrechten, op eerlijke handel enz. Dit luik zal uitgewerkt worden door een in 2005 op te starten werkgroep met vertegenwoordigers van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie, de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, de POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie en de POD Duurzame Ontwikkeling.

§ 31606. Gelijktijdig met de uitwerking van deze twee luiken zal een orgaan, samengesteld uit vertegenwoordigers van de twee boven vermelde werkgroepen, belast worden met het bewaken van de integratie van leefmilieu en socio-economische aspecten in specifieke gevallen. Er kan bijvoorbeeld verwezen worden naar de problematiek rond de extractie van grondstoffen (met zowel milieu als socio-economische impact), de ontwikkeling van een sociale economie die aanknoopt met de ondersteuning van recyclage, recuperatie, hergebruik en herstelling, enz.

§ 31607. De uitwerking van de strategie zal het behoud van het evenwicht tussen de drie pijlers van duurzame ontwikkeling bewaken. Zij past in het kader van het Regeerakkoord van juli 2003 met betrekking tot de ontwikkeling van een geïntegreerd productiebeheer.

§ 31608. Vanuit het oogpunt van de consument en de vraag naar informatie betreffende de condities van de vervaardiging van producten, kan een eerste stap gezet worden via de labeling van producten.

§ 31609. Deze maatregel draagt bij tot een bewustwording van onze consumptie- en productiepatronen, zowel bij de producenten als bij het grote publiek.

Uitvoering

§ 31610. Een strategie die de productie en consumptie van duurzame producten aanmoedigt, zal in samenwerking met de gewesten en de betrokken actoren (de sectoren, de NGO's, de consumentenorganisaties, enz.) uitgewerkt worden. De verschillende werkgroepen zullen hun werkzaamheden aanvatten vanaf begin 2005. De uitvoering van elke maatregel van deze strategie zal ten laatste tegen 2007 aangevat worden.

§ 31611. De uit te werken strategie zal tevens gesteund en geïnspireerd kunnen worden door de drie volgende maatregelen:

§ 31612. Op Europees niveau ijveren voor de integratie van de bestaande labels en het ontwikkelen van één enkel label m.b.t. de globale levenscyclus (sociaal, ecologisch en economisch).

§ 31613. In afwachting, het aanmoedigen van bestaande wettelijke labels: ecologische labels, het label voor sociaal verantwoorde productie, de labels eerlijke handel, het FSC-label (Forest Stewardship Council, zie ook actie 19), enz..

§ 31614. Het nemen van maatregelen teneinde het bepalen van een duidelijk, begrijpbaar en transparant kader voor het gebruik van labels, logo's en pictogrammen in reclame of op producten en

diensten.

§ 31615. Producten die doorheen hun gehele cyclus een aantal duurzame-ontwikkelingscriteria in rekening brengen, hebben meestal een hogere (kost)prijs dan andere producten, omdat zij strengere ecologische, economische en/of sociale criteria respecteren. De federale overheid zal alles in het werk stellen om de concurrentiepositie van zulke producten te verbeteren, bijvoorbeeld door op Europees niveau invloed uit te oefenen om deze producten onder een verlaagd BTW-tarief te laten vallen (zie ook actie 22, § 32213).

Actie 17 Voorbeeldfunctie van de overheid

Context

§ 31701. De administraties verbruiken enorm veel papier, kantoorbenodigdheden en water en produceren een berg afval. In 2002 is in een administratie met 5000 functionarissen bijvoorbeeld alleen al 252 500 kg papier ingezameld. De activiteiten van deze werknemers hebben een effect op het leefmilieu en beïnvloeden de sociale omstandigheden. Zo zijn er grote hoeveelheden energie nodig voor informaticavoorzieningen en om gebouwen te verwarmen. Ten slotte veroorzaakt de verplaatsing van de ambtenaren een hoog energieverbruik, verkeersopstoppingen en aanzienlijke milieuhinder. De keuze van administraties in verband met het uitbesteden van schoonmaakwerk, drukwerk, onderhoud enz. heeft ook een invloed op de talrijke diensten die de ondernemingen leveren.

§ 31702. De federale overheidsdiensten zijn gestart met de uitvoering van een groot aantal acties uit het eerste Plan om op die manier een voorbeeldfunctie te vervullen en de overlast van hun activiteiten te beperken. De resultaten van de verschillende overheidsdiensten zijn echter zeer uitlopend en dit omwille van diverse redenen:

§ 31703. er is weinig of geen betrokkenheid en hiërarchische ondersteuning;

§ 31704. er is geen milieucoördinator aangeworven/aangewezen of slechts in een deeltijdse functie;

§ 31705. er is weinig of geen interne coördinatie terzake;

§ 31706. er zijn problemen om gegevens i.v.m. het jaarlijks verbruik van energie, water, papier en de hoeveelheid afval te registreren en te analyseren voor het ontwikkelen van eventueel noodzakelijke corrigerende maatregelen;

§ 31707. –er is weinig intern zicht op het milieuzorgsysteem.

§ 31708. Omdat de voorbeeldfunctie van de administraties op het spel staat, is het noodzakelijk deze inspanningen verder te zetten. Daarom moet een milieuzorgsysteem een verplicht instrument worden voor alle FOD's. Het zou dan ook moeten worden opgenomen in de managementplannen van de voorzitters evenals in de functieomschrijvingen van de interne actoren die het milieubeleid belichamen. Daarnaast moet dit milieuzorgsysteem door een onafhankelijk orgaan gecertificeerd worden. En tenslotte moet het opstaan voor de economische en sociale dimensies van duurzame ontwikkeling.

Beschrijving

§ 31709. Tegen 2007 moeten alle FOD's/POD's en federale parastatalen beschikken over een gecertificeerd systeem inzake milieuzorg. De autonome overheidsbedrijven zullen worden aangemoedigd om een dergelijk systeem in te voeren. Voor de effectieve invoering van een dergelijk systeem neemt elk beleidsniveau zijn verantwoordelijkheid. Dit kan door de integratie van milieuzorg in de managementplannen van de voorzitters. Het certificeringssysteem steunt op de gemeenschappelijke principes van de bestaande milieuzorgsystemen (het federaal milieucharter, het gewestelijk milieuzorgsysteem, het internationaal systeem) en zal op termijn bijdragen tot de overstap naar een internationaal erkend systeem voor de federale administraties (EMAS, ISO 14.001, enz.). Dit milieuzorgsysteem zal geleidelijk worden aangevuld met economische en sociale aspecten.

§ 31710. In 2005 stelt de POD Duurzame Ontwikkeling de regering een aantal nieuwe kwantitatieve doelstellingen voor inzake het verminderd verbruik van energie, water, papier, afvalproductie en het toenemend aandeel van recyclage. Dat zal gebeuren op basis van de analyse van de tot nu toe verkregen cijfergegevens. De voorstellen zullen bovendien in overleg met de betrokken administraties uitgewerkt worden.

Uitvoering

§ 31711. In 2004 stelt een werkgroep, voorgezeten door de POD Duurzame Ontwikkeling, een implementatie- en evaluatiemethode voor het milieuzorgsysteem voor op basis van het federaal milieucharter. Dit milieucharter werd ingevoerd in het kader van het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling en vormde de basis van de engagementen die de deelnemende federale administraties hebben aangegaan om de impact van hun activiteiten op het leefmilieu te verminderen. Het systeem moet beantwoorden aan een aantal verplichtingen inzake beheer en resultaten. Deze verplichtingen worden geëvalueerd door een onafhankelijke federale auditcel die in 2005 wordt opgericht.

§ 31712. In uitvoering van het eerste Federaal Plan inzake duurzame ontwikkeling stellen de POD Duurzame Ontwikkeling en de ICDO in 2004 een leidraad op die de administraties hulp biedt bij het formuleren van hun resultaten. Daartoe moeten alle administraties hun verbruikgegevens van 2003 bezorgen aan de Regie der Gebouwen die de resultaten zal samenbrengen, publiceren en verder verdelen.

§ 31713. Indien de studie voorzien in actie 23 uitwijst dat het derde investeerdersysteem effectief bijdraagt tot het energiezuiniger maken van gebouwen, dan zullen de federale overheidsdiensten een voortrekkersrol opnemen binnen de promotie van het stelsel.

§ 31714. In 2004 krijgt een werkgroep Duurzame Overheidsopdrachten, op te richten door de ICDO, de opdracht om ecologische, sociale en ethische criteria en sociale clausules versneld te integreren in de overheidsopdrachten. Het spreekt voor zich dat hierbij de Europese en Belgische wetgeving gerespecteerd wordt (zie ook actie 30). Die werkgroep bewaakt de coördinatie van de federale acties, die duurzame overheidsaankopen aanmoedigen, met de initiatieven van de gewesten, gemeenschappen en gemeenten. De overdracht van de informatie zal gebeuren via internetsites en via vormingsinitiatieven. Deze werkgroep zal bijzondere projecten ontwikkelen die de link leggen tussen recyclage-valorisatie van het afval van de administraties en de sociale economie.

Actie 18 Biodiversiteit beschermen

Context

§ 31801. Het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (Rio,1992), waarvan de Top in Johannesburg opnieuw de sleutelrol voor biodiversiteit heeft bevestigd, beoogt het behoud en het duurzaam gebruik van de biodiversiteit, evenals de billijke verdeling van de voordelen dat het gebruik van genetisch materiaal met zich meebrengt. Dit streven naar het behoud van de biodiversiteit is grotendeels een regionale bevoegdheid. Het is dan ook al opgenomen in de gewestelijke beleidsplannen. Op federaal vlak blijven voornamelijk het mariene milieu en de transportinfrastructuur over. Deze sectorale beperking geldt echter niet voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

§ 31802. Wat het duurzaam gebruik van biodiversiteit en de billijke verdeling van de voordelen van het genetisch materiaal betreft, spelen naast de gewesten ook verschillende federale departementen een grote rol. Zo kan hier verwezen worden naar de handel in bedreigde soorten, het patenteren van genetisch materiaal, de biotechnologie, de invoer van niet-inheemse soorten, enz.. Illegaal gekapt hout moet op de Belgische markt worden geweerd (federaal Regeerakkoord, p.53)(zie verder actie 19). Een sectorale integratie op federaal vlak kan dan ook in belangrijke mate bijdragen om het verlies aan biodiversiteit tegen 2010 te stoppen, zoals vooropgesteld in het 6de Milieuactieprogramma en de EU Strategie voor Duurzame Ontwikkeling.

§ 31803. Deze sectorale integratie past ook binnen het kader van de uitvoering van de Nationale Biodiversiteitsstrategie en Sectorale Actieplannen, een verplichting binnen artikel 6 van het Biodiversiteitsverdrag. In deze context stelt de federale overheid voor om de integratie van alle aspecten van biodiversiteit op te nemen in actieplannen voor biodiversiteit binnen vier federale sleutelsectoren, met name economie, ontwikkelingssamenwerking, transport en wetenschapsbeleid. De uitwerking van deze actieplannen zal gebeuren in samenwerking met de betrokken sectoren en waar nodig met de gewesten.

§ 31804. Biodiversiteit is een uitgebreide en complexe materie geworden. Deze actie gaat daarom niet expliciet in op alle deelaspecten ervan. Ze veronderstelt daarom de verdere invulling en uitwerking van gedeeltelijk gerealiseerde maatregelen die voorgesteld waren in het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling. Daarnaast is ook het toekomstig debat over GGO's (commercialisatie, hanteren van het voorzorgsprincipe, impact op biodiversiteit, coëxistentie, controle op GGO-producten, enz.) belangrijk (zie ook §31816 en actie 12).

Beschrijving

§ 31805. De verschillende federale overheidsdiensten moeten zelf in hun beleidsplannen de zorg voor biodiversiteit benadrukken. Daarom worden vanaf 2004 actieplannen opgesteld in nauwe samenwerking met de sectoren zelf en met alle andere betrokkenen (en tevens, waar nodig, met de gewesten). Uitgangspunten van deze actieplannen zijn de ecosysteembenadering, het voorzorgsprincipe, de publieke participatie en het stand-still beginsel. Daarnaast wordt ook aandacht besteed aan andere relevante principes zoals de internalisering van kosten, de vervuiler betaalt, duurzame consumptiepatronen en productnormen.

§ 31806. Deze actie heeft zowel algemene indicatoren, zoals het aantal verwezenlijkte acties in de actieplannen, als meer specifieke, zoals het aantal kilometer spoorwegen dat beheerd wordt met respect voor de biodiversiteit. De concrete indicatoren zullen bepaald worden bij het opstellen van de actieplannen.

Uitvoering

§ 31807. De vier actieplannen worden opgesteld in samenwerking met de federale overheidsdiensten Economie, KMO, Middenstand en Energie, Mobiliteit en Vervoer, Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Wetenschapsbeleid, het Ministerie van Defensie, de ICDO en, waar nodig, met de gewesten. Voor de uitvoering van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit is het wel nodig om per sector een overzicht te maken van wat al voorzien is en wat nog bijsturing vraagt. Daartoe worden verschillende instrumenten ingeschakeld, zoals nationale coördinatie betreffende niet-inheemse soorten, oprichting van een intersectorale task force voor illegale houtkap (zie actie 19) en doelgroepenoverleg. In 2004 wordt binnen de ICDO een coördinator aangewezen die zowel de voorbereiding als de uitvoering van de actieplannen coördineert, en dit onder meer via coördinatiegroepen met de betrokken actoren. Vanaf 2005 wordt gestart met de opstelling en de uitvoering van de actieplannen.

§ 31808. De actieplannen worden in overleg met de actoren opgesteld. De hierna beschreven acties zijn voorbeelden die deel kunnen uitmaken van die plannen.

§ 31809. In de sector transport (zie ook actie 28):

§ 31810. Integreer de zorg voor biodiversiteit in alle infrastructuurwerken die plaatsvinden in bestaande of nieuwe installaties;

§ 31811. Beheer integraal alle spoorwegbermen in alle gebieden met een biologische waarde of in hun nabijheid als verbinding tussen versnipperde natuurgebieden tegen 2007;

§ 31812. Richt een nationaal coördinatie- en waarschuwingssysteem op voor de introductie van niet-inheemse soorten via transportwegen in 2005.

§ 31813. In de sector economie:

§ 31814. Het bannen van het gebruik en de invoer van illegaal gekapt hout tegen 2007 (deze problematiek zal verder worden behandeld in actie 19);

§ 31815. Integratie van de bekommernis voor biodiversiteit in handelsakkoorden en exportkredieten;

§ 31816. Het Nationaal Knooppunt ABS (*'Access and Benefit Sharing'*) verzekert, vanaf 2004, een coherente nationale positie inzake toegang tot en de billijke verdeling van de voordelen uit de exploitatie van genetische hulpbronnen.

§ 31817. In de sector ontwikkelingssamenwerking:

§ 31818. Het Cartagenaprotocol erkent het recht van alle landen op informatie, keuzevrijheid, en het toepassen van het voorzorgsprincipe. In het kader van de ontwikkelingssamenwerking is het wenselijk dat er voldoende aandacht wordt besteed aan de capaciteitsopbouw rond biodiversiteit, meer bepaald betreffende het voorzorgsprincipe m.b.t. het gebruik van GGO's binnen het kader van het opstellen van nationale strategieën m.b.t. de bescherming van biodiversiteit.

§ 31819. Verbeter de informatie-uitwisseling en versterk de partnerschappen via het infobalie-mechanisme voor biodiversiteit (Clearing House Mechanism);

§ 31820. Bevorder de capaciteitsopbouw rond biodiversiteit bij het opstellen en implementeren van nationale strategieën rond biodiversiteit, duurzaam beheer van land, water en levende rijkdommen;

§ 31821. Integreer tegen 2007 biodiversiteit in alle nieuwe en andere relevante (bijvoorbeeld landbouw en aquacultuur) projecten van DGOS, rond natuurlijke hulpbronnen, in samenwerking met de partner;

§ 31822. Wijs meer middelen toe aan ontwikkelingssamenwerking voor duurzaam beheer van

tropische bossen en oerbossen, in overeenstemming met de regeringsverklaring van 2003 (federaal Regeerakkoord, 2003, p.37). Daarbij dient de actieve rol van de inheemse bevolking en de kennis van lokale kleine boeren erkend te worden.

§ 31823. In de sector wetenschapsbeleid:

§ 31824. Ontwikkel en gebruik hulpmiddelen voor het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit in de verschillende sectoren (bijvoorbeeld een structureel uitwisselingsmechanisme, zowel op nationaal als internationaal niveau, voor wetenschappelijke kennis i.v.m.biodiversiteit) tegen 2007;

§ 31825. Ontwikkel en gebruik instrumenten voor de objectieve evaluatie van genomen maatregelen tegen 2007.

Actie 19 Duurzaam bosbeleid: strijd tegen illegale houtkap

Context

§ 31901. Het Implementatieplan van de Wereldtop van Johannesburg stelt dat : "Een duurzaam beheer van hout- en andere producten van zowel de natuurlijke bossen als de bosplantages is essentieel voor een duurzame ontwikkeling en is een fundamenteel middel voor armoedebestrijding, een significante reductie van ontbossing, de stopzetting van het verlies aan bosbiodiversiteit, een verbetering van voedselzekerheid en de verschaffing van toegang tot veilig drinkwater en betaalbare energie." Daarnaast vormen bosesystemen een integraal onderdeel van de levenswijze van de lokale bevolking. Sinds 2001 wordt in de jaarlijks bijeenkomst van het Bossenforum van de Verenigde Naties de implementatie van de betrokken engagementen uit Johannesburg opgevolgd.

§ 31902. Op mondiaal niveau staan de bossen sterk onder druk. Enkele van de meest in het oog springende bevindingen over bossen in het 'Global Environmental Outlook (UNEP 2002)' zijn de volgende.

§31903 Op mondiaal niveau wordt het jaarlijkse nettoverlies aan bossen in de jaren 90 geschat op 9,4 miljoen ha. wat overeen komt met 2.4 % van de totale oppervlakte van bossen. Dit verlies was het gecombineerd effect van een ontbossing van 14.1 miljoen ha. per jaar en een bostoenname van 5.2 miljoen ha. per jaar. De ontbossingsgraad van tropische bossen bedraagt ongeveer 1% per jaar.

§ 31904 Natuurlijke bossen bevatten naar schatting de helft van de totale mondiale biodiversiteit. Hiermee beschikken natuurlijke bossen van alle ecosystemen over de hoogste diversiteit aan soorten.

§ 31905. Een derde van de bossen in de wereld bevinden zich in boreale of noordelijke regio's. Men raamt dat 20% van het hout ingevoerd in de EU afkomstig uit deze regio van illegale oorsprong zou zijn. In Estland zou 40% van de houtexport betrekking hebben op illegale praktijken (Taiga Rescue Network).

§ 31906. Omzetting tot landbouwgrond is de belangrijkste oorzaak van het verdwijnen van tropisch bos, maar ook commerciële houtkap is voor een derde verantwoordelijk voor de woudvernietiging. Daarnaast vernietigen accidentele of opzettelijk aangestoken bosbranden ook grote oppervlakten bos.

§ 31907. In het Regeerakkoord van juli 2003 wordt er specifieke aandacht besteed aan een duurzaam bosbeheer. De federale overheid zal voor haar eigen houtverbruik nog enkel hout zal gebruiken dat afkomstig is van verantwoord bosbeheer. Bovendien moet "*illegaal gekapt hout op de Belgische markt geweerd worden*" (federaal Regeerakkoord, 2003, p. 31).

§ 31908. Illegale houtkap is het oogsten, transporteren, verwerken en verhandelen van hout op een manier die strijdig is met de nationale wetten, sociale wetgeving inbegrepen en internationale verdragen.

§ 31909. De illegale handel in hout is een miljoenenindustrie waardoor exporterende en importerende staten inkomsten mislopen die zouden kunnen gebruikt worden voor bijvoorbeeld gezondheid en onderwijs. Daarenboven ondermijnt deze handel de competitiviteit van en de tewerkstelling in de bedrijven van deze sector die de wettelijke bepalingen respecteren.

Beschrijving

§ 31910. Het federale niveau kan een bijdrage leveren tot deze mondiale problematiek door internationale samenwerking, haar aankoopbeleid en de reglementering van de invoer van houtproducten.

§ 31911. Het voorliggend plan zal een duurzaam bosbeheer nastreven op drie verschillende manieren.

§31912. 1)Het versterken van de samenwerking met ontwikkelingslanden en met andere landen die belangrijk zijn voor de Belgische houtinvoer om op deze wijze duurzaam bosbeheer te bevorderen.

§31913. 2)Het uitwerken van een aanmoedigingsbeleid voor de aankoop van hout uit duurzaam beheerde bossen en tevens van wetgeving die de invoer van illegaal gekapt hout voorkomt.

§31914. 3)Het verder versterken van het multilaterale kader voor duurzaam bosbeheer en de bescherming van zijn biodiversiteit.

Uitvoering

§ 31915. 1) Teneinde de toenemende druk op de bossen, uitgeoefend door de lokale bevolking te verminderen, zal de Belgische samenwerking bijzondere aandacht besteden aan andere sectoren die het inkomen van de bevolking kunnen verhogen en tevens de vraag naar houtskool verminderen.

§ 31916. België zal partnerschappen voor een duurzaam houtbeheer sluiten met de ontwikkelingslanden en met de andere landen waaruit België voornamelijk hout importeert. In deze partnerschappen zullen akkoorden gesloten worden over capaciteitsopbouw, certificering en tracering van hout, toezicht op naleving van de boswetgeving en bannen van illegaal gekapt hout. Andere projecten kunnen ondersteund worden in de mate dat ze duurzame bosbouw bevorderen en de uitvoer van duurzaam gecertificeerd hout beogen.

§ 31917. 2) Een intersectorale task force wordt opgericht om de activiteiten in het kader van het Europees FLEGT-proces op te volgen en verschillende nationale en regionale acties tot uitvoering te brengen. Zij zal onderzoeken op welke wijze de wetgeving terzake kan geoptimaliseerd worden (incl. sancties).

§ 31918. Deze activiteiten moeten er toe leiden dat ten laatste tegen 2007 de invoer en het gebruik van illegaal gekapt hout is gebannen op de Belgische markt. De Task Force zal de meest effectieve instrumenten voorstellen om deze doelstelling te bereiken (wetgeving, akkoorden met de distributiesector en de exporterende landen, enz.).

§ 31919. De federale overheid neemt de nodige maatregelen om de invoer te bevorderen van hout afkomstig uit verantwoord beheerde bossen. Zij zal in haar aanbestedingen enkel nog het gebruik van gecertificeerd hout afkomstig uit verantwoord beheerde bossen voorschrijven.

§ 31920. De federale overheid zal in samenwerking met de hout- en distributiesector en met de NGO's vanaf 2005 initiatief nemen om het gebruik van duurzaam gecertificeerd hout in België te bevorderen. Dit zal gebeuren door verspreiding van consumenteninformatie en door de opmaak van een gids i.v.m. duurzaam gecertificeerd hout.

§ 31921. België zal in het kader van zijn multilateraal beleid initiatieven nemen voor een duurzaam bosbeheer, meer bepaald in het kader van het Verdrag voor de Bescherming van de Biodiversiteit, het Bossenforum van de Verenigde Naties, de FAO en andere instellingen. De bescherming van gebieden met een hoge biodiversiteit, het ontwikkelen van een beleid tegen illegale houtkap, de financiering en capaciteitsopbouw voor een duurzaam bosbeheer, en de uniformisering van de certificering en controle op duurzaam gewonnen hout staan hierbij voorop. Op institutioneel vlak zal bijgedragen worden tot het bevorderen van de samenwerking, coördinatie en coherentie tussen verschillende internationale processen en instellingen die rond bosbeheer werken.

§ 31922. In de ontwikkelingslanden zijn de acties, die zorg dragen voor vrede, stabiliteit, goed bestuur en strijd tegen de armoede, een absolute noodzaak en dragen ze bij tot efficiënte bestrijding van de illegale houtkap. Deze acties behoren tot de prioriteiten van het Belgische buitenlands beleid en het beleid inzake ontwikkelingssamenwerking.

Actie 20 Geïntegreerd beheer van de Noordzee

Context

§ 32001. Hoewel de mens heel wat ervaring heeft met het beheer van zijn activiteiten aan land, verliepen de activiteiten op zee behoorlijk ongeordend. Dit leidde dikwijls tot conflicten. Een uitgebreide reeks internationale verdragen met betrekking tot maritieme veiligheid, transport en de strijd tegen de vervuiling waren het gevolg. Het Verdrag van de Verenigde Naties van 1982 inzake het recht van de zee wordt beschouwd als de internationale grondwet voor zeeën en oceanen. Het voorziet in rechten en plichten voor de kuststaten rond hun territoriale zee en hun exclusieve economische zone. Sindsdien is de druk op de, bij de kust gelegen, zeegebieden alsmat toegenomen, onder andere door het maritiem transport, de exploitatie van hernieuwbare en niet-hernieuwbare hulpbronnen, de exponentiële groei van de kuststeden in de ontwikkelingslanden, het toerisme en de gevolgen van het toenemend aantal activiteiten aan land.

§ 32002. Ook België deelt in de klappen. Ons land wordt immers geconfronteerd met de beperkte omvang van de mariene wateren die tot haar rechtsgebied behoren en met de vele intensieve, vaak met elkaar wedijverende, activiteiten die er plaatsvinden. De nood aan een geïntegreerd beheersplan dat een meer harmonieus beheer van de economische exploitatie en de bescherming van die kustgebieden toelaat, is dan ook groot. De regering stelde daarom in het Regeerakkoord van juli 2003 voor om een langetermijnvisie op de Noordzee te ontwikkelen (federaal Regeerakkoord, p.39). Op die manier vervult ze ook een voorbeeldfunctie voor het internationale beleid rond de bescherming van het mariene milieu.

§ 32003. Een sectorplan voor het Belgische deel van de Noordzee is per definitie een actie van 'good governance'. Deze actie kadert in de verbintenissen van de Vijfde Internationale Conferentie over de Bescherming van de Noordzee (Bergen, maart 2002). Zij zorgt voor continuïteit met andere soortgelijke initiatieven in Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Nederland, met betrekking tot hun aangrenzende wateren en de gebieden tussen zee en land. In samenwerking met het Vlaamse Gewest zal zij ook aansluiting zoeken met het geïntegreerd beheer van kustgebieden, zoals gedefinieerd in de Europese aanbeveling 2002/413/EC. Bij de uitwerking van het sectorplan zal waar mogelijk worden uitgegaan van de ecosysteembenadering.

Beschrijving

§ 32004. De inventaris van de activiteiten op zee is grotendeels gekend. Deze inventaris moet evenwel nog gecontroleerd, gepreciseerd en gepubliceerd worden. Naast een analyse van het concurrentieniveau dat een bepaalde activiteit uitoefent op een of meerdere andere activiteiten, bevat deze inventaris een inschatting van de potentiële ontwikkeling voor het komende decennium.

§ 32005. Het geïntegreerd beheersplan Noordzee kan — geleidelijk aan — opgebouwd worden op basis van de bestaande wetgeving. De optimale uitvoering ervan vergt een interdepartementale coördinatie. Indien nodig kan het plan bekrachtigd worden op een specifieke legale basis.

§ 32006. De meest eenvoudige indicator voor de voortgang van deze actie is het oppervlaktepercentage van de Belgische zeegebieden waarvoor een akkoord is bereikt om ze voor één of meer doeleinden te gebruiken.

Uitvoering

§ 32007. Deze actie vereist de inzet van alle mogelijke middelen: naast overleg en communicatie (inventaris en analyse van activiteiten, de criteria voor de bestemming van de zones, conflictregeling, enz.) en reglementering (juridische basis, samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en het Vlaamse Gewest over het geïntegreerde beheer van de kustgebieden, bilaterale akkoorden met de provincie en de gemeenten, impact van de Europese reglementering over een visvangstbeperking in de beschermde kustgebieden, enz.) moet er ook aandacht besteed worden aan het budget (compensatie van de weerslag van de gewijzigde, beperkte, zelfs volledig verboden activiteiten en de versterking van het toezicht).

§ 32008. Deze middelen moeten komen van de talrijke partijen die betrokken zijn bij de exploitatie en de bescherming van het mariene milieu; dit zowel op internationaal niveau, als op federaal niveau (bevoegd voor windmolens, zand- en grindwinning, pijpleidingen en telecommunicatie, maritiem vervoer, militaire operaties, beschermde mariene gebieden en wetenschappelijke ondersteuning) en gewestelijk niveau (bevoegd voor zeevisserij, kustbescherming, baggeren, geïntegreerd beheer van kustgebieden, toerisme).

§ 32009. Op het vlak van rationalisatie is het ook nodig om, op een onafhankelijke wijze, criteria te bepalen voor één of meer aanvaardbare activiteiten op een gegeven plaats. Die criteria moeten steunen op de drie pijlers van duurzame ontwikkeling. Het spreekt voor zich dat de 'stakeholders' (de betrokken partijen) een stem hebben bij de formulering van deze criteria. De confrontatie tussen criteria en activiteiten moet een schetsmatig beeld geven van het sectorplan. Deze schets zou gepaard moeten gaan met een mechanisme voor conflictregeling indien twee activiteiten niet verzoenbaar zijn en met alternatieven wanneer een activiteit onaanvaardbaar wordt geacht. Een instrument dat in dit kader kan worden gehanteerd is het strategisch milieueffectenrapport, waarvan de startnota aan een openbaar onderzoek wordt onderworpen.

§ 32010. Tenslotte is het ook nodig om zeegebieden beter te beschermen tegen de menselijke druk. Deze gebieden kunnen immers bijdragen tot het herstel en het vergroten van de mariene biodiversiteit. Voor die gebieden zijn aangepaste beheersplannen nodig die aangeven wat er wel en niet kan worden gedaan. Plannen waarin de visserijactiviteiten niet aan bod komen, zouden in dit opzicht niet geloofwaardig zijn. Er moet dus gedacht worden aan visvangstbeperkingen die in overeenstemming zijn met de Europese regelgeving en aan eventuele economische compensaties voor de betrokkenen. Om de zeegebieden in het algemeen te beschermen en om de beheersplannen van beschermde zeegebieden in het bijzonder te doen respecteren, zal worden voorzien in strenge regelgeving, aangevuld met frequente controles en een rigoureuus vervolgingsbeleid.

§ 32011. De regering heeft voor de coördinatie van deze actie een Task Force Noordzee op ministerieel niveau opgericht, onder voorzitterschap van de Minister voor Noordzee. De regering zal er voor zorgen dat het Beleidsorgaan van de Kustwacht deze Task Force mee zal ondersteunen in haar werking.

Actie 21 Een duurzaam energiebeleid

Context

§ 32101. In een duurzaam energiebeleid ligt de nadruk in de eerste plaats op die energie die de minste ongewenste neveneffecten met zich meebrengt: namelijk de energie die we niet gebruiken. Daarom moet rationeel energiegebruik één van de centrale pijlers van het Belgisch energiebeleid vormen. In de tweede plaats wil deze actie het gebruik van hernieuwbare energie, als meest duurzame bron van energie, bevorderen.

§ 32102. Rationeel energiegebruik en hernieuwbare energie zijn hoofdzakelijk gewestelijke materies. Om tot een transparant en coherent duurzaam energiebeleid te komen, is een breed overleg nodig tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus (federaal, gewestelijk, lokaal). Om een gunstig kader te scheppen voor rationeel energiegebruik en hernieuwbare energie is er ook overleg nodig tussen de betrokken overheidsdiensten om te komen tot een echt stimulerend federaal beleid. Dit overleg moet leiden tot een betere overeenstemming tussen de vastgestelde doelstellingen en de maatregelen nodig om ze in praktijk te brengen.

§ 32103. Elk van de drie gewesten is bevoegd voor zijn grondgebied wat betreft de elektriciteitsdistributie en het plaatselijk elektriciteitstransport, de openbare gasvoorziening, de hernieuwbare energiebronnen, de terugwinning van energie en het rationeel energieverbruik. De federale overheid blijft bevoegd voor het indicatief uitrustingsplan voor de elektriciteitssector, de cyclus van de nucleaire brandstof, de grote infrastructuren voor de opslag, het transport en de productie van energie en de tarieven.

§ 32104. Hernieuwbare energie en een versterkte energie-efficiëntie kunnen wezenlijk bijdragen tot duurzame ontwikkeling, tot een verzekerde toegang tot energie, inzonderheid voor de armen, tot de reductie van de uitstoot van broeikasgassen en tot de vermindering van de luchtvervuiling. Hierbij worden nieuwe economische mogelijkheden gecreëerd en door een goede samenwerking wordt de energieveiligheid versterkt. (cf. Politieke verklaring aangenomen op de Bonn-conferentie over hernieuwbare energie, gehouden op 1-4 juni 2004).

§ 32105. De inzet van hernieuwbare energieën vormt een universeel antwoord op problemen op het vlak van de continuïteit van de energievoorziening, de emissies van verontreinigde stoffen, de valorisatie van de lokale hulpbronnen en de creatie van werkgelegenheid.

§ 32106. Anderzijds bieden Demand Side Management, vraagbeheersing en rationeel energiegebruik eveneens een zeer groot potentieel tot vermindering van het energiegebruik, van emissies van broeikasgassen en van de afhankelijkheid van eindige en ingevoerde energiebronnen.

§ 32107. Eén van de belangrijkste hinderpalen voor hernieuwbare energie is de prijs. Hernieuwbare energie is duurder dan energie, afkomstig uit klassieke energiebronnen. Deze barrière kan nochtans doorbroken worden door een correcte internalisatie van de externe kosten (zie acties 22 en 26).

§ 32108. De Europese richtlijn betreffende de bevordering van elektriciteitsopwekking uit hernieuwbare energiebronnen stelt indicatieve streefcijfers vast voor de lidstaten, namelijk 6% 'groene' elektriciteit voor België tegen 2010.

§ 32109. Het Waalse Gewest en het Vlaamse Gewest hebben hun respectieve streefcijfers vastgesteld op 8% en op 6% tegen 2010. De federale overheid is bevoegd voor de ontwikkeling en de exploitatie van off-shore windmolenparken.

§ 32110. Inzake biobrandstoffen zal bijkomend onderzoek geïntensifieerd en zullen waardevolle initiatieven ondersteund worden. Op deze wijze kan een bijdrage geleverd worden in het beperken/verminderen van de schadelijke uitstoot van de huidige in omloop zijnde brandstoffen (zie

ook actie 30).

§ 32111. Om die doelstellingen te bereiken, zullen bijkomende maatregelen de productie van elektriciteit door middel van hernieuwbare energiebronnen aanmoedigen. Tegelijk zullen maatregelen genomen worden die het energiegebruik beperken.

Beschrijving

§ 32112. De regering acht het wenselijk dat bijkomende maatregelen, vooral op fiscaal vlak, worden genomen die gericht zijn op het promoten van hernieuwbare energie en rationeel energiegebruik.

§ 32113. Voorts zal het beleid het systeem van de groene certificaten ondersteunen. Hierbij is nauw overleg tussen de gewesten en de federale overheid wenselijk om tot een coherent, geharmoniseerd en werkzaam systeem te komen, met een voldoende langetermijnhorizon.

Uitvoering

§ 32114. Onderzoek en ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen, de warmtekrachtkoppeling, brandstofceltechnologie en energie-efficiënte technologieën zullen, in samenwerking met de gewesten, maximaal worden ondersteund. Toepasbaarheid in ontwikkelingslanden moet hierbij bijzondere aandacht krijgen (zie ook actie 25).

§ 32115. In dezelfde zin zal met de gewesten onderzocht worden welke instrumenten op een efficiënte wijze kunnen ingezet worden om investeringen in energie-efficiënte technologieën te bevorderen en te versnellen, hoe de verschillende instrumenten beter op elkaar kunnen afgestemd worden en hoe aan de verschillende initiatieven meer publiciteit kan gegeven worden. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de energiebeleidsovereenkomsten die de gewesten met de verschillende sectoren afgesloten hebben.

§ 32116. Dit overleg moet voor eind 2005 leiden tot een actieplan dat de maatregelen van de verschillende hierbij betrokken beleidsniveaus omvat. Deze zullen besproken worden in ENOVER en in de Nationale Klimaatcommissie. Specifieke acties inzake hernieuwbare energie en rationeel energiegebruik zullen worden toegevoegd aan het nationaal klimaatplan.

§ 32117. Om een gunstig investeringsklimaat te scheppen voor hernieuwbare energie is het essentieel om voor België middellange- en langetermijndoelstellingen voor het aandeel van hernieuwbare energiebronnen in de totale binnenlands energieproductie voorop te stellen. Bij de bepaling van de langetermijndoelstellingen moet rekening gehouden worden met een gegarandeerde energiebevoorrading, de diversiteit van de energiebronnen en de kanalen om aan de energiebehoeften te voldoen. Het voorstel van de Johannesburg Renewable Energy Coalition, waar België deel van uitmaakt, om op Europees niveau een doelstelling van 20% te halen tegen 2020, dient hierbij de leidraad te vormen.

§ 32118. Teneinde het gebruik en de productie van biobrandstoffen aan te moedigen en te promoten, zal zo spoedig mogelijk werk gemaakt worden van de Europese Richtlijn terzake (2003/30/EG) ter bevordering van het gebruik van biobrandstoffen in het vervoer. Deze Richtlijn stelt als streefdoel voorop dat tegen 2005 2% van de totale energie-inhoud en tegen 2010 5,75% van de totale energie-inhoud uit biobrandstoffen zou moeten bestaan. Eén van de mogelijkheden voor het slagen van de richtlijn inzake biobrandstoffen in het vervoer is de defiscalisatie van deze brandstof (zie ook actie 28).

Actie 22 De juiste prijs

Context

§ 32201. Vele milieu- en maatschappelijke kosten, voortvloeiende uit de productie en het verbruik van sommige producten, hebben geen weerslag op de prijzen. De vrije markt houdt immers geen rekening met deze kosten op lange termijn. Dit dient gecorrigeerd worden zodat de externe kosten binnen de prijzen van de verschillende producten en activiteiten opgenomen worden. Daardoor zal de samenleving deze kosten niet meer voor haar rekening nemen, maar wel de producent of de gebruiker van deze producten. Om dit uit te werken wordt verwezen naar § 32209.

§ 32202. Verschillende maatregelen kunnen genomen worden ten aanzien van de bevolking teneinde een duurzame ontwikkeling te bekomen en 'de juiste kosten' te waarborgen. De energieproblematiek (zie actie 21, §32107), mobiliteit (zie actie 26) en duurzaam watergebruik verdienen in dat verband een bijzondere aandacht.

Beschrijving

§ 32203. Rekening houdend met de Europese wetgeving, is het doel van deze actie een strategie uit te werken die deze juiste kostprijs waarborgt. Dergelijke strategie vereist een analyse om de sectoren en de producten te identificeren waar er verbeteringen kunnen worden aangebracht zonder de economische ontwikkeling in het gedrang te brengen. Een dergelijke strategie kan, zonder exhaustief te zijn, volgende maatregelen omvatten:

§ 32204. de progressieve afschaffing van de bestaande voordelen (belastingvrijstelling, aftrekposten) voor producten en activiteiten die het milieu verontreinigen en indruisen tegen duurzame ontwikkeling;

§ 32205. de invoering van stimulansen voor milieuvriendelijke producten en activiteiten, en het ontraden van milieuvervuilende producten en activiteiten;

§ 32206. een verschuiving van de belasting op arbeid naar een belasting op natuurlijke hulpbronnen, alsook de creatie van een dubbel dividend (milieu/tewerkstelling). De verschuiving van de fiscale last naar de natuurlijke hulpbronnen en energiebronnen zal enerzijds een positief effect hebben voor het milieu door de natuurvriendelijke alternatieven meer competitief te maken. Anderzijds zal het ook een positief effect teweegbrengen voor de tewerkstelling omdat de belastinginkomsten gebruikt kunnen worden om de loonlasten te verlagen.

§ 32207. Om mogelijke negatieve verdelingseffecten te compenseren is er een onderzoek naar de bestemming van deze inkomsten noodzakelijk. Men moet immers vermijden dat de minstbedeelde lagen van de bevolking benadeeld worden. Daarom moet de invoering van deze maatregelen gepaard gaan met de opmaak van een gezinseffectenrapport. Deze compensaties moeten ongewenste effecten vermijden die in tegenspraak zijn met de vooropgestelde doelstellingen.

§ 32208. Om de concurrentiekracht te vrijwaren van de industriële sectoren die te kampen hebben met een sterke internationale concurrentie, moet men ook de gevolgen ervan voor hen onderzoeken. Sommige, reeds door de regering, op de bijzondere ministerraden van Gembloux en Oostende, getroffen maatregelen gaan reeds in deze richting. Hierbij wordt rekening gehouden met de gewestelijke energiebeleidovereenkomsten die met de bedrijven afgesloten zijn.

Uitvoering

§ 32209. De regering zal in het voorjaar 2005 een werkgroep oprichten. Deze zal belast worden met de uitwerking van de vooropgestelde strategie en een wetenschappelijk aanvaarde meetmethodiek in de richting van de internalisering van de externe milieu- en sociale kosten (cf. het advies van 19 oktober 1999 van de FRDO over de fiscaliteit in het kader van het milieubeleid). Deze werkgroep zal bestaan uit de verschillende verantwoordelijke instanties en zal worden voorgezeten door een vertegenwoordiger van de Minister van Financiën. Deze werkgroep heeft een dringende opdracht en levert haar eindrapport af aan de premier op 1 december 2005.

§ 32210. Er zal bij de uitwerking van deze strategie bijzondere aandacht geschonken worden aan het evenwicht tussen de drie pijlers van duurzame ontwikkeling.

§ 32211. De FOD Financiën zal in de loop van 2006 deze nieuwe strategie concretiseren.

§ 32212. België zal op internationaal vlak verder blijven pleiten voor een eerlijkere handel. Zo zal België bij de WTO aandringen om de handelsregels te onderwerpen aan ecologische en sociale criteria.

§ 32213. Verder zal België op Europees vlak pleiten voor een herziening van de BTW-tarieven ten gunste van duurzame goederen en diensten (zie ook actie 17, § 31614).

Actie 23 Energiezuinige gebouwen

Context

§ 32301. Aangezien een belangrijk deel van het gebouwenpark in alle sectoren verouderd is, is er hier een belangrijk energiebesparingpotentieel aanwezig. De Europese Commissie schat dat de vernieuwing van de oude Europese gebouwen de CO₂-emissies en de daarmee verbonden energiekosten met 42% kan doen dalen tegenover het huidige niveau (COM/2004/60 final/2.3.1). Maatregelen om te komen tot energiezuinigere gebouwen vormen bijgevolg een cruciaal onderdeel in ieder energiebesparingsbeleid. Dergelijke maatregelen zijn niet alleen goed voor het milieu, maar leveren door een lagere energiefactuur ook besparingen op voor de gebruikers, zonder dat deze aan comfort inboeten.

§ 32302. In de eerste plaats zal het federale beleid erop gericht zijn om het beleid van de gewesten, die in deze een uitgebreide bevoegdheid hebben, maximaal te ondersteunen. Daarnaast zal de overheid eigen aanvullende initiatieven ontwikkelen, zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheidsverdeling.

§ 32303. Verder zal de federale overheid maatregelen nemen om de obstakels, die grote investeringen in rationeel energiegebruik belemmeren, weg te werken.

Beschrijving

§ 32304. Vaak is het moeilijk om voor grote investeringen in rationeel energiegebruik in gebouwen, de nodige budgetten vrij te maken. De verdere uitwerking van het systeem van derdepartijfinanciering kan voor dit obstakel een oplossing bieden. Het systeem van derde-investeerder is een contract, waarbij de technische, administratieve en financiële verantwoordelijkheid en risico's van het investeringsprogramma gedragen worden door een derde, de zogenaamde derde-investeerder (federaal Regeerakkoord 2003, p.32). Die zal, na het verrichten van een energieaudit, een aantal energiebesparende maatregelen uitwerken. De energievermindering, gerealiseerd door deze energievriendelijke investeringen, zal resulteren in een vermindering van de energiefactuur. Het verschil tussen het bedrag van de oorspronkelijke energiefactuur en de lagere energiefactuur is gedurende een bepaalde periode voor de derde-investeerder. Dit is zijn vergoeding voor de gemaakte kosten en zijn winst.

§ 32305. Grote investeringen in rationeel energiegebruik kunnen leiden tot een verhoging van het kadastraal inkomen en bijgevolg van de onroerende voorheffing, die gebaseerd is op het geïndexeerde kadastraal inkomen. Om dit obstakel weg te werken is overleg met de gewesten noodzakelijk. Zij zijn immers bevoegd voor het bepalen van de aanslagvoet, de heffingsgrondslag en de vrijstellingen van de onroerende voorheffing.

§ 32306. Via het KB van 20 december 2002 heeft de federale overheid particulieren de mogelijkheid gegeven om investeringen in energie-efficiëntie van hun woningen fiscaal af te trekken. Gelet op de positieve effecten die reeds bereikt werden op 1 jaar tijd, lijkt het aangewezen om, na evaluatie, de looptijd van dit KB eventueel te verlengen. Daarnaast moet ook nagegaan worden hoe particulieren die geen belastingbrief invullen of die, wegens onvoldoende inkomsten, geen belastingen betalen financieel geholpen kunnen worden om deze investeringen te doen.

Uitvoering

§ 32307. Er werden reeds meerdere projecten volgens het principe van derde-investeerder gefinancierd in België. Meestal betrof dit ziekenhuizen en scholen en zijn vooral de overheid en de industrie hierbij betrokken. Er dient onderzocht te worden hoe deze initiatieven kunnen versterkt en uitgebreid worden naar de particulieren (zie ook actie 3).

§ 32308. Gelet op de belangrijke financiële middelen die nodig zijn voor investeringen in energie-efficiëntie in gebouwen, werd, om het systeem van derde-investeerder verder uit te werken en aan te moedigen, in de ministerraad van 13 februari 2004 beslist dat de Federale Investeringsmaatschappij een naamloze vennootschap van publiek recht zal oprichten. Deze NV zal het bevorderen en realiseren van eco-efficiëntie binnen de Belgische economie, onder meer het aanbieden van een geïntegreerd dienstenpakket voor de implementatie van efficiënt en rationeel energie- en grondstoffengebruik in de publieke en de private sector, als maatschappelijk doel hebben.

§ 32309. De op te richten N.V. zal vanaf 2005 de gebouwen van de federale overheid onder handen nemen (zie actie 17). Op basis van de opgedane ervaringen kan vanaf 2007 een uitbreiding plaatsvinden van de actie naar andere gebouwen, zoals bijvoorbeeld de woningen.

§ 32310. Daarnaast werd beslist om een interministeriële task-force op te richten. Deze task-force vergaderde reeds één maal en moet voorstellen formuleren voor het wegwerken van de bestaande juridische en economische belemmeringen, onder andere met betrekking tot de relatie eigenaar/huurder.

§ 32311. De regering zal verder met de gewesten onderzoeken hoe het probleem uiteengezet in §32305 kan opgelost worden.

Actie 24 Een betere solidariteit: flexibiliteitsmechanismen aanwenden

Context

§ 32401. In de periode 2008–2012 zal België het bewijs moeten leveren van naleving van het Kyotoprotocol. Om deze doelstelling te halen zal België enerzijds maatregelen treffen die de diverse actoren ertoe aanzetten om over te stappen naar meer energie-efficiënte technologieën. Anderzijds zal zij, de in het Protocol voorziene, zogenaamde flexibele mechanismen (het Mechanisme van Gezamenlijke Uitvoering (*Joint Implementation Mechanism*), het mechanisme voor Schone Ontwikkeling (*Clean Development Mechanism*), verhandelbare emissierechten) aanwenden om de verplichtingen van ons land inzake het terugdringen van broeikasgassen om te zetten in een ecologisch verantwoorde ontwikkeling van minder welvarende naties (federaal Regeerakkoord 2003, p. 47). Het Mechanisme van Gezamenlijke Uitvoering betreft investeringen in emissiereductieprojecten in landen die onder het Kyotoprotocol een reductiedoelstelling aangenomen hebben. Dit betreft enkel geïndustrialiseerde landen. Het Mechanisme voor Schone Ontwikkeling betreft investeringen inzake emissiereductieprojecten in landen die onder het Kyotoprotocol geen reductiedoelstelling aangenomen hebben. Dit zijn voornamelijk de ontwikkelingslanden. De hiërarchie voorzien in het protocol tussen interne aanpassingen en de flexibele mechanismen zal worden gerespecteerd (federaal Regeerakkoord 2003, p. 49). Alleen op die manier ontstaat immers een blijvende stimulans om de groei van de Belgische economie op termijn los te koppelen van de groei van het energiegebruik en de uitstoot van broeikasgassen.

§ 32402. Ontwikkelingslanden en landen met overgangseconomieën zullen naarmate ze economisch groeien steeds meer gaan bijdragen tot de wereldwijde emissies van broeikasgassen. Ze beschikken over het algemeen echter niet over voldoende financiële of technologische middelen om deze emissies te beperken. De flexibiliteitsmechanismen en meer bepaald de projectgebonden flexibele mechanismen, het Mechanisme voor Schone Ontwikkeling en het Mechanisme van Gezamenlijke Uitvoering, kunnen de overdracht van klimaatvriendelijke technologieën en de daarbij horende overdracht van kennis naar deze landen bevorderen. Bijkomende inspanningen zijn daarom nodig, onder de vorm van een pro-actief beleid inzake technologieoverdracht en capaciteitsopbouw dat rekening houdt met het beleid inzake duurzame ontwikkeling van de gastlanden. Technologieoverdracht en capaciteitsopbouw zijn bovendien op middellange termijn van uiterst groot belang, wil men zeker zijn dat ontwikkelingslanden zich beginnen te engageren tijdens de tweede periode van engagementen van het Kyotoprotocol (na 2012) en volwaardig meedoen aan de objectieven van het UNFCCC (Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering). De akkoorden van Bonn en Marrakech moeten nageleefd worden.

§ 32403. De federale regering zal zijn beleid inzake het Mechanisme voor Schone Ontwikkeling, technologieoverdracht en capaciteitsopbouw binnen het kader van klimaatbeleid in de eerste plaats oriënteren op de partnerlanden, in het bijzonder op de minst ontwikkelde landen die het Kyotoprotocol geratificeerd hebben. De projecten moeten kaderen binnen het nationale beleid inzake duurzame ontwikkeling van het gastland. Projecten mogen niet ingaan tegen andere conventies of verdragen.

§ 32404. Binnen de Europese Unie wordt een systeem van emissiehandel voorzien voor de industrieën met hoge broeikasgasemissies. Dit emissiehandelssysteem zal in werking treden in 2005 voor een eerste periode van 2005 tot 2007. De bevoegde Belgische overheden zullen zo snel mogelijk zorgen voor het noodzakelijke wetgevende kader opdat de betrokken industrieën kunnen deelnemen aan dit emissiehandelssysteem.

§ 32405. In het kader van het op 8 maart 2004 in het Overlegcomité bereikte akkoord over de lastenverdeling van de Belgische Kyoto-inspanningen, zal de federale overheid alleszins in de periode

tot 2007 starten met investeringen in reductieprojecten betreffende het Mechanisme voor Schone Ontwikkeling en het Mechanisme van Gezamenlijke Uitvoering binnen de daartoe in het Kyotofonds voorzien budgetten. Dit fonds, opgericht door de Programmawet van 24 december 2002, heeft immers de financiering tot doel van het federale beleid ter reductie van de emissies van broeikasgassen met het oog op de naleving van de internationale verbintenissen van België inzake de bescherming van het leefmilieu en duurzame ontwikkeling.

§ 32406. Ook een deel van de additionele middelen, die toegezegd werden voor ontwikkelingssamenwerking, zullen, in overleg met de partnerlanden, aangewend worden voor het vervullen van de Belgische verplichting onder het Raamverdrag inzake overdracht van technologie en capaciteitsopbouw inzake klimaat in de partnerlanden evenals voor het financieren van de opmaak van nationale strategieën inzake klimaatverandering.

Beschrijving

§ 32407. Het is essentieel de bezorgdheid inzake klimaatwijziging in de nationale strategieën van partnerlanden, in het bijzonder strategieën m.b.t. de strijd tegen armoede, te integreren.

§ 32408. Daartoe zal België, in navolging van het Regeerakkoord van 2003, een ambitieus beleid ontplooiën inzake ontwikkelingssamenwerking dat bijdraagt tot de duurzame ontwikkeling van de aarde (federaal Regeerakkoord 2003, p. 92). Volgende voorbeelden zouden in aanmerking kunnen komen:

§ 32409. Tijdens de beleidsdialoog tussen donoren (in het bijzonder de wereldbank, het Internationaal Muntfonds en andere financiële instellingen) én partnerlanden zal de problematiek van de klimaatverandering systematisch aan bod komen.

§ 32410. Op hun verzoek, de partnerlanden financieel en technisch ondersteunen bij het opmaken van hun nationale strategie voor duurzame ontwikkeling, waarbij de klimaatproblematiek als een transversaal beleidsthema geïntegreerd wordt.

§ 32411. Op verzoek van de partnerlanden onderzoeksprogramma's ondersteunen gericht op het opbouwen van de nodige kennis en de ontwikkeling van aangepaste technologieën en methodes inzake het verminderen van de risico's van klimaatverandering, het voorspellen en beheersen van de gevolgen van natuurrampen.

§ 32412. Samenwerkingsverbanden tussen onderzoeksteams in België en de partnerlanden ondersteunen, in het bijzonder inzake onderzoek naar milieuvriendelijke en hernieuwbare energiebronnen en duurzame (en klimaatvriendelijke) landbouw- en landgebruikpraktijken.

§ 32413. Op hun verzoek de partnerlanden ondersteunen bij het wegwerken van de barrières voor de transfer van milieuvriendelijke technologieën door het ter beschikking stellen van nuttige informatie, sensibilisering en scholing van de bevolking en van lokale overheden en andere relevante actoren.

Uitvoering

§ 32414. België zal dringend een reglementair kader vastleggen voor de toepassing van de flexibiliteitsmechanismen, dat coherent zal zijn met het internationale en Europese kader (EU-richtlijn 2003/87/CE).

§ 32415. In het kader van de uitvoering van deze actie zal het advies van de Federale Raad Duurzame Ontwikkeling over de flexibiliteitsmechanismen mee in overweging genomen worden.

§ 32416. Bestaande beleidsinstrumenten inzake bevordering van de buitenlandse handel, van de internationale samenwerking en van het wetenschappelijk en technologisch onderzoek zullen geheroriënteerd worden om beter rekening te kunnen houden met de doelstellingen van het internationale klimaatbeleid en zich tot doel stellen de transfer van klimaat- en milieuvriendelijke technologieën en de daarvoor noodzakelijke capaciteitsopbouw te stimuleren. Ook het toepassen van de projectgebonden flexibele mechanismen, het Mechanisme voor Schone Ontwikkeling en het Mechanisme voor Gezamenlijke Uitvoering, moet er toe bijdragen dat deze technologie-transfer ook effectief verwezenlijkt wordt (zie ook §32504).

§ 32417. De wet van 25 mei 1999 betreffende de Belgische internationale samenwerking bevat 6 criteria voor het meten van de ontwikkelingsrelevantie van de voorgestelde programma's en projecten. Bij het toepassen van het criterium 'respect voor bescherming of vrijwaring van het leefmilieu' zal de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking van de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking een groter gewicht toekennen aan voorstellen die passen in dit verband. Ook Belgische investeringssteun, onder andere in het kader van de werking van de Fin-expo, en andere instrumenten ter bevordering van energieprojecten in de derde wereld kunnen geheroriënteerd worden naar hernieuwbare energieprojecten.

§ 32418. Een brede dialoog, over de bevoegdheidsgrenzen heen, over de inzet van de flexibiliteitsmechanismen zal verder gezet worden binnen de Nationale Klimaatcommissie.

Actie 25 Een mondiale aanpak van het energievraagstuk

Context

§ 32501. Het Implementatieplan van Johannesburg omvat een zeer uitgebreide opsomming van acties inzake energie voor duurzame ontwikkeling. Bovendien verbindt het de ondertekende partijen om het energieprobleem in Afrika aan te pakken, o.a. via programma's en partnerschappen, om Afrika te steunen in haar inspanning om het NEPAD-objectief (*New Partnership for Africa's Development*) te bereiken betreffende toegang tot energie voor minstens 35 % van de bevolking binnen de volgende 20 jaren.

§ 32502. Op mondiaal vlak stelt de snelgroeiende vraag naar energie problemen. De oorzaak hiervan ligt in het gebruik van weinig energie-efficiënte productie- en consumptiemethoden en in de sterke afhankelijkheid van niet-hernieuwbare brandstoffen.

§ 32503. Het is absoluut noodzakelijk dat alle landen in de toekomst strategische keuzes maken inzake de energiebronnen als basis voor hun economie. De uitdaging bestaat er in de economische groei los te koppelen van de vraag naar niet-hernieuwbare brandstof. Specifiek voor de ontwikkelingslanden, in het bijzonder in Afrika, is ook de toegang tot energie een cruciaal gegeven.

Beschrijving

§ 32504. Naast de noodzakelijke inspanningen op Belgisch en Europees vlak (zie acties 21, 22, 23 en 24) zal België ook een belangrijke inspanning leveren om andere landen te steunen in de ontwikkeling van hernieuwbare energie en verbeterde energie-efficiëntie. De *know how* waarover ons land beschikt kan hiervoor maximaal worden ingezet. De ondersteuning die België levert moet uitgaan van de behoefte van het ontvangende land, en moet o.a. kaderen binnen het beleid inzake duurzame ontwikkeling van dit land (zie ook §32416).

Uitvoering

§ 32505. Concreet vertaalt de actie zich in volgende initiatieven:

§32506. Het ondersteunen van de partnerlanden, in het bijzonder deze in Afrika, bij het opmaken van een energiebeleid gericht op duurzame lokale productie.

§32507. Het ondersteunen van initiatieven van lokale organisaties in ontwikkelingslanden, die de dagelijkse energievoorziening van de lokale bevolking beogen meer bepaald betreffende verlichting, koken, waterpompen, enz.. Omzettingsverliezen moeten zoveel mogelijk worden vermeden. Warmte, elektriciteit en biomassa moeten zo direct mogelijk worden ingezet om de verliezen te minimaliseren. Deze ondersteuning kan bijvoorbeeld lopen via het mogelijk maken van microkredieten voor lokale gemeenschappen of gezinnen. NGO's spelen hierin een belangrijke rol.

§32508. België zal in de internationale normalisatie-instellingen pleiten voor energie-efficiëntienormen gericht op een zo laag mogelijk energiegebruik.

§32509. Na overleg tussen de verschillende betrokken ministers zal in 2005 een voorstel aan de federale ministerraad worden voorgelegd over de participatie van België in de initiatieven ter opvolging van de energieconferentie van Bonn van 1 juni 2004.

§32510. De ondersteuning van investeringen in energie-infrastructuur via nationale financiële overheidsinstellingen moet beantwoorden aan strikte sociale en ecologische criteria en zal stimulansen omvatten voor een hernieuwbare energie.

§32511. Via haar mandaten in internationale krediet- en investeringsinstellingen zal België pleiten voor investeringen in hernieuwbare energiebronnen

§ 32512. De federale leden van de Nationale Klimaatcommissie zullen het initiatief nemen om rond bovenstaande acties een coördinatie tot stand te brengen tussen de leden van de bevoegde regeringen.

Actie 26 De vraag naar mobiliteit sturen

Context

§ 32601. Mobiliteit met de wagen heeft in de afgelopen eeuw ervoor gezorgd dat veel mensen zich gemakkelijk van de ene plaats naar de andere kunnen verplaatsen en grote afstanden kunnen afleggen, iets wat vroeger ondenkbaar was. In het verleden heeft de wagen aldus een positieve bijdrage geleverd tot de emancipatie van de mens. Hoe langer hoe meer zien we echter ook dat deze ongebreidelde vrijheid externe effecten resorteert. Daarom moet er ingegrepen worden en dient het autogebruik gepaard te gaan met hogere kosten. De auto is weliswaar een middel om het recht op mobiliteit uit te oefenen, maar veroorzaakt erg schadelijke externe effecten op sociaal vlak en voor het milieu. De aanpak van de vraag naar mobiliteit moet in België een politieke prioriteit van het beleid zijn. Zo moet men in het bijzonder meer aandacht besteden aan de mechanismen die een afhankelijkheid van het wegtransport bevorderen. Die maatregelen moeten op termijn leiden tot een rationeler gebruik van wegvoertuigen en tot een vermindering van de verkeersstromen. Ze moeten er ook toe leiden dat mensen voor hun verplaatsingen alternatieve verplaatsingswijzen in overweging nemen.

§ 32602. In de gebruikskosten van het wegvervoer moet meer rekening gehouden worden met bepaalde externe effecten, zoals de vervuiling en de verkeersopstoppingen. Dat luik is in overeenstemming met de recente verrekening van milieunormen in de tarieven van het eurovignet en van de belasting op de inverkeersstelling. De fiscaliteit vormt een van de efficiënte middelen om een kentering teweeg te brengen in het overdadig gebruik van wegvoertuigen en om het openbaar vervoer en zachte verplaatsingswijzen aan te moedigen. Nieuwe technologieën maken het mogelijk om met deze externe effecten rekening te houden. Het is een politieke keuze om de gereden kilometers dan ook effectief aan te rekenen aan de gebruikers. Dit doorrekenen van de externe kosten is één van de voornaamste instrumenten om de vraag naar vervoer te beheersen. Zij moet gelden voor de externe kosten van alle vervoermiddelen, om zo een objectieve vergelijking tussen deze middelen mogelijk te maken. De internalisering zou, qua draagwijdte en gevolgen, moeten overeenstemmen met de systemen die al in andere Europese landen bestaan. Bedoeling is tot een voor de hele Europese Unie gemeenschappelijke aanpak te komen.

Beschrijving

§ 32603. Er worden verschillende maatregelen voorgesteld om de vraag naar mobiliteit te beheersen.

§ 32604. In het kielzog van de Europese richtlijn omtrent de energiebelasting, worden de accijnzen op benzine en diesel voor privé-vervoer verhoogd om de modal shift in het vervoer van personen en goederen aan te moedigen. Met die opbrengst worden de inschrijvingstaks en de zogenaamde accijnscompenserende belastingen stapsgewijs afgeschaft.

§ 32605. De regering zal op internationaal niveau acties inzake de belastingen op kerosine en de luchthaven- en navigatietaksen blijven verdedigen.

§ 32606. De regering zal samen met de gewesten nadenken over het geheel van taxatiestelsels voor goederentransportsystemen, waaronder de mogelijkheid om het eurovignet voor vrachtwagens te vervangen door een variabele bijdrage.

§ 32607. Bovendien zal een samenwerkingsakkoord onderhandeld worden om de verkeersbelasting en de belasting op de inverkeersstelling te moduleren in functie van de ecologische kwaliteiten van de gebruikte motoren, het rijgedrag en de verkeersveiligheid (federaal Regeerakkoord, 2003, p. 48). Er zal wel op toegezien moeten worden dat mensen met een laag inkomen niet benadeeld worden. Hoewel

de verkeersbelasting een gewestelijke bevoegdheid is, kan de federale Staat, die deze belasting int, in het kader van een samenwerkingsakkoord immers suggesties naar voor brengen. Er valt op te merken dat de Europese Commissie de verrekening van de CO₂-, Nox- en PM₁₀-uitstoot in de berekening van de verkeersbelasting vooropstelt.

Uitvoering

§ 32608. In elk van die gevallen zal de maatregel bestudeerd worden door een interdepartementale werkgroep onder het voorzitterschap van de FOD Financiën. De gewesten, de betrokken beroepsorganisaties en, organisaties die consumenten en gezinnen vertegenwoordigen zullen geraadpleegd worden. Die werkgroep zal voorstellen uitwerken, die zoveel mogelijk aansluiten bij de lopende initiatieven in de gewesten en zal die voorstellen aan de regering voorleggen tegen eind 2005.

§ 32609. Er dient opgemerkt te worden dat de uitvoering van de aanpassing van de verkeersbelasting veronderstelt dat men over betere gegevens inzake de milieuprestatie van de voertuigen beschikt (zie actie 29).

§ 32610. België zal ervoor pleiten dat die maatregelen op Europese schaal geharmoniseerd worden.

Actie 27 Zich anders verplaatsen

Context

§ 32701. De best uitgeruste voertuigen (4X4, airconditioning, grote cilinderinhoud, enz.) verbruiken verhoudingsgewijs meer per afgelegde kilometer dan de doorsnee wagen. De winst die geboekt wordt dankzij de technische vooruitgang, zorgt weliswaar voor een betere energie-efficiëntie, maar vormt geen compensatie voor het hoger verbruik dat gekoppeld is aan het rijden met dergelijke voertuigen. Daarenboven zorgt ook het stijgende aantal afgelegde kilometers voor meer verbruik.

§ 32702. 20% van alle verplaatsingen zijn woon-werkverplaatsingen (NIS, 1998/1999). Het spreekt dan ook voor zich dat de bedrijven een rol moeten spelen in het aanmoedigen van een duurzame mobiliteit. De verplichting bestaat voor de ondernemingen en de overheidsdiensten met gemiddeld meer dan honderd werknemers om, vanaf 2005 en dit om de drie jaar, een diagnose te maken van de woon-werkverplaatsingen van hun werknemers.

§ 32703. Er dient geïnvesteerd te worden in een mentaliteitswijziging om de verkeersstromen te doen afnemen (actie 26), om een beroep te doen op zachte verplaatsingswijzen (actie 27), op openbaar vervoer (actie 28), op minder vervuilende voertuigen (actie 30) en om een minder vervuilend en minder gevaarlijk rijgedrag aan te nemen. Dat kan gestimuleerd worden door het aanmoedigen van een label betreffende het energieverbruik van wagens, door de promotie van bedrijfsvervoerplannen, door het aanmoedigen van zachte vervoerwijzen, door het aanleren van een meer verantwoord rijgedrag en door telewerk.

Beschrijving

§ 32704. Diverse maatregelen worden voorgesteld. Een eerste stap in die richting bestaat er in om, binnen de reclame voor voertuigen, een vermelding op te nemen van een label betreffende de energieconsumptie, de emissies en een verwijzing dat CO₂ een nefaste invloed uitoefent op het milieu.

§ 32705. De nu reeds op het internet beschikbare informatie betreffende CO₂-uitstoot en brandstofverbruik kan uitgebreid worden met informatie betreffende andere kwaliteiten die een rol spelen in de duurzaamheid van voertuigen zoals het gewicht, het aandeel van gerecycleerde grondstoffen en de gemiddelde levensduur. Die informatie dient heel toegankelijk te zijn (taal en verspreiding). Een bijkomende normering terzake wordt dan ook aangemoedigd.

§ 32706. Bovendien kunnen de ondernemingen hun personeel en hun klanten op eenvoudige en doeltreffende manier aanmoedigen zich op een milieuvriendelijke manier te verplaatsen. De regering zal er naar streven dat in de bedrijfsvervoerplannen de zachte vervoerswijzen en het openbaar vervoer aangemoedigd worden.

§ 32707. De federale, regionale en gemeentelijke overheden en de sociale partners zullen het eens moeten worden over de doelstellingen van de bedrijfsvervoerplannen, het parkeren en de ondernemingen die beoogd worden.

Uitvoering

§ 32708. In 2005 zal aan het Koninklijk Besluit, betreffende het vermelden van de CO₂-uitstoot op reclame voor auto's, een vermelding van het energielabel toegevoegd worden. Er zal vooraf met de betrokken sectoren overleg worden gepleegd. De regering zal de opdrachten van de Raad voor het Verbruik uitbreiden om, met betrekking tot mobiliteit, een op verantwoord gedrag gerichte reclame te bevorderen.

§ 32709. Er zal aan bedrijven gevraagd worden het bedrijfswagenpark te onderzoeken en de aanschaf van de minst vervuilende voertuigen, de zachte verplaatsingwijzen en het openbaar vervoer te bevorderen. De regering zal de coördinatie-initiatieven per economische activiteitenzone ondersteunen via overlegcomités waarin de betrokken actoren zetelen. Wat betreft het verschaffen van gegevens in het kader van de programmawet zullen inspanningen worden geleverd op het vlak van communicatie naar bedrijven toe. Er zal een evaluatie worden gemaakt om de doeltreffendheid van die maatregelen te onderzoeken en er zullen eventueel de nodige aanpassingen worden voorgesteld. De federale administraties zullen het voorbeeld geven (zie actie 17).

§ 32710. Het telewerk en het thuiswerk aanmoedigen (zie actie 15).

§ 32711. Carpooling aanmoedigen: het ophalen van werknemers door de onderneming, aanmoediging van car-sharing (zie actie 28).

§ 32712. Een intelligent systeem van snelheidsaanpassing/-beperking aanmoedigen dat voor iedereen toegankelijk is.

Actie 28 Aanbod openbaar vervoer verbeteren

Context

§ 32801. Het aanbod van vervoer, de betaalde prijs, de tijd nodig voor de verplaatsing, het aantal bestemmingen en de aard van een eventuele lading behoren tot de voornaamste factoren die bepalend zijn bij de keuze voor een verplaatsingswijze en de lengte van de verplaatsing. Zowel de snelheid als de flexibiliteit in het gebruik van voertuigen vormen concurrentiële voordelen ten opzichte van andere verplaatsingswijzen. Het openbaar vervoer is niet steeds het meest aangepast omdat de wagen het uitvoeren van verschillende activiteiten toelaat in een gegeven tijdspanne, dit wil zeggen dat de 'verplaatsingsketens' complexer worden. Maar, om ons milieu en onze gezondheid te vrijwaren en om de verkeerscongestie en verkeersonveiligheid te bestrijden, dient de huidige trend omgebogen te worden. Opdat de gebruiker het openbaar vervoer boven de individuele wagen zou verkiezen, moet het beschikbaar, frequent, sneller dan de wagen, en toegankelijk zijn. Tevens dient het openbaar vervoer efficiënte aansluitingen met andere verplaatsingswijzen te voorzien.

§ 32802. Met een groter aanbod (een uitgebreide uurregeling, toegankelijkheid en frequentie) en een betere kwaliteit (stiptheid, comfort, veiligheid, dienstverlening en prijs) zou het vervoer per trein meer reizigers kunnen aantrekken. Beveiligde en goedkopere parkings aan de rand van stations voor openbaar vervoer zouden ook deze overschakeling op andere vervoerswijzen kunnen aanmoedigen. Alle bestuursniveaus moeten samenwerken om die projecten uit te voeren. Een wijziging van het verkeersreglement biedt de gewesten ondertussen de mogelijkheid de commerciële snelheid van het openbaar vervoer te verhogen door eigen banen vrij te houden voor openbaar vervoer en voor wagens met minimum 3 op 4 personen.

Beschrijving

§ 32803. Opdat het openbaar vervoer aantrekkelijk zou zijn, moet het snel, veilig en goedkoop gemaakt worden. Gelet op de verdeling van de bevoegdheden, kan de federale Staat maatregelen nemen die de gewesten de mogelijkheid geven hun eigen maatregelen op te stellen. Hiertoe zal de regering:

§ 32804. zoals voorzien tijdens de ministerraad van Oostende (20 – 21 maart 2004), de NMBS het Gewestelijk Expresnet (GEN) vastberaden verder laten uitbouwen in samenwerking met de gewestelijke vervoermaatschappijen en conform met het samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de gewesten. Hierbij dient bijzondere aandacht te worden besteed aan de toegankelijkheid van de infrastructuur voor fietsers en personen met een beperkte mobiliteit. De impact van de infrastructuurwerken op habitats dient grondig onderzocht te worden (zie ook actie 18). Begeleidende maatregelen zijn noodzakelijk (woningbeleid, leefmilieu-impact, respect voor omwonenden, overstap naar andere verplaatsingswijzen, parkeren, enz.).

§ 32805. een vlugge en gemakkelijke verbinding per trein mogelijk maken naar de vlieghaven Brussel-Nationaal. Het Diabolo-project, goedgekeurd door de ministerraad van Oostende (20-21 maart 2004) beoogt de uitbreiding van het huidige ondergrondse station en enerzijds de bouw van een noordelijk gerichte tunnel voor de verbinding van dit station met Mechelen/Antwerpen en anderzijds, vanaf Brussel de constructie van een nieuwe spoorweglijn op de middenberm van de E19. Deze nieuwe infrastructuur zal vanaf verschillende grote steden een directe verbinding toelaten met de vlieghaven. De doelstelling is hierbij om het aandeel van de markt inzake treinverkeer met minimum 10 tot 30 % te verhogen voor reizigers van en naar de vluchthaven. Bovendien zal dit project, in verbinding met de spoorwegtunnel Josaphat-Schuman de volledige ontwikkeling van het GEN toelaten. Het voorziet

een gevoelig verbeterde verbindingsweg tussen de activiteitenpolen van Zaventem en de zone Schuman-Luxemburg.

§ 32806. de dialoog met de gemeenten en de gewesten, vooral het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, bevorderen om beveiligde, beschutte en fietsvriendelijke parkings, met een voldoende capaciteit, aan de ingang van grote steden en aan de rand van kleine stations voor het openbaar vervoer in te richten. Dit zou, door de creatie van multi-modale polen, een betere combinatie van het gebruik van openbaar vervoer en zachte (fietsen, wandelen) of collectieve (carpooling) verplaatsingswijzen moeten toelaten. De bestaande infrastructuur dient voorrang te krijgen en de leefmilieu-impact moet op voorhand ingeschat worden in overleg met de inzake vervoer en ruimtelijke ordening bevoegde autoriteiten. De tarifiering van het openbaar vervoer zal herzien worden vanuit het idee dat één ticket (of abonnement), verschillende vervoerstoepassingen toelaat (zorgen voor een aanpassing van de zonetarieven, parking, openbaar vervoer, taxi, enz.).

Uitvoering

§ 32807. Volgende maatregelen zullen doorgevoerd worden.

§ 32808. Een uitvoerige en gemakkelijk toegankelijke informatie met betrekking tot (voorkeurs-)tarieven, uurregelingen en routes die alle wijzen van openbaar vervoer combineren zal beschikbaar gesteld worden. Er dienen tevens sensibilisatiecampagnes voorzien te worden betreffende alternatieven voor de wagen (in het bijzonder voor het GEN) die overigens zouden moeten steunen op een ruim collectief debat over de waarden van onze samenleving, waarin de auto een groot prestige geniet.

§ 32809. Op middenlange termijn is het belangrijk om de prijzen van het openbaar vervoer verder te verlagen voor de armste gebruikers en voor personen met een beperkte mobiliteit. Daarenboven zal de kostprijs van het vervoer worden verminderd voor hen die gebruik maken van zachte of collectieve verplaatsingswijzen (car-sharing, car-pooling, samen-rijden, openbaar vervoer, gezamenlijk vervoer naar werk of school).

§ 32810. Goederenvervoer: het verbeteren van de energie-efficiëntie van het wegvervoer, het meer aantrekkelijk maken van het aanbod aan spoorwegvervoer, het aanmoedigen van de overstap naar andere verplaatsingswijzen via containerhavens en de bevordering van de binnenvaart, het zeevervoer over korte afstanden en pijpleidingen.

§ 32811. Het ontwikkelen van stimulansen opdat werkgevers de woon-werkverplaatsing door openbaar vervoer zouden aanmoedigen. Enerzijds, door het instrument van de bedrijfsvervoerplannen (zie actie 27). Anderzijds door overeenkomsten die aan de werkgevers toelaten om gratis trein/tram/bus-abonnementen aan werknemers aan te bieden voor werkgevers die 80 % tussenkomen in de verplaatsingskosten.

§ 32812. De conventie tussen de federale Staat en de gewesten met het oog op het realiseren van het gewestelijk expressnet (GEN) van, naar, in en rond Brussel, werd goedgekeurd door het Overlegcomité van 4 april 2003. Deze conventie regelt de organisatie van het aanbod en de begeleidende maatregelen. De financiering van het GEN voor de periode 2004-2007 voorziet 600,9 miljoen euro investeringskosten (studies en investeringen inzake infrastructuur). De federale Staat zal alles in het werk stellen teneinde de in het Begrotingsfonds beschikbare fondsen vrij te maken in functie van de vooruitgang van de werken. De techniek van de prefinanciering zal gebruikt worden voor de 'lokaliseerbare' projecten. Voor de effectieve realisatie van het GEN is er nog de vaststelling nodig van voldoende kwantitatief en kwalitatief rollend materieel om de operationele behoeften van het GEN te verzekeren alsook de wijze waarop het exploitatietekort zal gedekt worden. Een signalisatie verwijzend naar de GEN stations en met berichten die automobilisten aanmoedigen om hun wagen op de parking te houden, zou ertoe moeten bijdragen het gedrag van pendelaars te

veranderen.

§ 32813. Globaal dient de toegankelijkheid van het openbare vervoer verbeterd te worden. In dat kader moet de NMBS er voor zorgen dat de perrons toegankelijk zijn voor de oudste senioren en andere personen met een beperkte mobiliteit. In 1999 ontwikkelde de NMBS een plan om de toegankelijkheid van 90 stations grondig te verbeteren tegen 2014. De regering stelt voor deze timing in te korten. Concreet moeten de perrons van de 50 belangrijkste Belgische stations bereikbaar zijn via liften tegen 2008. Daarnaast zullen de perrons via liften of opritten toegankelijk gemaakt worden in elk Belgisch station dat vanaf 1 januari 2005 wordt heraangelegd. Bij de onderhandelingen over het nieuwe beheerscontract met de NMBS zal de federale regering erover waken dat deze doelstellingen er worden in opgenomen. Ook de gewestelijke openbare vervoersmaatschappijen worden uitgenodigd om de toegankelijkheid van hun infrastructuur voor de oudste senioren te verzekeren.

§ 32814. Het beheerscontract met de NMBS zal zeer duidelijk moeten zijn over de verhoging van de frequenties, de verbetering van de kwaliteit van de dienstverlening en de toegankelijkheid van de infrastructuur, voor personen met een laag inkomen en personen met een beperkte mobiliteit en voor fietsers (federaal Regeerakkoord, 2003, p.35). Het moet gemakkelijk te raadplegen zijn. Opdat het spoorwegverkeer een hefboom naar een meer duurzaam vervoer zou zijn, is het gepast om de totaliteit van het netwerk te behouden en dus om niet te desinvesteren in kleine, lokale verbindingen en L- treinen, evenals om rekening te houden met andere aspecten inzake duurzame ontwikkeling zoals geluidsoverlast.

§ 32815. De FOD Mobiliteit en Vervoer zal in 2005 een dialoog met de gewesten, gemeenten en openbare vervoermaatschappijen (inbegrepen de NMBS), de sociale partners en de representatieve automobiel- en rijwielsectoren opstarten over het aanbod van openbaar vervoer, parkings aan de rand van stations en de betreffende tarifieringsaspecten (gratis voor de gebruikers). Het parkeren en de huur van fietsen in stations zullen geoptimaliseerd worden.

Actie 29 De expertise en de informatie over mobiliteit verbeteren

Context

§ 32901. Een duurzaam mobiliteitsbeleid dient gebaseerd te zijn op de bestaande kennis betreffende economische, sociale en leefmilieuaspecten. Deze kennis is vandaag verspreid over verschillende FOD's (Financiën, Mobiliteit en Vervoer, enz.). De verschillende databanken moeten compatibel gemaakt en geïntegreerd worden. Bepaalde gegevens zijn kwalitatief onvoldoende, in het bijzonder de gegevens over de milieunormen voor voertuigen, over verkeersongevallen en over het goederenvervoer, maar vooral hun uiteenlopende en onaangepaste aard stellen een probleem. De meeste databanken werden immers oorspronkelijk niet ontworpen vanuit het oogpunt van een beleid inzake mobiliteitsbeheer, laat staan voor duurzame mobiliteit (zie ook actie 11).

§ 32902. Door alle informatie over mobiliteit te integreren, ontstaat er een belangrijk hulpmiddel voor de besluitvorming dat niet over het hoofd mag worden gezien. Op die manier kan de bijdrage van de transportsector tot de CO₂-emissies beter achterhaald worden en kunnen er passende maatregelen worden voorgesteld, meer bepaald in het volgende duurzame mobiliteitsplan.

§ 32903. Ook de gewesten dienen bij deze actie betrokken te worden. Zij zijn immers bevoegd voor infrastructuur, milieu en verkeersbelasting. Het is noodzakelijk al deze federale en regionale actoren samen te brengen, met respect voor ieders bevoegdheden, om op een gecoördineerde wijze al deze informatie te verzamelen en te gebruiken voor het ondersteunen van een duurzaam mobiliteitsbeleid.

Beschrijving

§ 32904. De Directie Mobiliteit van de FOD Mobiliteit en Vervoer zal de ondersteuning en, in samenwerking met de POD Wetenschapsbeleid, het beheer van de wetenschappelijke en technische informatie over autovoertuigen en mobiliteit waarborgen. Het is immers belangrijk dat alle informatie die nodig is om een mobiliteitsbeleid op punt te stellen en doelmatige maatregelen uit te werken, op een gecoördineerde manier wordt verzameld.

§ 32905. Om deze opdracht uit te voeren, zal de Directie Mobiliteit vier doelstellingen nastreven: de consolidatie van de gegevens die momenteel bij de verschillende FOD's beschikbaar zijn, hun uitbreiding, aanpassing en vervolmaking. Een eerste stap zal bestaan in het uitbouwen en aanvullen van de gegevensbanken aangaande voertuigen en mobiliteit die reeds bestaan bij het Directoraat-generaal Mobiliteit en Verkeersveiligheid. Dit zal bijdragen tot een betere ondersteuning en een efficiënter beheer van de relevante wetenschappelijke en technische informatie terzake.

§ 32906. Parallel daarmee zal het Directoraat-generaal Mobiliteit en Verkeersveiligheid een interdepartementale werkgroep oprichten om bovengenoemde vier doelstellingen binnen de verschillende betrokken FOD's te realiseren. Op die manier moet het mogelijk worden gestructureerde gegevens ter beschikking te stellen van verschillende actoren in functie van hun specifieke behoeften.

§ 32907. De Directie Mobiliteit zal in samenwerking met de bevoegde overheden en de betrokken FOD's verantwoordelijk zijn voor de coördinatie van de resultaten van vijfjaarlijkse nationale enquêtes bij Belgische gezinnen. Hierbij zal nagegaan worden welke projecten duurzamere mobiliteit kunnen aanmoedigen.

Uitvoering

§ 32908. De Directie Mobiliteit zal die nieuwe opdrachten in de loop van het eerste semester van 2005 aanvangen. Voor opdrachten die het strikte kader van de bevoegdheid van de FOD Mobiliteit en Vervoer overschrijden, zal de interdepartementale werkgroep niet alleen samengesteld zijn uit de FOD's die betrokken zijn bij de mobiliteitsproblematiek, maar ook uit waarnemers van de drie gewesten en vertegenwoordigers van de lokale overheden. Een samenwerking tussen de gewesten en de federale overheid zou op een structurele manier moeten worden uitgewerkt. Een begeleidingscommissie samengesteld uit vertegenwoordigers van de federale en gewestelijke overheden, van de academische wereld, van de verschillende transportsectoren evenals van het maatschappelijk middenveld zal de werkzaamheden van de werkgroep superviseren en oriënteren. Ze zal minstens drie keer per jaar samenkomen.

§ 32909. De Directie Mobiliteit moet ervoor zorgen dat alle beschikbare informatie van de FOD's wordt samengevoegd, verzameld, verwerkt, uitgebreid en op een toegankelijke wijze beschikbaar wordt gesteld.

§ 32910. De Directie Mobiliteit zal jaarlijks een activiteitenrapport opstellen. Dat rapport moet vooral handelen over de geboekte resultaten op het vlak van de ontwikkeling van indicatoren en relevante criteria (meetinstrumenten). Dat rapport zal deel uitmaken van het activiteitenverslag van de FOD.

Actie 30 Minder vervuilende voertuigen

Context

§ 33001. De constructeurs van voertuigen hebben enorme vooruitgang geboekt in het verminderen van de uitstoot van vervuilende stoffen en het verbeteren van de veiligheid van de passagiers. Toch nemen sommige vormen van overlast niet af (vooral CO₂-emissies) want de winst die geboekt wordt dankzij de technologische vooruitgang wordt geneutraliseerd door de toename van de algemene consumptie en de stijgende vraag naar mobiliteit (actie 27). Een van de mogelijke oplossingen bestaat in het verbeteren van de motortechnologie. Overige vormen van overlast zoals geluidshinder door banden en het opvangen van de uitgestoten stofdeeltjes door dieselmotoren van individuele en openbare voertuigen kunnen beperkt worden. De keuringsstations zullen een belangrijke rol spelen in het controleren van de overeenstemming van voertuigen met de veiligheids- en milieunormen.

§ 33002. Afgedankte voertuigen zijn ook een belangrijke bron van afval. Constructeurs hebben ten gevolge van de totstandkoming van de autowrakkenrichtlijn reeds een belangrijke stap gezet inzake afvalpreventie door het beperken van sommige zware metalen zoals lood en kwik. In februari 2004 werd er een koninklijk besluit aangenomen waarin de nieuwe normen voor afgedankte voertuigen werden vastgelegd. Verdere stappen in de richting van een optimaler gebruik van vervuilende stoffen in onderdelen, het bevorderen van recyclage en hergebruik van onderdelen en materialen, evenals het gebruik van gerecycleerde grondstoffen, blijven evenwel nodig om in de toekomst het afvalprobleem onder controle te kunnen houden.

§ 33003. Voertuigen, die bij ons niet meer gebruikt mogen worden, worden soms uitgevoerd naar ontwikkelingslanden. De toestand is paradoxaal: moet men die landen onder het voorwendsel van milieubescherming mobiliteit ontzeggen? Anderzijds druist het toelaten van de uitvoer van vervuilende en minder veilige voertuigen in tegen het klimaat- of gezondheidsbeleid. Bovendien komen de erkende sloopbedrijven in België moeilijk van de grond omdat zij niet rendabel zijn. De paradox kan dus opgeheven worden door de ontwikkelingslanden te helpen een ontwikkelingspatroon te vermijden waar wij willen van afstappen en door het patroon dat wij zelf willen aanmoedigen, te ondersteunen.

Beschrijving

§ 33004. Rekening houdend met de bekommernis dat deze maatregelen mensen met een bescheiden inkomen niet mogen benadelen, zal de regering volgende maatregelen uitvoeren:

§ 33005. Het bevorderen van de aankoop van minder vervuilende voertuigen (LPG, biodiesel, hybride, in beperktere mate en met name voor sommige gedeeltes van het stadsverkeer elektrische voertuigen) en het uitrusten van dieservoertuigen met een filter. In het bijzonder, de verplichting tot installatie van een deeltjesfilter in bussen en vrachtwagens die niet aan de EURO 3-norm voldoen (zie actie 10 van het federaal ozonplan, goedgekeurd op de ministerraad van 5 december 2003). De installatie van een deeltjesfilter in privé-voertuigen zou ook aangemoedigd kunnen worden door de toekenning van een subsidie. De uitstoot door bepaalde voertuigen met een deeltjesfilter blijft echter hoog. Hiertoe zal een certificatiesysteem inzake de ombouw van voertuigen ontwikkeld worden.

§ 33006. Het aanmoedigen van het onderzoek, de ontwikkeling en het gebruik van motoren aangedreven op alternatieve energiebronnen (federaal Regeerakkoord, 2003, p. 49). Daartoe zal de FOD Financiën fiscale maatregelen nemen die het gebruik van biobrandstoffen aanmoedigen. De FOD Mobiliteit zal wijzigingen voorstellen aan de wetgeving betreffende de nummerplaten ten voordele van testvoertuigen.

§ 33007. Het opnemen van een actieve rol op Europees niveau bij het definiëren van nieuwe geluidsnormen en maatregelen voor luidruchtige voertuigen. De regering zal tevens de bestaande normen strenger laten controleren bij verplichte technische controles.

§ 33008. Het versterken en verbeteren van de technische controle van voertuigen. In dit kader zal de FOD Mobiliteit, in overleg met de FOD Leefmilieu, de FOD Economie en de POD Wetenschapsbeleid de technische haalbaarheid van nieuwe mogelijke maatregelen onderzoeken (zie actie 6 van het federaal ozonplan) waarbij rekening zal worden gehouden met de kostprijs voor de gebruiker.

§ 33009. Het onderwerpen van voertuigen die bestemd zijn voor ontwikkelingslanden aan een technische controle vóór hun uitvoer. Dat dient bij voorkeur te gebeuren in een Europees kader.

§ 33010. Het verdedigen van het principe van de overdracht van kennis en techniek op internationaal niveau binnen het kader van de bevoegdheden van de federale regering, meer bepaald op het vlak van transportsystemen en ruimtelijke ordening. Bedoeling is de bevolking van de partnerlanden in staat te stellen aan hun mobiliteitsbehoeften te voldoen op een manier die verenigbaar is met duurzame ontwikkeling.

§ 33011. De openbare instellingen geven het voorbeeld. De ministerraad van 20 en 21 maart 2004 keurde zowel de maatregelen voorzien in de nota rond het 'clean car technology'-initiatief, als het aankopen van minstens 50% milieuvriendelijke wagens bij de vernieuwing van het wagenpark goed. Hiertoe werd beslist een methodologische gids op te stellen, die werd goedgekeurd op de ministerraad van 4 juni 2004 en aan de administratie wordt opgelegd door middel van een administratief rondschriften (circulaire 307quater).

Uitvoering

§ 33012. Een interdepartementale werkgroep met vertegenwoordigers van de bevoegde federale (leefmilieu, financiën, energie, mobiliteit, wetenschapsbeleid en openbare aankopen) en gewestelijke overheden werd in juni 2004 opgericht. Deze werkgroep is belast met het onderzoek naar de meest belovende ontwikkelingen inzake het gebruik en de bevordering van weinig vervuilende voertuigen (elektrische of hybride aangedreven door groene energie, waterstof, brandstofbatterijen, LPG, aardgas, enz.). Elk gebruik zal grondig worden onderzocht. In die context is vooral de voorbeeldrol van de overheid belangrijk.

§ 33013. Voor wat betreft de subsidie voor de installatie van een deeltjesfilters, zal de FOD Leefmilieu tegen 2005 een subsidiëringsbesluit opstellen dat de subsidiëring voor zware voertuigen (vrachtwagens, bussen) en voor personenwagens zal bepalen.

§ 33014. Om de controle bij de uitvoer te verwezenlijken, zal er in 2005 een wet moeten worden goedgekeurd. De autokeuringenorganismen dienen aangeduid te worden om die controles door te voeren. In 2007 zou het systeem operationeel moeten zijn.

§ 33015. Om op internationaal niveau het gebruik van de fiets te steunen, zal er een samenwerking aangemoedigd worden tussen de Belgische rijwielproducenten en ondernemingen uit sommige ontwikkelingslanden.

§ 33016. Tenslotte zal in het 'Plan Duurzame Mobiliteit' dat door de FOD Mobiliteit en Vervoer wordt ontwikkeld, de problematiek van de bedrijfswagens bekeken worden want de reglementering hierrond houdt immers geen rekening met de problemen die hierdoor ontstaan op het vlak van mobiliteit en milieu.

Actie 31 Maatschappelijk verantwoord ondernemen is nodig

Context

§ 33101. In een globaliserende wereld met een zich terugtrekkende overheid wordt de roep om het opnemen van verantwoordelijkheid en het afleggen van verantwoording van alle actoren, maar vooral van ondernemingen, steeds luider. Een groeiend aantal ondernemingen gaat hierop vrijwillig in en probeert op een maatschappelijk verantwoorde manier te ondernemen. Zij zijn zich bewust van de rol die ook zij kunnen spelen in het streven naar een duurzame ontwikkeling. Maatschappelijk verantwoorde ondernemingen laten in hun bedrijfsvoering naast financiële en economische overwegingen ook sociale en milieuoverwegingen meespelen. Bovendien willen ze hierover in dialoog gaan met hun werknemers, hun aandeelhouders, hun leveranciers, hun klanten en consumenten, de omwonenden, de overheid en andere belanghebbenden, kortom met het geheel van alle betrokken partijen, de zogenaamde 'stakeholders'.

§ 33102. De overheden zitten niet stil en ontwikkelen eveneens maatregelen ter ondersteuning van het maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO), zij het veelal op ad-hoc basis. Steeds meer zien we echter dat overheden in Europa, de Verenigde Staten, Australië, en vele andere landen in de wereld naar een meer gecoördineerd beleid gaan t.o.v. maatschappelijk verantwoord ondernemen. Landen als Nederland, Groot-Brittannië en Denemarken nemen in Europa het voortouw. Ook de Europese Commissie heeft een aantal belangrijk initiatieven ondernomen. Zo was er het groenboek van 18 juli 2001 ter bevordering van een Europees kader voor de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven, gevolgd door de mededeling van de commissie van 2 juli 2002 over de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven en is er sinds 16 oktober 2002 een 'EU Multi Stakeholder Forum on CSR' dat zijn bevindingen in een rapport presenteerde in de zomer van 2004.

§ 33103. In het Europees groenboek maakt de Europese Commissie een onderscheid tussen interne en externe ondernemingsaspecten. De interne aspecten hebben te maken met het ondernemingsniveau zelf. De maatschappelijke verantwoordelijkheid spitst zich hierbij vooral toe op de werknemers en heeft dan ook onder meer betrekking op het investeren in menselijk kapitaal, de gezondheid en veiligheid op het werk en het inspelen op socio-economische veranderingen. Ook het beheer van de natuurlijke hulpbronnen die tijdens het productieproces worden gebruikt, vallen onder de interne aspecten van duurzaam ondernemen. Ondernemingen dienen echter niet enkel intern, maar ook ten aanzien van de plaatselijke gemeenschappen, hun zakenpartners, leveranciers en consumenten, en met betrekking tot mensenrechten in het algemeen en grensoverschrijdende milieubekommernissen hun verantwoordelijkheid op te nemen. Dit zijn de zogenaamde externe aspecten van MVO. Hoe het begrip MVO ook wordt ingevuld, er bestaat een consensus dat MVO niet gaat over het simpelweg beantwoorden aan de wettelijke regels, maar in de eerste plaats een vrijwillige en pro-actieve manier van ondernemen is, die verder gaat dan de wettelijke verplichtingen.

Beschrijving

§ 33104. Maatschappelijk verantwoord ondernemen is een heel ruim concept waaraan niet altijd dezelfde invulling wordt gegeven. Dit scheidt verwarring en onduidelijkheid, wat niet bevorderlijk is voor de verdere ontwikkeling van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Er is dan ook nood aan een referentiekader dat bijdraagt tot een meer eenduidig taalgebruik en definiëring van de in het MVO-debat gebruikte begrippen en aangeeft waar maatschappelijk verantwoord ondernemen over gaat. Dit referentiekader moet een gemeenschappelijke en samenhangende referentie scheppen voor de federale overheid, voor de ondernemingen en de stakeholders. Het referentiekader kan de start zijn van een actieplan tot ondersteuning, facilitering en kwaliteitbevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen in België en moet de opstap zijn naar een breed maatschappelijk debat. Hierbij zal specifieke aandacht gaan naar de sociale dialoog binnen ondernemingen en sectoren .

§ 33105. De federale regering en de regionale overheden hebben niet stilgezeten en hebben in het verleden reeds een aantal initiatieven ontwikkeld die gekaderd kunnen worden binnen het ondersteunen van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Een coherent beleid, in overleg met de diverse stakeholders, blijft echter vooralsnog achterwege. De ministerraad van Oostende (20 en 21 maart 2004) heeft beslist deze taak toe te vertrouwen aan de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling .

Uitvoering

§ 33106. De ICDO zal een specifieke werkgroep rond maatschappelijk verantwoord ondernemen oprichten die tegen oktober 2005 een ontwerp van referentiekader zal uitwerken. Tevens zal deze werkgroep een aantal andere beslissingen van de ministerraad van Oostende uitvoeren.

§ 33107 Uitwerken van een kader voor vrijwillige duurzame verslaggeving voor ondernemingen.

§ 33108 Onderzoeken hoe het federale initiatief betreffende de uitwerking van een specifiek "welzijnsmenu" op vlak van arbeid voor de verschillende sectoren constructief kan inhaken op de acties die ondernomen worden door de gewesten. In het welzijnsmenu zullen de verschillende sectoren worden uitgedaagd te werken rond de meest prangende problemen die eigen zijn aan hun kernactiviteit en het segment van de arbeidsmarkt waarin zij optreden, en hierbij verder te gaan dan de loutere naleving van de wet.

§ 33109 Het onderzoeken van de uitvoerbaarheid en de wenselijkheid van de uitbreiding van de transparantieplichting naar de instellingen voor collectieve beleggingen.

§33110 Het onderzoeken van de uitvoerbaarheid en de wenselijkheid van het linken van een aantal internationaal aanvaarde MVO-normen aan het Belgische instrumentarium voor buitenlandse handel (Delcredere, exportkredieten, enz.).

§ 33111. Bovenstaande initiatieven kunnen de basis zijn van een actieplan met mogelijkheden tot ondersteuning, facilitering en kwaliteitsbevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

§ 33112. De regering zal begin 2006 op basis van het referentiekader en het actieplan een breed maatschappelijk debat met de diverse stakeholders organiseren.

Deel 4 Follow-up van het Plan

§ 4001 Het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling bevat tien algemene richtlijnen die een kader vormen voor de concrete uitvoering en begeleiding van het Plan. Het tweede Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling maakte daar een eerste evaluatie van. Ook de ICDO-leden rapporteren jaarlijks over het beleid inzake duurzame ontwikkeling en over de uitvoering van het plan in elke federale administratie en publieke instelling. Op basis van deze rapporten formuleert dit hoofdstuk een aantal richtlijnen die, aansluitend bij wat het eerste Plan al vermeldde, de bijdrage van het federale beleid tot een duurzame ontwikkeling nog kan verscherpen en doeltreffender maken.

4.1 Het beleid opvatten als een leerproces

§ 4101. De weg naar een duurzame ontwikkeling is niet vooraf uitgestippeld. Bovendien moet voor elk land afzonderlijk rekening gehouden worden met de specifieke kenmerken van dat land. Daarom is het noodzakelijk dat ervaringen, evaluaties en resultaten van studies de basis zijn voor de zoektocht naar de meest aangewezen weg naar een duurzame ontwikkeling. Soms, zoals bij de toepassing van het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling, moet de overheid een beleid in de praktijk uittesten om hieruit te leren. Dat leerproces moet ze dan gebruiken om het beleid te verbeteren. Het mag echter in geen geval de uitvoering van bepaalde doelstellingen, bij voorbeeld deze van het Kyoto-protocol, vertragen. Zoals het Regeerakkoord van 2003 bepaalt, zal de ministerraad dan ook jaarlijks de vooruitgang van het beleid inzake duurzame ontwikkeling onderzoeken. Dit zal gebeuren op basis van o.m. de tweejaarlijkse rapporten van het Federaal Planbureau, het jaarrapport van de ICDO en de rapporten van de ICDO-leden over de uitvoering van het Plan en een advies van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling. Het bestaande systeem van rapportage en opvolging van beleid en maatregelen zal in de toekomst als volgt verbeterd worden.

§ 4102. Elk van de jaarlijkse rapporten van de vertegenwoordigers van de federale regering, de ICDO-leden, over het beleid inzake duurzame ontwikkeling, bedoeld in artikel 17.3 van de wet van 5 mei 1997, zal een tabel bevatten die de stand van uitvoering van de acties door de betrokken overheidsdiensten en publieke instellingen verduidelijkt en vervolledigt. Daarnaast bevatten deze jaarrapporten, voor elk regeringslid en volgens een gemeenschappelijk schema, een overzicht van internationale verbintenissen voor duurzame ontwikkeling binnen zijn bevoegdheidspakket. Ten slotte wordt in de rapporten een tabel opgenomen met indicatoren die toelaten om de uitvoering van het plan inzake duurzame ontwikkeling en de internationale verbintenissen op dit vlak op te volgen.

§ 4103. Om de jaarrapporten van de ICDO-leden te stroomlijnen zal de ICDO, zoals voorzien door de wet, samenwerkingsprotocollen afsluiten met de verschillende federale overheidsdiensten en publieke instellingen. Het ICDO-secretariaat zal ook instaan voor de coördinatie van de rapporten van de leden. In dit kader zal het, op basis van deze rapporten, overzichtstabellen opstellen van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling en van de indicatoren betreffende de uitvoering van een beleid inzake duurzame ontwikkeling door de regering. In het jaarlijks rapport over de werkzaamheden van het voorbije jaar van ICDO bedoeld in artikel 19 van de wet, zal het ICDO-secretariaat verslag uitbrengen over de bovengenoemde coördinatieopdrachten.

§ 4104. In het Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling, zoals bedoeld in hoofdstuk 3 van de wet, wordt het geheel aan gegevens uit de twee voorgaande rapporten geïntegreerd in de methodologieën voor de beschrijving, analyse en evaluatie van de bestaande toestand in België in relatie tot de internationale ontwikkelingen, voor de evaluatie van het tot dan toe gevoerde beleid inzake duurzame ontwikkeling en de beschrijving van de verwachte ontwikkeling bij ongewijzigd en bij gewijzigd beleid volgens een aantal relevante scenario's. De resultaten van die scenario's worden ook opgenomen in dat rapport. Statistische instrumenten zijn noodzakelijk om een goede follow-up mogelijk te maken.

§ 4105. De verschillende federale rapporten over duurzame ontwikkeling informeren de bevolking en de internationale instellingen over deze inspanningen, zowel op het vlak van de resultaten als van de processen. Het verbeteren van de monitoring van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling levert natuurlijk ook heel wat kennis en ervaring op, wat natuurlijk nuttig is voor de opmaak van het volgende Plan. Voor een volgend plan moet een follow-up van het voorgaande plan gemaakt zijn en, via de ICDO-website, ter beschikking staan van de bevolking.

4.2 Voorzorgen nemen tegen risico's

§ 4201. Duurzame ontwikkeling veronderstelt het maken van beleidskeuzes. Die keuzes kunnen niet alleen gebaseerd zijn op proefondervindelijk leren. Er moet ook rekening gehouden worden met de risico's van een voorgesteld beleid om zo de gevolgen hiervan vooraf te evalueren. Zulke evaluaties vooraf, of ex ante, vragen een bijzondere inspanning vanuit wetenschappelijk oogpunt. De twee federale rapporten inzake duurzame ontwikkeling wezen erop dat het voor beleidsmakers nog niet vanzelfsprekend is om voldoende beroep te doen op dergelijke evaluaties en op het voorzorgsbeginsel. De federale overheid zal zich dan ook inspannen om beleidsvoorbereidend wetenschappelijk onderzoek beter af te stemmen op de toekomstige maatregelen inzake een duurzame ontwikkeling. De federale overheid zal de resultaten op volgende wijze bekendmaken:

§ 4202. De federale regering, die onderzoek en ontwikkeling van levensbelang acht voor de Belgische economie, zal meer investeren in wetenschappelijk onderzoek om de instrumenten voor toekomstverkenning met betrekking tot een duurzame ontwikkeling te verbeteren. Daarom zal, onder andere binnen de context van het tweede Plan voor wetenschappelijke ondersteuning van een beleid gericht op duurzame ontwikkeling (PODO II, 2000-2006), de samenwerking tussen wetenschappelijke en vormingsinstellingen versterkt worden. Deze samenwerking moet ook beter gekoppeld worden aan de voorbereiding en aan de evaluatie van de federale plannen inzake duurzame ontwikkeling. Die zal toelaten een globaal beeld te hebben over de mogelijke gevolgen van een beleid inzake duurzame ontwikkeling en ernstige of onomkeerbare sociale, economische, of ecologische risico's aan te tonen. Die instrumenten voor toekomstverkenning moeten zo veel mogelijk kosten-batenevaluaties van beoogde duurzame-ontwikkelingsmaatregelen omvatten. De regering zal haar steun verlenen aan een betere kennisverspreiding terzake.

§ 4203. Het eerste Plan stelde voor om jaarlijks een Parlementair debat te organiseren over toekomstverkenning. Dat debat zal meer toegespitst worden op het blootleggen van onzekerheden en toekomstgerichte instrumenten die een grote hulp zijn bij het maken van collectieve keuzes die een duurzame ontwikkeling ten goede komen.

§ 4204. In een resolutie (doc. 50 1894/007) vroeg het federale Parlement aan de regering om: "meer rekening te houden met het nieuwe specifieke karakter van het onderzoek als gevolg van duurzame ontwikkeling in de organisatie en de werking van de Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden." Met deze wens van het Parlement wordt rekening gehouden, onder andere door het multidisciplinaire en transdisciplinaire karakter van een dergelijk onderzoek te beklemtonen.

§ 4205. Zoals bepaald in het Regeerakkoord van juli 2003 worden in de diverse federale overheidsdiensten 'cellen van duurzame ontwikkeling' opgericht. Deze cellen zullen alle belangrijke overheidsbeslissingen toetsen op hun effect inzake duurzame ontwikkeling, zonder dat dit evenwel mag leiden tot een bijkomende vertraging in de besluitvorming. Het zal gaan om een geïntegreerde analyse die toelaat om de impact op de drie pijlers van duurzame ontwikkeling te kennen. Zo dragen ook de federale overheidsdiensten bij tot het opbouwen van de nodige kennis op dit vlak.

4.3 De bevolking een actieve rol geven

§ 4301. Het Regeerakkoord van 2003 wijdt een heel hoofdstuk aan burger- en participatiedemocratie. Om aan de mensen de mogelijkheid te geven op een meer intense manier deel te nemen aan de werking van de samenleving, formuleert het hoofdstuk 'beter bestuur' een aantal voorstellen. Dat is van groot belang voor een duurzame ontwikkeling aangezien die in belangrijke mate afhankelijk is van de steun en actieve medewerking van alle betrokkenen. Zoals dat ook het geval was voor het eerste Plan, verrijken de voorstellen van de bevolking het beleid. Participatie is goed geïntegreerd in de Belgische beleidspraktijk. Er bestaat een ruime keuze tussen de vele participatiemogelijkheden: wettelijk bindend of niet, ad hoc of structureel, via adviesorganen of niet. Om elke vorm van manipulatie van het participatieproces te voorkomen deed het tweede Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling de aanbeveling om richtlijnen voor participatieprocessen op te stellen. De doelstellingen van die richtlijnen zijn de volgende:

§ 4302. de procedures voor keuzes inzake participatieprocessen doorzichtig maken;

§ 4303. het gebruik van de middelen voor participatie doeltreffender maken;

§ 4304. de taakverdeling en samenwerking tussen adviesraden, die 'overbevraging' kunnen beperken, verbeteren. Daarnaast is het nodig de coherentie van adviezen die de autoriteiten ontvangen te vergroten.

§ 4305. De Staatssecretaris van Duurzame Ontwikkeling zal het concretiseren van deze richtlijnen opvolgen.

§ 4306. Het Parlement is de enige vertegenwoordiger van de bevolking in de politieke besluitvorming. In een resolutie (doc 50 1894/007) verbindt het Parlement zich ertoe om, via de Commissie voor het Bedrijfsleven, het Wetenschapsbeleid, het Onderwijs, de Nationale Wetenschappelijke Instellingen, de Middenstand en de Landbouw een actievere rol te spelen in het beleid inzake duurzame ontwikkeling. De regering moedigt het Parlement aan dit voornemen uit te voeren. Ze zal dat doen door het Parlement continu te informeren over beslissingen inzake duurzame ontwikkeling.

§ 4307. De richtlijnen die in paragrafen 4301 tot 4304 genoemd werden zullen rekening houden met:

§ 4308. de lange ervaring met het sociale overleg in België, onder andere via de adviezen, kennis en ervaring opgebouwd door de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) en van de Nationale Arbeidsraad (NAR);

§ 4309. de adviezen, kennis en ervaring opgebouwd door de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO);

§ 4310. de ratificatie en de uitvoering door België van het Aarhusverdrag over de toegang tot milieu-informatie, participatie en toegang tot de rechtbank.

§ 4311. Participatie is echter meer dan alleen maar deelnemen aan maatschappelijke debatten of aan de voorbereiding van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling. Het betekent ook het opnemen van verantwoordelijkheden. De betrokken groepen in de samenleving kunnen ook op andere manieren actief meewerken aan de realisatie van een duurzame ontwikkeling. Zo kunnen ze partnerschappen aangaan met andere actoren (bv. overheden of ondernemingen) om te werken rond projecten van duurzame ontwikkeling en ze uit te voeren. Ook de overheidsdiensten zullen daarin een rol spelen. Dit kan door zelf partnerschappen aan te gaan en door de creatie van 'platformen' met de verschillende stakeholders. Dat zal onder andere gebeuren door het decennium van de VN van onderwijs voor een duurzame ontwikkeling te promoten (VN-resolutie 58/219 van 23 december 2003).

4.4 Samenwerken met andere overheden

§ 4401. De raadpleging voor het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling toonde duidelijk aan dat er bij een deel van de bevolking nogal wat verwarring bestaat over de bevoegdheidsverdeling tussen de verschillende beleidsniveaus. De ingewikkelde bevoegdheidsstructuur en de daaruit voortvloeiende samenwerkingsakkoorden maken het beleid weinig doorzichtig voor de mensen. Hoewel de verschillende beleidsniveaus gelijkaardige doelen nastreven, is de samenwerking tussen verschillende overheden in bepaalde materies bijzonder moeilijk.

§ 4402. Het Implementatieplan van Johannesburg stelt dat alle landen een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling moeten hebben tegen 2005 (zie §1330 en verder). Een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling integreert en verbindt de verschillende plannen en rapporten over duurzame ontwikkeling op verschillende beleidsniveaus. Daarin zijn ook de mededelingen en rapporten die België regelmatig voorlegt aan internationale instanties opgenomen. Deze strategie kan een referentiekader zijn voor de actieplannen voor duurzame ontwikkeling van de diverse beleidsniveaus.

§ 4403. De nationale strategie draagt bij tot de uitvoering van de beslissingen die op internationaal niveau genomen zijn over duurzame ontwikkeling. Gezien de complexe staatsstructuur, zijn vanuit duurzame ontwikkeling beleidsintegratie en beleidscoherentie een absolute noodzaak en prioriteit. Bij de ontwikkeling van een nationale strategie moet van het begin duidelijk gemaakt worden hoe de verschillende maatschappelijke actoren daarbij betrokken worden: adviesraden, wetenschappers, NGO's, bedrijven, bevolking. De ministerraad van 2 april 2004 heeft de Minister voor Leefmilieu, Consumentenzaken en Duurzame Ontwikkeling belast met het opstarten van een intergouvernementele werkgroep om deze strategie uit te werken. Daar waar dit tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling raakpunten heeft met de bevoegdheden van de andere Belgische beleidsniveaus, kan dit voorwerp uitmaken van de nationale strategie inzake duurzame ontwikkeling. Het is zeker niet de bedoeling om de bevoegdheidsverdeling in vraag te stellen.

4.5 Doelen en middelen op elkaar afstemmen

§ 4501. Er is nood aan meer overeenstemming tussen de doelen, de maatregelen en de toegekende middelen. Politieke besluitvormers mogen zich niet beperken tot het formuleren van deze doelstellingen als goede intenties. Ze moeten, in de mate van het mogelijke, ook concrete beslissingen nemen die het tijdschema, de budgetten, de verantwoordelijken en eventueel de specifieke doelgroep verduidelijken om zo de uitvoering ervan te garanderen.

§ 4502. Het tweede Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling stelde al dat beleidsdocumenten te veel prioriteiten bevatten. Het spreekt voor zich dat niet alles prioritair kan zijn, aangezien beperkte financiële middelen dwingen tot het maken van keuzes. Op voorwaarde dat de volgende verbeteringen worden doorgevoerd, biedt duurzame ontwikkeling een leidraad om afwegingen tussen beleidsopties te maken.

§ 4503. Duurzame ontwikkeling is een doelstelling van het beleid. Het kan niet beschouwd worden als een beleid dat moet toegevoegd worden aan het bestaande beleid. De institutionele hervorming van de federale overheid houdt in dat de overheidsdiensten strategische, management- en operationele plannen moeten maken. Deze moeten aan de principes van duurzame ontwikkeling getoetst worden. De principes van duurzame ontwikkeling moeten op termijn de kern, het vertrekpunt zijn van elk strategisch-, management- of operationeel plan. Als een eerste stap in die richting moet een hoofdstuk 'duurzame ontwikkeling' de beleidskeuzen verbinden aan de internationaal overeengekomen doelstellingen terzake.

§ 4504. Ook de andere sectorale plannen moeten op elkaar afgestemd worden, ze moeten elkaar versterken en aanvullen. Het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling moet als leidraad dienen

om gaandeweg die betere overeenstemming te vinden.

§4505. Binnen de federale overheid bestaan een aantal coördinatie- en overlegorganen die rond concrete opdrachten of problemen samenwerken. Hun werking zal bevorderd en uitgebreid worden.

§ 4506. Conform het Regeerakkoord van juli 2003 zijn in alle federale (en programmatorische) overheidsdiensten cellen voor duurzame ontwikkeling opgericht (federaal Regeerakkoord, 2003, p.53). Ze zijn minimaal samengesteld uit: de vertegenwoordigers van de overheidsdienst en het regeringslid in de ICDO, de milieucoördinator van elke dienst, een verantwoordelijke van de begrotingsdienst en een verantwoordelijke voor het aankoopbeleid. Een lid kan meerdere van deze functies vervullen. De cellen voor duurzame ontwikkeling zullen zowel taken vervullen inzake de interne werking van de federale en programmatorische overheidsdiensten, als taken die de samenwerking tussen de overheidsdiensten aangaan. De Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling, de POD Duurzame Ontwikkeling en de Task Force Duurzame Ontwikkeling van het Federaal Planbureau zullen de cellen ondersteunen. De cellen dienen elk jaar een actieplan op te maken en zijn verantwoordelijk voor de opvolging ervan. In samenwerking met de ICDO zullen deze cellen een essentiële rol spelen in de opvolging van de federale plannen inzake duurzame ontwikkeling.

§ 4507. Om de activiteiten van de departementen beter te kunnen volgen, is het aangewezen dat de jaarlijkse beleidsnota's bij de begroting helpen bij het blootleggen van problemen en het beter onderscheiden van de voorgestelde beleidsantwoorden. Die antwoorden zijn gemakkelijker te begrijpen voor de burgers als ze de beoogde doelstellingen van de aangekondigde maatregelen (bv. een fiscale maatregel, een subsidie of een reglementering) toelichten.

§ 4508. Om te weten welke beleidskeuzen financieel al dan niet haalbaar zijn voor de federale overheid, is het nodig om de kosten en baten van verschillende maatregelen te kennen. Daarom zullen de bevoegde ministers, in de mate van het mogelijke, het nodige doen om de sociale, economische en ecologische impact van voorgestelde maatregelen en plannen te berekenen, om zo vooraf de verwachte effecten van die maatregelen te kunnen evalueren op het vlak van duurzame ontwikkeling. Deze oefening zal geïntegreerd worden in de voorbereiding van elke maatregel volgens strenge en doeltreffende procedures om geen bijkomende vertraging te veroorzaken in het beleidsproces.

BIBLIOGRAFIE

Algemeen:

- Johannesburg Summit 26 August – 4 september 2002, The official United nations website for the Johannesburg Summit 2002 – The World Summit on Sustainable Development, Internet (september 2003): <http://www.johannesburgsummit.org>.
- World Summit On Sustainable Development - *Plan Of Implementation*, 2 september 2002, Internet (september 2003):
(http://www.johannesburgsummit.org/html/documents/summit_docs/plan_final1009.doc).
- *The Johannesburg Declaration on Sustainable Development*, 4 September 2002, Internet (september 2003):
http://www.johannesburgsummit.org/html/documents/summit_docs/1009wssd_pol_declaration.doc.
- Commissie van de Europese Gemeenschappen; *Mededeling van de Commissie Duurzame ontwikkeling in Europa voor een betere wereld: Een strategie van de Europese Unie voor duurzame ontwikkeling*, COM(2001)264, 19/06/2001.
- European Commission; *Brochure: A European Union Strategy for Sustainable Development*, published 2002, Office for Official Publications of the European Communities, 2002, Internet (september 2003) (http://europa.eu.int/comm/sustainable/docs/strategy_en.pdf).
- Federaal Planbureau, *Federaal Rapport inzake duurzame ontwikkeling 2002*, Brussel, Federaal Planbureau, 2002, Internet (september 2003):
<http://www.plan.be/fr/pub/other/OPSDREP03/OPSDREP03nl.pdf>.
- Wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkelingen, Belgisch Staatsblad van 18/06/1997, bl. 16270.
- Algemene Directie Externe Communicatie; Kanselarij van de Eerste Minister; REGERINGSVERKLARING EN REGEERAKKOORD: Zuurstof voor het land: Een creatief en solidair België; Brussel; juli 2003; Internet (03/12/2003):
(<http://www.belgium.be/eportal/application?origin=navigationBanner.jsp&event=bea.portal.framework.internal.refresh&pageid=indexPage&navId=11000>)

Hoofdstuk 1

- EUROSTAT, *Panel des ménages de la Communauté européenne* – Base de données des utilisateurs, Décembre 2002.
- *Onze aarde morgen*, Rapport van de universele commissie voor milieu en ontwikkeling, Lannoo, Tielt, 1990.
- Bossuyt N., *Espérance de vie en bonne santé selon le statut socio-économique en Belgique*, Institut scientifique de la santé publique – Louis Pasteur, 2000.
- UNFCCC, *Rapports d'inventaires des émissions de gaz à effet de serre auprès de l'UNFCCC*, Internet (september 2003): <http://www.unfccc.int>.
- UNDP, *Human Development Report*, 1994.
- UNDP, *World Energy Assessment*, 2000.
- UNDP, *Human Development Report*, 2001.
- UNDP, *Human Development Report 2002. Deepening Democracy in a Fragmented World*, Chapter 1, 2002.
- European Commission -DG for economic and social affairs, *European Economy. The EU economy: 2002 review*. N°6/2002., 2003, p. 289.
- Europese Conventie, *Ontwerp verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa* (juli 2004) : <http://european-convention.eu.int/bienvenue.asp?lang=NL&Content>
- Verklaring van Gauteng: <http://www.earthsummit2002.org/subnational>
- Charter van Aalborg: http://europa.eu.int/comm/environment/urban/pdf/aalborg_charter.pdf
- Peeters, M., Franklin A., Van Goethem, J.L. (eds.), *Biodiversity in Belgium*, Brussel, KBIN, 2003.

UNEP *Global Environmental outlook 3*. Synthesis GEO-3, 2002, Kenya

Thema armoede

- UNDP, *Human Development Report*, 2003, Internet (september, 2003): <http://www.undp.org/hdr2003>.
- Verenigde Naties, *Milleniumverklaring*, 2000, Internet (september 2003): <http://www.un.org/millenniumgoals>
- Vranken J. e.a., *Armoede en sociale uitsluiting – Jaarboek 2002*, 2002.
- Koning Boudewijn Stichting, *Algemeen Verslag over de Armoede*, 1995.
- European Commission; *Brochure: A European Union Strategy for Sustainable Development*, published 2002, Office for Official Publications of the European Communities, 2002, Internet (september 2003): http://europa.eu.int/comm/sustainable/docs/strategy_en.pdf.
- *Het Belgisch Nationaal Actieplan Sociale Insluiting 2003-2005*, Internet (september 2003): <http://www.socialassistance.fgov.be>.
- Verenigde Naties, *Agenda 21*. Internet (september 2003): <http://www.un.org>.
- EUROSTAT, 2002, Internet (september, 2003): <http://www.socialassistance.fgov.be> en <http://europa.eu.int/comm/eurostat>.

Thema vergrijzing

- EQUAL: <http://europa.eu.int/comm/employment> social/equal/index en.html
- Federaal Planbureau, *Verkenning van de financiële evolutie van de sociale zekerheid 2000-2050, Planning Paper 91*, Federaal Planbureau, Brussel, 2002.
- Federaal Planbureau, *Economische vooruitzichten 2003-2008*, Federaal Planbureau, Brussel, 2003.
- Hoge Raad voor Werkgelegenheid, *Verslag 2002*, Brussel, Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, 2003, Internet (september 2003): (<http://meta.fgov.be/pd/pdf/nldf22.htm>).
- Mestdagh J., Lambrecht M. (A), *AGIR Bio-demographic aspects of ageing, Working Paper 10-03*, Brussels, Federaal Planbureau, 2003.
- Mestdagh J., Lambrecht M. (B), *AGIR Use of health care and nursing care by the elderly, Working Paper 11-03*, Brussels, Federaal Planbureau, 2003.
- Nationaal Instituut voor de Statistiek, *Bevolkingsstatistieken*, Internet (september 2003) : <http://www.statbel.fgov.be>.
- Nationaal Instituut voor de Statistiek, *Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 per arrondissement*, Brussel, Internet (september 2003): http://statbel.fgov.be/figures/d23_nl.asp.
- Hoge Raad van Financieën, Studiecommissie voor de vergrijzing, *Jaarverslag*, 2003.
- United Nations, *The world at six billions*, New York, United Nations, 1999. Internet (september 2003): <http://www.un.org>.
- Vandercammen, M., *Life before fifty is nothing but a warm up*, De Wakkere Consument, 30 november 2002, nr.124
- Ontwerp van wet betreffende de aanvullende pensioenen, Brussel, Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, Doc 50 1340/001.
- Second World Assembly on Ageing, Madrid, 8-12 april 2002, <http://www.un.org/esa/socdev/ageing/waa>

- Wet van 26 juni 2001 houdende instemming met het samenwerkingsakkoord van 4 juli 2000 tussen de Federale Staat, het Vlaams, het Waals en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Duitstalige Gemeenschap betreffende de sociale economie, Belgisch Staatsblad van 28/08/2001, bl. 28684.
- Wet van 13 maart 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid, Belgisch Staatsblad van 15/05/2003 ; bl. 26407.
- Wet van 27 februari 2002 ter bevordering van sociaal verantwoorde productie, Belgisch Staatsblad van 26/03/2002 ; bl. 12428.
- Programmawet van 8 april 2003, Belgisch Staatsblad van 17/04/2003 ; bl.19436.

Thema Volksgezondheid

- de Callataÿ E.et al., *Les soins de santé en Belgique: des faits et des principes ; Reflets et perspectives de la vie économique*, Trimestriel - Tome XLII-2003-N°1, De Boeck et Larcier sa, Brussel, 2003.
- World Health Organization (A), Christopher Murray and Alan Lopez; *The World Health Report 2002*, 1211 Genève 27 – Suisse, 2002, Internet (september 2003) <http://www.who.int/whr/en>.
- World Health Organization (B), *The European Health Report 2002*, WHO Regional Publications. European Series No 97, 1211 Genève 27 – Suisse, 2002.
- World Health Organization (C); *World Report on Violence and Health*, 1211 Genève 27 – Suisse; 2002.
- World Health Organization, Preamble to the Constitution of the World Health Organisation as adopted by the International Conference , New York, 19-22 June, 1946, signed on 22 July 1946 by the representatives (Official Records of the World Health Organization, no. 2, p. 100) and entered into force on 7 April 1948, Internet (september 2003: <http://www.who.int/about/definition/en> .
- Protocol van 25/07/2001 gesloten tussen de federale regering en de overheden bedoeld in de artikelen 128, 130 en 135 van de Grondwet, met betrekking tot de eerstelijnsgezondheidszorg, Belgisch Staatsblad van 25/09/2001; bl. 32082.

Thema natuurlijke hulpbronnen

- UNEP website; Internet (september 2003) : <http://www.unep.org>.
- UNEP, *Global Environment Outlook; Outlook rapporten*; Internet (september 2003): <http://www.unep.org/geo> .
- Biodiversiteitsverdrag; (Internet (september 2003) : <http://www.biodiv.org/default.aspx>.
- WEHAB Working Group, *A Framework for Action on Biodiversity and Ecosystem Management*, 2002 ; Internet (september 2003): http://www.iisd.ca/wssd/download%20files/wehab_biodiversity.pdf.
- von Weizsäcker E.U. et al., *Factor Four: Doubling Wealth - Halving Recourse Use*, Earthscan, London, 1997.
- Factor 10 Club, *1997 Carnoules Statement to Government and Business Leader*; Internet (september 2003) : <http://www.factor10-institute.org>.
- Europese Commissie, *Zesde Milieuactieprogramma: Milieu 2010: onze toekomst, onze keuze*, 2002 Internet (september 2003): <http://www.europa.eu.int/comm/environment/newprg/index.htm>.
- Europees Parlement en Europese Raad, *Aanbevelingen betreffende de uitvoering van een geïntegreerd beheer van kustgebieden in Europa*, 30 mei 2002, doc 2002/413/EC.

Thema klimaat

- Bollen A., Van Humbeeck P., *Klimaatverandering & klimaatbeleid: een leidraad*, SERV, Academia Press, 2002.
- Commissie van de Europese Gemeenschappen; *Groenboek over de handel in broeikasgasemissierechten binnen de Europese Unie*; COM(2000)87; 08/03/2000.
- Gemeenschappelijk Standpunt (EG) nr. 28/2003 van 18 maart 2003, vastgesteld door de Raad, volgens de procedure van artikel 251 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, met het oog op de aanneming van een richtlijn van het Europees Parlement en de

Raad tot vaststelling van een regeling voor de handel in broeikasgasemissierechten binnen de Gemeenschap en tot wijziging van Richtlijn 96/61/EG van de Raad ; Publicatieblad Nr. C 125 E van 27/05/2003 blz. 0072 – 0095.

- Beschikking van de Raad van 25 april 2002 betreffende de goedkeuring, namens de Europese Gemeenschap, van het Protocol van Kyoto bij het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering en de gezamenlijke nakoming van de in dat kader aangegeven verplichtingen (2002/358/EG) PB L 130 15.05.2002 blz.4 (tekst van het Kyotoprotocol inbegrepen).
- Nationaal klimaatplan - 2002-2012, 06/03/2002; Internet (september 2003): http://mineco.fgov.be//energy/climate_change/nationaal_klimaatplan_060302.doc.
- Wet van 11 april 2003 houdende instemming met het samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreffende het opstellen, het uitvoeren en het opvolgen van een Nationaal Klimaatplan, alsook het rapporteren, in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto, afgesloten te Brussel op 14 november 2002 – Belgisch Staatsblad van 15/07/2003 ; bl. 37961.
- Federaal Planbureau, *The impacts of energy and carbon taxation in Belgium*, Working Paper 2-02, Federaal Planbureau, 2002.
- Nationaal Rapport : “Belgium’s greenhouse gas inventory (1990-2001), national report submitted under the United Nations Framework Convention on Climate Change”, 2003.

Thema mobiliteit

- Federaal Planbureau, Activités de support à la politique fédérale de mobilité et transports, Tussentijds Rapport, Federaal Planbureau, 2003.
- Commissie van de Europese Gemeenschappen; *Witboek - Het Europese vervoersbeleid tot het jaar 2010: tijd om te kiezen*; COM(2001)0370; 12/09/2001. http://www.europa.eu.int/comm/energy_transport/en/lb_en.html.
- FOD Leefmilieu (AD Leefmilieu), « Minder ozon, meer lucht », Brussel, juni 2004, Internet (juli 2004)
 - <http://www.environment.fgov.be/Root/tasks/campagne/Ozon2004/Ozon2004.htm>
- Illegems, V., Verbeke A., *Eindverslag DWTC project MD/03/023 : Telewerken: een Nieuw Perspectief op Mobiliteit*, VUB, Bruxelles, 2001; 91 p. Internet (september 2003) : http://www.belspo.be/belspo/home/publ/rappmobil_nl.stm.
- Nationaal Instituut voor Statistiek, mobiliteitsportaal (juli 2004) : http://mineco.fgov.be/informations/statistics/port/mob_nl.asp

AFKORTINGEN

ARAB: Algemeen reglement voor de arbeidsbescherming

BBP: Bruto Binnenlands Product

BIO: Belgian Investments Oversea

BS: Belgisch Staatsblad

CCIM: Coördinatiecomité voor het Internationaal Milieubeleid

CDO: Commissie voor Duurzame Ontwikkeling

CvdR: Comité van de Regio's

CRB: Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

DGOS: Directie-Generaal van de Ontwikkelingssamenwerking van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken

ECOSOC: Europees Economisch en Sociaal Comité

EMAS: European Eco-Management and Audit Scheme

EMD: Elektronisch Medisch Dossier

ENOVER : energie-overleg Staat-Gewesten

EU: Europese Unie

FAVV: Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen

Fedasil: Federaal Agentschap voor Opvang van Asielzoekers

FLEGT: Forest Law Enforcement, Governance and Trade

FOD: Federale Overheidsdienst

FRDO: Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling

FSC: Forest Stewardship Council

GEN: Gewestelijk Expresnetwerk

GREB: Globale Richtsnoeren voor het Economisch Beleid

ICDO : Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling

ICLEI: International Council for Local Environmental Initiatives

ISO 14001: <European Environmental Management System>

KB: Koninklijk Besluit

KBIN : Koninklijk Belgische Instituut voor Natuurwetenschappen

MF: Maximum Factuur

MB: Ministerieel Besluit

MVO: Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

NAPincl: Belgisch Nationaal Plan Sociale Insluiting 2003-2005

NAR: Nationale Arbeidsraad

NEHAP : National Environment and Health Action Plan/ Nationaal Actieplan Leefmilieu Gezondheid

NGO: Niet-Gouvernementele Organisatie/Non Governmental Organisation

NIS: Nationaal Instituut voor de Statistiek

NMBS: Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen

OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling

OCMW: Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn

POD: Programmatorische Overheidsdienst

PODDO: Programmatorische Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling

PODO: Plan voor wetenschappelijke ondersteuning van een beleid gericht op duurzame ontwikkeling

REACH : Registration, evaluation, authorisation of chemicals (EU)

RIZIV: Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering

UNDP: United Nations Development Programme

UN-FCCC : United Nations Framework Convention on Climate Change

VBO: Verbond van Belgische Ondernemingen

WGO: Wereldgezondheidsorganisatie

WHO: Wereldhandelsorganisatie